

SAPERE AUDE

INCITAMENTUM & ADIUMENTUM.

Dat is

OPWECKINGE ende AANLEYDINGE,

Tot het uytvinden van

BEQUAAME MIDDELEN en GRONDEN

Om de

ZEE-DYCKEN,

In Hollandt en West-Vrieslandt,

TEGENS HET SOO DICKWILS DOORBREECKEN

En

GEDUYRIG AFSPOELEN

BETER, ALS TOT NOG TOE

TE BESCHERMEN en TE BEVREYDEN.

Tot Amsterdam, by d'Erfg. van PAULUS MATTHYSZ.

MDCCII.

OPWECKINGE,

BY NOODT VAN WATER,

Eertyts geſchiet

Aan de

LEEUW VAN HOLLANDT,

Door den Poëet

J. v. VONDEL.

Uytheemſche Vyanden te ſitten in de veeren,
Te ſlingeren de ſtaart groothartig over Zee;
Is ydel, als u long, geſlagen aan het teeren,
Inwendig vaſt vergaat; en ghy van harten wee,
Soo deerlyk ſugt, en kugt, en looſt by heele brocken,
Het rottende ingewandt te keel uyt in de golf.
Wat baat het met u klaau al 't Ooſt en Weſt te plocken,
Naar dien u byt in 't hart des wreede Water-Wolf,
Beluſt om over u eerlang te triomfeeren?
O Landt-Leeuw, waack eens op! &c.

O P-

O P D R A G T

AAN DEN HOOG EEDELEN GESTRENGEN HEER
DEN HEER EN M^r.

ANTONI HEYNSIUS,

RAADTPENSIONARIS
En
GROOTZEGELBEWAARDER
Van
HOLLANDT,
STEEDEHOUDER VAN DERSELVER
DOMEYNEN en LEENEN,
VOORMAALS
GEVOLMAGTIGDE VAN HAAR
HOOG MOGENDE DE HEEREN STAATEN
GENERAAL DER VEREENIGDE
NEEDERLANDEN,
OP DE VREEDEHANDELING TOT RYSWYK,

&c. &c. &c.

Hoog

Hoog Eed. Geſtrenge Heer,

Dat deſe Twee kleyne Penninkskens, van *Opweckinge* en *Aanleydinge,* door Uwer Hoog: Eedele Geſtrenge dus geroemde Beſcheydenheyd, niet heel end' al ſullen werden verſmaadt, ſoude ick my wel derven belooven; Soo om 't gering vermogen van dieſe inwerpt; als om d' opſchriften, hier alle goede Patriotten noodigende, dat Doorlugtig Patroon en Voorbeeldt van Brandende-yver voor 't Vaderlandt, in U Illuſtre Perſoon na te volgen: Te meer, ook van hoe ſlegten Alooy die ſyn, wanneerſe maar op de Fyne Toets dewelcke U Hoog Eedele Geſtrenge beſit, bevonden werden nog eenigſins haar gehalte te hebben en gangbaar te ſyn; ja ſelfs dan te mogen vertrouwen datſe U Hoog Eedele Geſtrenge, als een gunſtig Patroon en genegen Beſchermer van verongelykte, tegen die deſelve voor Billioen of Valſche Munte ſoude willen uytmaken; nemen ſal onder Uwe mee-gaande Hoede. 't Welk my dan genoeg ſal ſyn. Godt de Heere onderentuſſchen biddende U Hoog Eedele Geſtrenge, als ſoo een Suyl en Stut van den Staat, nog lange Jaren daar toe die kenniſſe, kragt en Geſondtheyd te willen verleenen, tot beſte van de Ingeſeetenen en afbreuck van den Vyandt

U Hoog Eedele Geſtrenge

Alder ootmoedigſten en onderdanigſten
Dienaar

Amſterdam, den 29 Juny,
1702.

N. L. j. c.

VOORREEDEN

Aan den

BESCHEYDEN LEESER.

Alhoewel veele ſouden mogen oordeelen dat het een Regtsgeleerde niet en voegde, hem met Dycken en Dammen te bemoeyen, en ſoo te treeden in't werk vande Meeſters en Baaſen, die 't hun beroep is dagelyks daar in beſig te ſijn; en al hier byſonderlyk wegen de Muyder-Zee-Dyk, die men albereyts maakt en onder handen heeft: Soo en ſal dit nogtans niet heel ongerymt nog oneygen ſchynen ten opſigte van den Aucteur, wanneer ook in acht genomen werdt; dat het is omtrent een ſaacke daar de noodige en algemeene Beſcherminge van't Vaderlandt aan hangt; ende dat het is tegen de alderquaatſte vyandt en beſtryder die wy in onſe eygen Boeſem dragen; ſoodanig wreedt, goed-en Bloedt-dorſtig, dat niet een eenig moment en laat voor by gaan (d'eene tydt wel heftiger als d'andere) ons te bevegten, tegen ons te approcheeren, en te ondermynen deſe grondt daar wy op ſitten, om die met al haar Bewoonders, Groot en Kleyn, Jonck en Oudt, Vee en Have te verſlinden, en in ſijne Afgrondt levendig te begraven: Als waar tegen de Dycken en Dammen, menſchelycker wyſe alleen de Bewaringe en Beſchuttinge moeten ſijn. En daarom geen nutter, noodiger nog heylſamer ſaacke in de werelt en kan weſen, dan dat iemandt, die weet ietswes daar omtrent toe te brengen, ſijne goede yver en dienſt daar aan beſteedt. Het welk ook den nooyt volpreeſen Koning WILLIAM, *doen hy de laaſte maal voor ſijn doodt alhier omtrent dien Dyk was (ſoo geſecht werdt) aan de Heeren die daar by ſijn Majeſteyt waren, ten hoogſten ſoude hebben aanbevoolen: voor die Binne vyandt, de Zee, met onſe Dycken en Dammen, alſoo wel en niet minder te waacken, als men tegen de Buyten Vyand, met Stercke-Steeden, Veſtingen en Forten doet. Tottet welk dan een ieder Onderdaan gehouden weſende; den Aucteur ook niet minder hier toe verbonden is. Ende buyten dien dit ſoo verre van daar is, dat het een Advocaat niet en ſoude paſſen van Dycken en Dammen te ſchryven, dat niet en kan werden ontkent, dat het Corpus Juris daar van ook handelt, en wetten daar omtrent geſtatueert gevonden werden; als* l. unica C. de Nili aggeribus non rumpendis l. creditor fundum 52. §. f. ff. de action. empti & venditi cum ſimill. *ende de D. D. ook ampel van deſe materie informeerende klaar aanwyſen datſe, behalven die van Aarde, doen ook al ſoodanige Dycken hebben gehadt, als tegenwoordig* contra aquarum ruptionem vel lapidibus vel lignis trabibuſque immisſis, *hier nu werden gemaakt, en waar af, nevens verſcheyde anderen, expres tracteert* Cæpoll. tract. de ſervit.

vit. ruſt præd. cap. 37. *Vervolgens voor een Regtsgeleerde niet heel oneygen en is daar over mede te mogen ſijn ſpeculatie en oeffeninge hebben , ten voordeele van hem en van ſijn evennaaſten, die alle even ſeer gedreygt en in 't ſelve peryckel geſtelt werden. Als ook eyndelyk ende ten laaſten, dat den Aucteur te meer verpligt heeft deſe moeyte op hem te nemen is, dat hy al in den Jare* 1678. *de eygenaars van de Dykpligtige Landen gedient en veel arbeydt daar voor gedaan heeft, met Requeſten, Schriftuyren &c. te maacken, om deſen Dyk doen al tot een Gemeene Landts Dyk te krygen; en waar af hy de Papieren nog bewaart hebbende, te beter gelegentheyd heeft gehadt ſijn gedagten daar op te ſcherpen, en deſe ſijne Nieuwe Inventie over uyt te vinden. En ten minſten ſoo lange die ſelve niet en is getoont, het hem voor geen misdaat te reeckenen ſchynt, dat hy dit aan die Meeſters en Baaſen, mitsgaders alle andere Verſtandige Menſchen komt voor te ſtellen, om, na dat hier op, buyten hem het rechte middel gevonden ſoude mogen ſijn, ſelfs geerne die de Prys te geven, en blyde te ſullen weſen , dat hy 'er geen haat en nydt mede op ſijn hals gehaalt heeft : Of dit ſoo niet volgende, dan ſijn Werk behoorlyk te willen vertoonen. 't Welk hy hier echter voor af ſegt, dat ſoo 't aan of voor de Nieuwe te funderen Dycken mag werden gebragt, het als dan niet veel meer ſal koſten als de tegenwoordige Bepaallinge en Bebolwerckingen, die men nu maakt, en 't ſijne onvergelyckelyk ſtercker ſal ſijn, ja ſuffiçant om de volle kragt vande Noort Zee uytteſtaan, en de Aarde Dyk daar van geheel te bevryden; als ook dat die dan het Doorbreecken ſoo ſeer niet onderworpen ſal ſijn. Dog evenwel geenſins anders, dan ſoo verre Godt de Heere het werk ſal gelieven te bewaaren, gelyk de Heydenſche Schryver Titus Livius dit in ſijn Romeynſche Hiſtorien ſoo al heeft weten te erkennen en te beleyden;* quod hæc conſervatio aggerum contra inundationes, magis à favore divino, quàm a noſtra virtute procedat: & propterea multum faciunt præces ac pietas incolarum, per quam omnia proſpere eveniunt colentibus Deum. lib. 5. *Dit wynige bleef nog over tot U E. E. narigt, en ik geheel tot Dienſt van 't Gemeen.*

N. L. J. C.

Incitamentum & Adiumentum.

Het oude ſpreek-woord : Vrieſland kan ſonder Dyken of Dammen niet beſtaan, magmen nu met veel meerder reden van Holland gebruyken: Gryphiand. tract. de Inſulis cap. 28. n. 46.

Naardemaal die landeryen tegenwoordig leger en dieper leggen, als het ordinaris water, om met alle gemene Tyen onder te lopen.

Ende overſulks ſchoon nog ſoo vrugtbaar, van haar ſelven in ſeer ſlegte ſtand zyn.

Te meer om dat men ook met geen minder waarhyd kan ſeggen, en het ſig ſelven meede klaar komt te wyſen;

Dat geen aartryk onbequamer nogh ondeugender en is, als daar ter plaatſe, om 'er ſuffiſante Dycken op en van te maken.

Ende dierhalven die Provintie meer als eenig van allen in deſe Vereenigde Nederlanden daar aangelegen is,

Dat door kundige en werkſame Patriotten, hier op werd geſpeculeert ende hare ſinnen en verſtand ingeſpannen, om in 't ſelve hulp en dienſt toe te brengen aan 't Gemeene Beſt na elks vermogen.

Sonder ſig daar aan veel te kreunen, of van ſoo pryſelyken voornemen af te ſtaan, door vreeſe dat het aldus niet en mogte ſuccedeeren, of als men wel ſoude wenſchen aangenomen werden.

Uyt oorſake dat veele mercenaire verſtanden, nog de kragt, nog de bequaamhyd hebbende, om een ſaak in ſijn binnenſte te onderſoeken veel min te doorgronden,

Dikwils weten uyt te werken, dat en goede en nutte ſaken, onregtmatelyk veragt en qualyk verworpen werden:

Want daarom niemand nalaten mag goet te doen, uyt vreſe dat hy mede niet ſoude krygen het werelds-loon dat nu elk bekomt:

Maar in tegendeel dencken, daar nog altyt menſchen te zyn, die ook ſelfs de goede wille voor de daat pryſen ſullen.

Erasmi Adag. verb. conatus.

Juxta illud axioma & commune Proverbium; In magnis & voluisse sat est.

Ende dit te meer wanneer sulks soud geschieden, als even hier, in de onderneeminge van een swaare saacke en van onsekere ende hacchelyke uytslag.

Et ubi quis rem novam aggreditur quam nondum quisquam tetigit.

Odyss. χ.

Ende den Poëet Homerus Ulissem al over-pryst, in syn groot voornemen, doen hy 't nog maar bedagt en geensins volbragt of uytgevoert hadde.

Teste Architecto Cornelio de Meyere in Camelis suis.

Als ook ten anderen, dattet selfs, na des Inventeurs afwesen, nog wel nut doet, wanneer maar voor eens anders uytvindinge opgegeven, aangenomen en gevolgt werd, 't gene men reets te vooren tot nadeel van de Autheur als ondeugende geoordeelt hadde.

En gelyk dan, wegens het niet konnen ontbeeren van sware en onwrickbare Zee-Dyken in Holland en Westvriesland, en dat die hoe langer hoe swaarder en sterker moeten werden gemaakt,

Door 't dagelyks hooger opswellen en invallen van de wateren uyt te ruyme nu genoegsaam daar onbepaalde Oceaan;

Plus debetur Patriæ & civitati quam amicis aut ulli necessitati Æschin.

Het aan d'eene syde voor een manifeste waarhyd op te nemen en niet te ontkennen is, dat daar om te meerder, door hoge en lage, hier tegen aangegaan en in geyvert moet werden:

Soo ook, aan d'andere syde, niet minder notoir en klaar blykende is, dat, tot vermeerderinge van dit quaat, in dese Provintien van Holland ende Westvrieslandt,

Niet gevonden en werd, ter plaatse daar 't nodigst is, sulk een voet of grond, als tottet fundeeren van soodanige sware en de breede Dyken wel vereyst synsoude,

Nog ook die spetie en materie dewelke daar toe wesen moet.

En men in Vriesland, Zeland en elders, beyde die, daar toe soo noodige saken uyt hare natuere, bequaam en gereet, by der hand hebben kan.

Als

Als mede men daar onverhindert de forme van alle Dycken op ſulk een wyſe mag neemen, aanleggen en voltrecken, na de toeſtand der plaats en gelegenthyd der wateren, nodig is.

't Welk geen van allen alhier en is, af geſchieden kan, maar tenemaal onmogelyk blyft.

Want wat voor eerſt de Voet of Grond aangaat, ſoo is die in de gemelte andere plaatſen vaſt en on-neerſettelyk, tot beneden toe, immers ſoo verre nodig, van goede of harde ſpetie en Kley.

Dog alhier het Land boven op maar een korſt hebbende van wynig voeten Dick, en nog niet als van bolle en loſſe Aarde,

Daar na dan volgen Veen, Derry, Kley en andere ſagte ſpyſen, die onmogelyk op ſig yets van gewigt houden of eenige ſwaartte dragen konnen;

Sulks die korſt van Aarde, en die van Veen, en die van Derry, &c. eerſt doorgaande als niet konnende veel lyden dan de Kley en wydere weecke gronden, hen mede nog ligter komen te begeven.

Waar door een niews opgeworpen-Dyk, ſoo al van tyd tot tyt neer ſinkt, en continueel op gehoogt, mitsgaders voor en achter aangemaakt moet werden.

't Welk daarom veel jaren, geduyrige koſten en groot werk komt te vereyſchen.

Sonder te ruſten voor dat die op 't Sant of andere beſtendige materie neder komt.

Of datſe eerder bequaam is om hare principale werkinge, van 't Land droog te houden, na behooren te doen.

Ende het welk, in de tweede plaats, nog te meerder beſwaart, en onmogelyker maakt, om alhier goede en beſtendige Dyken, tegen de volle Zee, te konnen hebben,

Is het gebrek van ſulke goede, vaſte en droge Kley, die men aldaar, van en uyttet Land graaft en in Holland en Weſt-Vrieſland ſoo niet heeft.

 Of

Of ſooſe al met grootte koſten aldaar of elders uyttet water opgehaalt en daar ter plaatſe gebragt ſoude werden, alsdan die weecke en onbequame gront deſe meerder ſwaarte nog te minder ſoude konnen dragen of ophouden.

Weswegen de meeſte Muyder-Dyk, immers tuſſen de ſelve Stad Muyden en de Diemer Dam, alleen van Sooden uyt het Voorland opgeſet is en ſoo nog onderhouden wert.

Maar hoe ſpontieus, deylig, rietig, ligt en berſtende deſe materie is, en geenſins digt, als het wel vereyſte om 't water te keren:

Kan daar uyt blyken, dat de Zee die ſelvige verre heen ſlaat, doet opdryven, wegſtromen, &c.

En dierhalven onbequaam om een gemene ſlag van 't water veel min ſulke hoge Vloeden, Stormen en Baren uyt te ſtaan, ofte daar tegen 't land droog te houden, ſonder te beſwyken.

Even als mede niet nodig en is verder te toonen, veel bewys by te brengen, wegen de derde onmogelykhyd, van hier ſoo goede Dyken tegen de Oceaan te maken, als 'er in Zeeland en Vrieſland ſyn,

Ende men in Holland en Weſtvrieſland nu immers ſoo nodig heeft, om, volgens de Patronen en Modellen aldaar geüſeert en goet bevonden, mede te hebben;

Want behalven, als gemelt, de vaſte ondergront en de bequame ſpyſe of ſpetie van goede, gedolven en of gegrave kley, in deſe Provintien ontbreeken:

Soo en konnen deſelvige Dyken alhier mede niet ſoo ſlaaw en langſaam van onder af opgaande weſen, als die aldaar gemaakt werden.

Dat namelyk de Zee op die glooynge ſoo geen vat hebben of met hare ſlagen, ook hoe ſwaar, die breken of hinderen kan.

En evenwel ondertuſſen ſyn kragt en gewelt daar t'enemaal op komt te verlieſen, ſonder de Dyk dan meer te konnen forceeren, wanneer eyndelyk daar tegen nog enigſins op of boven aan komen mogte.

Ook te minder nog aldaar, om dat die ſelvige van ſoo verre af en

ſoo

ſoo langſaam opgaande en wynig ryſende-glooynge , van deſe goede en ſware kley ; nog doorgaans en allerwegen met gras en groentte boven op bewaſſen, en daar van ook in de grond met de wortels doorvlogten is.

En ſoo de Zee , met ſyne bruyſchende Golven nog ſware ſlagen, deſe Dyken niet of wynig beſchadigen en kan.

Daar alhier ter contrarie, het tegendeel tot nog toe verdragen is en geleden heeft moeten werden.

Dat gelyker nergens geen glooyngen of immers geen van belang te vinden en ſyn, en ook in het geheel geenſins van eenige ſlautte konnen weſen, om dat de aarde te ligt is, en in plaats van de Baren te wederſtaan, daar van aanſtons door-watert en los, weggedreven ſoude werden:

Soo ſynder ook boven dien nog vele plaatſen van de gemelte Zee-Dyken tuſſen Amſterdam en Sparendam, als mede tuſſen Amſterdam en Muyden, daar geen Voorland altoos buyten de Dyken bevonden en wort om glooyngen op te maken.

Maar de volle ſware Zee-golven, met al haar geheel gewelt, plotſelyk en ſonder eenige de minſte verhinderinge, of vorige brekinge, immediatelyk daar komen tegen aan te ſlaan, en langs by neer te kolken,

Met al die gedurige, op, en aan malkanderen volgende Baren, van onnoemelyke ſwaarte en gewelt van wateren,

Dat wanneer der alleen maar weder force tegen ſoude werden gebruykt, ende geen practyk oft inventie daar by gevoegt;

Niets ter werelt van een ſoodanige ſterkte gemaakt of bedagt ſoude konnen werden, 't welk ſulk woeden, van dat ontembaar Element ſoude konnen wederſtaan veel min bedwingen :

Maar de ſoo geduyrige Door-Braacken van ingeloopen Open-Walen, (waar de ganſchen Dyk heel diep, en 't Landt voor en achter t'eemaal weg is) item van Dyk-Waden, als ook Keel-Waden, (waar een Man nog te naauwer noodt ſoude konnen doorgaan) ende van Grondt-Walen, (daar een Boter-Ton ſoude konnen doordryven) midsgaders

 van

van Schel-gaaten en andere ontramponeringe van de Dyken komen te veroorſaacken.

En nadien alhier daar toe geen van onſe aarde nogte opgemodderde kley bequaam en is, nog de grondt om daar op te funderen ſuffiſant:

Als ook de Zee-Wateren al hoger en hoger wierden, dat die niet minder als de Noort-zee ſelfs, moeſten werden wederhouden ende geſtuyt:

Soo had men, al van oude tyden af, daar tegen andere middelen bedagt en in 't werk geſtelt, om de Aarde-Dyken, en wel voornamentlyk op alſulke plaatſen daarſe bloot lagen, weder voor 't groot gewelt der Zee te bevyligen en te bevryden.

Ende waar over ook de Hertogen van Burgundien, Graven van Holland en andere deſe Landen regerende,

Uti olim Romani Imperatores certos Magiſtratus conſtituerunt. Auguſtus Curatores riparum *Sueton cap.* 37. Tiberius quinque Viros *Dion. Caſſ. lib.* 57. *&c.* Quos titulos Principis uſurpare non puduit *Gryphiand. dict. tract. cap.* 28. *n.* 39. *& ſeqq.*

Daar toe, reſpectivelyk wanneert vereyſcht was, wel vele privilegien ende vryheden verleent, als ook twee onderſchyden aanſienlyke Collegien van Dyk-Graven en hoge Heem-Raden aangeſtelt hebben.

Die de Souveraine Juriſdictie daar over ſouden komen te exerceren en alles te verſorgen en te doen maken, mitsgaders de ongelden en de koſten wederom te ſlaan en te vinden ſoo ſy op haren Eede ſouden verſtaan te behooren.

Gelyk al van den Jare 1285 af en daarna, veele en verſcheyde ſoodanige brieven gevonden werden, dewelke aangaande de Dyk tuſſchen Amſterdam en Sparendam dit mede brengen, als ook daar na van de andere Dyk.

Ende in dier voegen deſe verſorginge der gemelde Dyken, door elk in den ſynen waargenomen is.

Dan terwylder eerſt nog veel meer Voor-Landen waren, die naderhand quamen weg te ſpoelen.

Ende doen al op verſcheyde plaatſen de Dyken tegen de openbare Zee bloot ſtonden, en nog wyders quamen geëxponeert te werden,

Als ook de wateren veel hoger en ſterker quamen te werden dan te vooren;

Ver-

Vervolgens de ſwarigheid en het perykel nogte grooter, om de Dyken te beſchermen of heel te houden, en de Landen voor 't inunderen te bevryden:

Hadden daarom die Illuſtre Collegien, als het eene van de Heeren Dyk-Graaf en hoge Heem-Raden van Rhynland,

Voor hare Dyken, tuſſen Amſterdam en Sparendam, daar geen Voorlanden bevonden wierden, diverſe ſware Muyren laten maken, van hele groote Blocken Arduyn ſteen, en Blaawe ſteen,

En ook van Moppen en Klinkers met goed Zement doen metſelen.

Alle te ſamen boven op met kloeke Hartſtene Dek-Stucken, door krammen in Loot aan malkanderen gegoten, belegt.

Ook onder dit ſteen-werk, alle te ſamen breede fundamenten geheyt ende die Muyren daat op gegront, omtrent ter voorhoogte van de ſelve Dyk.

Ende welk ſteen-werk, wel van buyten wat glooyende, boven na binnen toe overgaande, bevonden wert gemaakt te ſyn:

Dog van binnen, (ſoo niet anders blykt) in 't loot of regt tegen de Dyk van Aarde, die daar meerendeel heel ſwaar en al van vry goede ſpetie, na hier te bekomen is, bevonden werdt.

Sulx ſy Heeren van Rhynland op deſe wyſe hare Dyk, daar die door de Zee beſpoelt wiert verſorgt hebben.

Ende dit ſelve met alſulke grootte koſten is gedaan geweeſt, als ſcheenen niet gedragen te hebben konnen werden.

Soo men niet en conſidereerde dat ſe wel 80000. Morgen Lants onder hun hadden, en daar tegen maar met tuſſen de 3000. en 4000. Roeden Dyks belaſt ſyn.

Dog het andere Collegie van de Heeren Dyk-Graaf van hoge Heem-Raden van de Zee-Dyk tuſſen Amſterdam en Muyden als ook hoger op, neffens de Waarts-Luyden van de Diemer See-Burg, reſpectivelyk uyt Hollandt en 't Sticht daar toe mede aangeſtelt,

Al-

Alleen 22000. Morgen in hunne Ring, en daar tegen wel 3600. Roeden Dykx, en op verre na ſoo goeden Aarden Dyk niet hebbende, waren genootſaakt op minder Coſten bedagt te weſen.

Ende hadden deſe Heeren op die tyt, dat de Zuyder Zee doen nog ſoo groot niet en was als nu, het al heel wel uytgevonden, om de ſelve hare ſwakke Aarde-Dyk, met Bolwerken en Platingen van hout en yſer te voorſien,

Daar die geen Voor-Landt en hadde, en de woeſte Baren tegen aan komende haar volle gewelt hier op deden.

Dog hoe onkoſtelyk en ſpaarſaam ſy dit ook mogten uytgevonden hebben, by dit anders meede met ſteen te beleggen:

Waaren egter daar door veele menſchen, van die daar Landeryen hadden ende ſoo veel beſwaart, tot grote armoede geraakt, en deſelve, als ook hare andere goederen en middelen, heel quyt geworden.

Ende wel byſonderlyk, ook uyt oorſake datſe in die Dyken van Diemen en verder, ſoo ongelyk geſtoelt en gehoefſlagt waren.

Hier uyt meeſt geſprooten, dat die vorige eygenaars deſer Landen daar ſoo naauw niet op en hadden geagt, nog ſulke quade gevolgen, als daar uyt naderhant voort quamen te gemoet geſien:

Want de Zuyder Zee eertyts ſoo groot niet zynde, nog de wateren daar in ſoo hoog uyt de Noort-Zee komende,

Hadden deſe Landen van outs, alleen daar tegen aan maar Kaden gehad, voor het meer als ordinaris Water des Somers, dog des Winters dit ſlechts over de Landen heen laaten loopen;

Maar de Huyſluyden en Bruyckers hare Werven en wooningen, om des Winters daar op, en in, dan droog te mogen weſen, alleen maar hoogden,

En dat met die Aarde, dewelke ſy uyt diepe kuylen in haar Land groeven en die weder met de Meſt van hare Beeſten aanvulden:

Overmits ſy geen weg daar mede en wiſten, nog die tot hare Landen van nooden hadden of konden gebruyken.

Ter-

Terwyle de ſlib by 't weder-weg-en af-lopen van 't Water, hen vry beter en dienſtiger als de Meſt was, en die ook vermits de ligthyd op 't Landt niet konde blyven, maar door 't Water opgenomen en weggedreven wierdt.

Even als nog heden ten dage uyt ſulke kuylen de Meſt opgegraven en over 't Land gevoert werdt, midsgaders deſelve kuylen met modder uytte Slooten weder vol gebaggert werden,

Waar door de eygenaars deſer Landeryen, ſulke gedeelten alsſe van de hooft-breeten haarder Landen, aan de Kaden op hun hadden genomen gehadt;

Ook wel by 't eerſte verſwaren van de Dyk mede bleven tot haren laſte behouden:

Dog naderhandt al meer en meer de Dyken daar verſwaart, als ook met Platingen en Bolwerken beſlagen moetende werden, wierdt dit ſoo ongelyk Dykpligtig blyven van deſe Landen, voor een ſeer inique ſake geoordeelt;

Maar dat billyk alle de andere Landen, die door deſe Zee-Dyk wierden voor 't Water beſchermt en droog gehouden,

Ook vervolgens daar toe inſgelycks contribuëren moeſten, als ſy het ſelve nut daar van hadden.

Maar, die van het mede voldoen dus lang ontlaſt, en ongewent zynde te dragen, hadden die daar qualyk van af, en hier toe te brengen geweeſt, om ſoo wel als de andere te betaalen.

Ende dierhalven overmids veele verſchillen daar over quamen te ontſtaan, en ſelfs ook al feytelykheden gepleegt wierden.

Hadde den Hertogh Jan van Beyeren in den Jare 1423. dit beſligt, en geordonneert, dat de geſwoore Heemraders der Dykagie van Diemen, Scolen, uytgeven en deelen ſouden by haren Eede.

Handveſt van Amſterdam 1 Boek het 8 cap. pag. 20.

Dat de geene die ſy ſouden menen daar toe 't beſte regt te hebben of 't meeſte verplicht te ſijn, ſonder iemants tegenſeggen, nog ander regt te vorderen, mede hadden te betalen.

Ende daar na als Anno 1440. Philips Hertog van Borgondien en Graaf

van

van Holland, aangaande de Bolwerken en Platingen van hout en yſer aan de Diemerdyk tot Ypeſloot, en wyders waar 't van nooden mogte ſijn te maken,

De Schou daar af te doen, ordonneert ende reguleert,

Te weten van de Platingen van hout en yſer,

Door de Balliu van Amſteland, met de Waarts-Luyden ſoo uyt Holland als het Sticht,

Dog dat de Bailliu, Schout en Schepenen van Diemen haar Schou ſouden houden van den Aarden Dyk;

En ſpecialyk ook, dat by d'een en d'ander Schou de Jongſte Heer Burgermeeſter van Amſterdam preſent ſoude weſen.

Ubi ſupra cap. 9. pag. 21. Gelijk dan wyders de Heeren Schout, Burgermeeſteren, Schepenen en Raden der Stad Amſterdam, nog in 't byſonder,

Onder correctie van den Genadigen Heer van Borgondien, en van ſijn Ed. wyſen Raden, geſtelt te Gouvernemente van ſijnen Landen van Holland, in den Jare 1466. komen kond te doen en ook te verklaren:

Dat nademaal tot behoudeniſſe van den Lande, om die groote Vloeden en op-wateren die in de Zuyder-Zee, hoe langer hoe meer, meerderen en waſſen, over een deel jaren een Ordonnantie was gemaakt omme ten oorbaaren behoudeniſſe van de Landen,

Dat men de Zee-Burg tot Ypeſloot, aan de Diemer-Dyk, daar 't meeſt van noden ware, ſterken en veſtigen ſoude met Bolwercken van hout en van yſer, daar voor te maken.

Dog ſulks overal nog niet Bebolwerkt nog Geveſtigt was, daar 't tot behoudeniſſe van de Dyk wel vereyſchte:

En de verſcheyde perſonen daar aan ſchuldig en Dykplegtig, niet magtig en waren hare Dyk tot haar ſelfs koſten te Bebolwerken, daar af verligt waren geweeſt van den Gemynen Lande,

Met elk op een ſtuck te ſetten na ſy vermogten, ende ſulks by Dykpligtige mede ſoude moeten geſchieden, om het Bolwerken voort gang te doen hebben.

Dat

Dat men om die groote bederffelyke en onverwinbare ſchade en verlies, die by der inbrekinge van de voorſz. Dykagie, dat Godt verhoede, te lyden,

Die Platinge en Bolwerken wel continueren en voort maken ſoude;

Dog men die Arme Luyden, dewelke aldaar Dykpligtig ſijn, en des niet vermogten, verligten ſoude.

Dan alſoo die voornoemde Platingen gekomen waren tot een Bon-Dyks,

Dat daar, mede in bevallen, en Dykpligtig, ſouden ſijn de nabeſchreven perſoonen, daar af verdragen was, dat elk maken ſoude ſoo veel als volgt.

Te weten Claas Reyndertſz, hebbende ſes roeden-Dyks en een vier en deel, met ſes Morgen Lants, ende anderhalf Roede Platings;

Item Heyn Symonſz., van ſes Roeden Dyks met twaalf Morgen Lants, derdehalve Roede Platings;

Item Melis Dirkſz., van dry en een halve Roede Dyks, met agt Morgen Lants, een Roede Platings;

Item Lammetgen van vierdehalve Roeden Dyks met derdehalve Morgen Lants, niet; Ten ware dat hy of te ſijne Erven haar goet kennelyk verbeterden, en ſy 't vermogten, dat ſy nu doen;

Item Jacob Hannenſz (daar van nu nog Jaap Hannes) van de derde half Roeden Dyks, met ſes Morgen Lants, een halve Roede Platings;

Item Jan Henrikxſz., van derde half Roeden Dyks, met ſes Morgen Lants, een Roede Platings;

Item Willem Willemſz., van vyf halve Roeden Dyks, met veertien Morgen Lants, twee Roeden Platings min een vierendeel.

Ende dat die ſoo geſtelt en verligt waren, en andere namaals te ſtellen en te verligten, daar by ſouden verblyven,

Sonder dat de Waarts-Luyden van die ſaken van den Bolwerke voortaan iemant ſoude mogen betrekken, die niet Dykpligtig en ſijn.

Breeder volgens het ſelve Declaratoir, voor ſulk een groot gedeelte hier ingelaſt, ſoo om te toonen hoe ſeer de Heeren van Amſterdam, hen aan deſe Dyk al van dus veele eeuwen af, hebben laten gelegen ſijn.

Ende noch t'ſedert die tyt nooyt minder gedaan hebben, noch ſullen doen, om 't groot intreſt dat deſe Stad daar in heeft;

Als om te doen blykken, wat diſcretie en moderatie haar Ed. Groot Achtb. tot dit verligten deſer arme menſchen quamen te toonen.

Gelyk 'er ook nog evenwel geen kleyne ongelykhyd onder deſe gemelte perſoonen en andere, wegens hare elks Landen en derſelver belaſtingen, beyde met Aarden-Dyk, Bolwerken en Platingen, quam over te blyven.

Dan wat naderhant nog veel meer is gebeurt, en inſonderhyd wegen het Spaa-ſteeken en verlooren-geven van nog ſoo veele andere Landen;

Wyſen wel uyt, al de Galgen, die in de Paaltiens ſulker Landen gehakt, ſig op den Dyk, ſoo menigvuldig komen te vertonen.

Ende ook daar en boven, niet minder mede te kennen geven, hoe ongelyk het maken en onderhouden van deſe Dyk moet toegaan,

Al de honderden van de andere Paaltiens met letters en merken van die deſelve raken, en te maken en te onderhouden hebben.

En waar van ſommige ſeer wyd van een, en andere weer heel digt aan, of by malkanderen ſtaan:

Want daar eender, die maar ſeer wynig voeten Aarden-of Paallen-Dyk te maken heeft,

Legt tuſſen andere die met verſcheyde heele of volle Roeden van alſulke Dyken belaſt zyn;

En overſulks door yder, dus onderſcheydentlyk, ſoo in 't werken, als op de byſondere tyden, wanneer 't elk goet dunkt, ſijn Dyk gemaakt werdende,

Is

Is 't ligt af te nemen hoe dat dit te ſamen accordeeren ende overeenkomen moet, en te gelyk goet weſen kan,

Om t'ſeffens en met malkanderen een ſterk, vaſt en digt lichaam te ſijn, en het tegen de ſware Zee te ſamen uyt-en het Landt droog te konnen houden.

Conſequentelyk dit niet ten vollen tot een vereyſchte eenparighyd heeft konnen worden gebracht,

Hoe heerlyk en ſchoone Ordonnantien en Vaſte Reglementen, op de hoogte, breette en ſterkte, deſe Zee-Dyk van outs al toe geweeſt ſijn,

Ende in 't byſonder haar Ed. Groot Mog. Heeren Gecommitteerden hier over laaſt noch ſpecialyk gemaakt hebben;

Extract uyt de Reſolutien van de Heeren Staten van Hollant en Weſt-vrieſland van dato den 7 May 1678.

Namentlyk dat deſe Zee-Dyk tuſſen Amſterdam en Muyden egualyk ſoude moeten werden gebragt, tot de hoogte van twee voet onder de bovenkant van de Dek-ſteen, leggende aan de Ooſt-zyde van de Sluys tot Muyden naar de Ykant aan de ſtraat,

Ende ter breette, voor ſoo veel de Aarden-Dyk aangaat, van agtien voet op de Kruyn, ende den Palen-Dyk van vier en twintig voet,

Met nog ſes voet Riet daar en boven, ſijnde te ſamen de Palen-Dyk dertig voet op de Kruyn,

Ende dat de Buyten-Gloojingen van de Aarde-Dyk ſouden moeten ſijn van vier voet op de Voet,

Ende de Binnen-Gloojinge van de Palen-Dyk van drie voet op de Voet,

Ook voorts agter de voorſz. Dyk, een Barmte van vier en twintig voet,

En agter de Barmte een bequame Sloot, langs dewelke men alles wat tot reparatie nodig mogte ſijn, aan deſelve Dyk ſoude konnen brengen.

Maar of dit gevolgt is geweeſt, en hoe het ſig nu nog aldaar bevind, kan ſeer ligt werden afgenomen,

Als men het groot onderſcheyt in-ſiet, van de makinge en opleeveringe der differente gedeeltens van deſe Dyk,

Tuſſen de Paaltiens tot afſchydinge en aanwyſinge van elks Stoelinge en Hoefſlag daar in geſet.

En dat onder die alle geen ſoo ſuffiſant nog van beter Aard-en Houtwerk gevonden en wert, dan daar de dry Andries-Kruyſſen op de Paaltiens gehakt ſtaan, en dit deſe Stad Amſterdam te maken heeft;

Doch van andere onvermogende daar by, neffens en verder ſoo wel niet geſtelt en zyn.

Waar tegen deſe goede en trouwe gemaakte plaatſen als 't 'er op aan komt, nogtans niet helpen en ſouden konnen:

Want alwaar de Zee ergens maar een openinge krygt al waſt van een handt groot, of nog minder, ſoo dringtſe daar in, en ſpoelt 'er voorts door, met wegneeminge van alles watter maar omtrent is, hoe vaſt en ſterk het ook weſen mag.

Alle 't welk dusdanig by gebragt en wat breder aangemerkt ſijnde, wegens de Ordonneeringe ende Beheeringe van de voorſz. Dyk tuſſen Amſterdam en Muyden,

Beyde om het groot Intereſt dat 'er de Stad van Amſterdam in heeft, als om de verſcheyde doorbraken en beſchadigingen daar in ſoo te vooren als ſpecialyk nu laaſt voorgevallen:

Soo ſal, gelyk wegen de Figure en Maniere der Steene-Werken aan de Dyk tuſſen Amſterdam en Sparendam, hier boven reets is aangeweſen;

Ook nodig ſijn nog wat particulierder te toonen de Structure en Bous-wyſe, hoe en op de welke de Platingen en Bolwerken voor en aan de Dyk tuſſen Amſterdam en Muyden gebragt ſijn.

Om dan uyt deſe elcx effect of werkinge, reſpective tſedert gedaan en bevonden, van de ſuffiſanthyd der ſelver, regt geoordeelt te konnen werden:

En indien nog gebreekig ſijn, gelyk blyken ſal, om de Zee wel tegen te ſtaan en de Aarde Dyk onbeſchadigt daar voor te behouden:

Als

Als dan daar uyt van ſelfs ſal komen te volgen, de nuttighyd en nootwendighyd van de *Opweckinge* en *Aanleydinge* tot 't uytvinden van beter middelen, hier by aan alle Patriotten en Liefhebbers van 't Vaderland voorgeſtelt en gerecommandeert.

Gelyk dan bevonden wert, dat deſe Platingen en Bolwerken van hout en yſer voor de Dyk tuſſen Amſterdam en Muyden, waar de Zee tegen aankomt, daar in beſtaan,

En ſoodanig na die tyt en toeſtand, niet ſlegt, maar konſtig en onkoſtelyk in plaats van ſteen bevonden werden gemaakt te ſijn, in deſer voegen;

Datter in 't water voor den Dyk geheyt of geſlagen ſijn eerſt vyf greene Balken, omtrent anderhalf voet minder en meerder op de kruyn dik.

Dertig of meerder voet lang, twee voet boven de Dyk uytſteekende, en derde half voet aan de Enden gepunt;

Ende dan daar aan volgende twee Eeke Balken van na giſſing veertig of vyftig voet lang, boven nog twee voet hooger uytkomende als de andere.

Wyders dan weder vyf gelyke Greene Balken, als mede ſulke twee andere langer Eeke Balken.

En dit dus al na malkanderen over's hands komende, en geduyrende ſoo lang als het paalwerk ſig uytſtrekt of van noden is te maken.

Dan vervolgens langs heen, met de boven Enden van de Greene Balken gelijk, van buyten en van binnen belegt en geſlooten met twee platte ſuffiſante ſware ſtukken, daar al de ingeheyde Balken, met yſere Bouten, Koppen en Spyen, doorgaans aan vaſt gemaakt en gekoppelt ſijn.

En dan nog verder om hoog, tuſſen elken paar van die langer uytſteekende Eeken Balken in, weder een Eeke Balk gelegt van vyftien a twintig voet lang.

Alle dry in een gekeept, tſamen gevoegt en weder door een yſere Bout met kop en ſpye, ook aan die meer uytſtekende twee bovenenden van de lange Eecke Balcken geſlooten.

Dog

Dog met 't neder-ent, van die laastgenoemde korte Eeke Balk, na beneden in de Dyk twee a dry voet diep, en alwaar deselve weder aan een hout vast gemaakt werdt.

Die dan daar te samen, en soo vervolgens telkens, een Anker komen uit te maken.

Sulks aan dese Ankers alleen, al dat geheele Paalwerk van de Platingen en van de Bolwerken van hout en van yser, sijn eenige houdinge en vastighyd maar heeft, en nergens aan meer gehegt en is.

Alsoo alle de Balken onder van de Dyk af, zee-waart in, en om buyten te glooyen, schuyn geheyt staan,

En van daar tot boven toe geen van alle dese ingeheyde Balken, den Aarden Dyk ergens in 't minste raakt of tegen aan komt;

En ook self geensins het Riet, dat 'er nog tussen, met de enden na de Zee toe, moet werden gelegt en aldus continueel gehouden.

Om de Zee dewelke tussen de Paalen nog doorslaat, hier op sijn kragt te breeken, en te beletten dat die de aarde van de Dyk aldaar van onderen af niet heel en soude weg halen.

Gelyk egter met die sware Wateren en groote Baren nog al te veel geschiet, en door 't soo geduyrig moeten aanvullen van dat Riet, seer sware kosten veroorsaakt werden.

Welke Constructie en Form van de Beplatinge en Bebolwerkinge met Hout en Yser mitsgaders Riet, van de gemelte Zee-Dyk, tussen Amsterdam en Muyden,

Hier aldus, gelijk boven van de Zee-Dyk tussen Amsterdam en Sparrendam met steen, mede aangewesen sijnde:

Staat nu te examineeren en te ondersoeken hoedanig elk van die bysondere versorgingen, tegen het daar van buyten aan en tegenslaan der Zee-Wateren, sijn werkinge gedaan en diens Aarde Dyk hier voor geconserveert en beschut heeft.

Maar is soo verre van daar, dat dit soodanig door een van beyde soude uytgewerkt en gedaan wesen of nog gedaan werden,

Dat elk van dien, ſijn aanbevolen Dyk, ſelfs merkelyk benadeelt en verkragt heeft.

Ja, dat meer is, met regt kan geſegt en beweſen werden, dat deſe Platingen en Bebolwerkingen van yſer en hout, haare Dyk daar de Zee aankomt eenigermaten geruineert en verbroken hebben.

Dan gelyk deſe werkingen onderſcheyden ſijn, en van elk byſonder ſal moeten werden gehandelt;

Sal nodig weſen voor af te præmitteren ende eenige openinge te doen, waar in deſe beyde Dycken even alleens geſtelt, of gemeen en gelyk in te oordeelen ſijn.

Namelyk in het uytſtaan van de kragt en 't gewelt, dat de volle Zee op hun, ſonder eenige beſchuttinge of tuſſchen-breekinge van de ſelve, geduyrig komt te doen.

Voor eerſt door ſijne hoge ſwellinge ende opryſinge van de meerder quantiteyt der Wateren, die nu tegen deſe Dycken aan ſtaan.

En wel op ſommige plaatſen tuſſen de twintig en dartig voet diep van beneden af, tot boven aan de Dyk toe, hoog ſijn,

En agter de Dyk met een ſchuyne præcipice, ſomtyts van ſeſtien min of meer voeten neer-gaande.

Sulks, ſonder noch, het ſtormen en daar ſoo vehement tegen aanſlaan van de Winden en Golven, eens te conſidereren, of hier in aan te trekken,

Elk wel kan begrypen dat deſe Dycken, om dit Water alleen maar te ſtutten en te wederhouden, haar volle kragt ganſch van nooden hebben, en uytgeſpannen moeten ſtaan, of ſoo veel te lyden alsſe immers konnen verdragen.

Om van al de onweegbaare ſware en onmeetelyke grootte Wateren, dieſe moeten ophouden, niet weg geſtoten, noch overhoop geworpen te werden.

Ende ten anderen, een ieder ook ſal moeten toeſtaan, dat dit aan die Dycken, ſoo uytgerekt en geperſt weſende, niet te vergen en is, of ſy dan

de kragt hebben konnen, om hier en boven noch de onwederſtaanlyke en ontallyke op malkander aan rollende groote en ſterke Baren, van de volle Zee, nog daar by vlak tegen hun aan te hebben:

Want ſy reets op 't poinct gebragt weſende van te beſwyken, het minſte gewelt datter dan nog meer by, of tegen aan komt,

Genoeg kan ſyn, om al ſulk een over gedrongen en bereyts, 't meeſt lydende Dyk, door 't dan nog hier toe ſoo vehement en continueel beſtormen, geheel te doen begeeven en weg gaan:

Nademaal de Wateren reets ſoo hoog ſijnde, en nog geduyrig hoger wordende, langer niets aan onſe Dykken en kan bedagt of gemaakt werden,

't Welk tegen het immediaat aanvallen vande Woeſte Noort-See, ſonder die eerſt en alvooren te breeken, beſtand kan ſijn,

Ende daar om ook ſelfs de Vleugels vande Sluyſen in de Dyk op half wegen Haarlem, ſoo ſterk als mogelyk van Swaare Hart-Steene Blokken gemaakt,

En die men, ſoo yets konde houden, ſoude ſeggen onwrikbaar te moeten ſijn, nu laaſt door 't water, egter geforceert of bewogen en uyt haar verbant ſchynen gerukt te weſen.

En om nu, na dit beſchouwen deſer beyde Dykken in 't gemeen, hier weder particulier te komen op 't poinct van de Steen-werken, voor en aan de Dyk tuſſchen Amſterdam en Sparendam gemaakt, daar 't water tegen aankomt en geen Voor-Land en is;

Soo blykt ook dit, even in 't gemeen geſeyde, daar uyt, ſoo klaar dat alle 't ſelve nergens kragtiger mede kan geconfirmeert of beveſtigt werden:

Want als maar ingeſien wert het Steen-en inſonderhyd, dat onder ſcheyden Blok-werk van Blaauwe en Witte Arduyn,

Kan men klaarlyk beſpeuren, en moet men ook wel ontwyffelyk vaſt ſtellen, dattet ſig daar mede ſoo toegedragen heeft en nu nog gelegen is, te weten;

Dat

Dat de volle Zee, beneden en boven om hoog, hier op aan persende, en nog sijn Golven en Baren hier en boven daar tegen aan slaande, die ganchse Dyk van Steen en Aarde, om hoog na binnen overgeset en ook beneden onder uyt gedrongen heeft;

Soodanig dat daar de Steen tot een beschutting en versterkinge van de Dyk is gemaakt,

Die nu tot een groote last en merkelyke beswaarnisse van deselve, komt te strecken:

Alsoo die overswaare Steene Muyren, nu niet meer voor de Dyk en staan of deselve versterken;

Maar in tegendeel daar op leggen, leunen, en die selfs om verre stootende of wegdouwende sijn.

Gelyk als wel te beseffen is, dit hier door toegekomen te wesen, dat de hoge vloeden tot de kruyn toe daar tegen aan staande, en nog de onwederstandelyke Baren en slagen, met soo sware stormwinden daar by gevoegt,

Hare kragt te samen soo tegen de Steen als Aarde hebben gebruykt, dat die boven te gelyk overgeweeken;

Ende de Muyren, immers verscheyde, over haar punt *perpendiculair*, wel de helft van haar hoogte en nog meer, agterover-vallende geworden sijn.

Ende dat nog 't aldermeeste en 't quaatste, daar Inhammen of binnen bogten van de Dyk gevonden werden,

Daar het water, in sulk een hoogte, en dus pal tegen de Dyk aanstaande, die Muyren, dewelke in plaatse van te stutten, soo inwaarts buyten haar kragt selfs tot een last sijn, mede weg dringende is:

Als dan de sware Golven, Baren en Stormen, die selvige reets soo geforceerde-en gespannen-Dyk, ligt bewegen konnen.

En welk inwaarts bewegen hoe wynig het ook is, soo al blyft staan, sonder weder te konnen uytgaan of te rugge springen.

Vervolgens soo van tyd tot tyd, telkens een wynig, en nu wat en dan nog wat, tot dat den Dyk, uyt sijn kragt raakende, het niet langer kan houden, maar dan van selfs door-en weg-gaan moet.

 Byson-

Byſonderlyk wanneer ook de fundamenten haar komen te begeven, gelykſe hier nootſaakelyk doen moeten, door het ſoo ſchuyn na binnen overleggen van die ſware Muyren, als waar af deſelve fundamenten van onderen weder werden uytgedrukt.

Gelyk 'er al Blocken Steen onder in de grond uyt-en in 't water-gevallen leggen, en andere nog met paaltjens en houtjens onderſtut ſtaande, proviſionelyk nog opgehouden werden, om ſoo niet mede daar uyt en in 't water te raaken.

Sijnde wel ſoodanig, dat vermits het weg-ſlaan van de Cement uyt de voegen van de Blocken en Steenen;

Die Muyren uyt haar verbant gebragt werden, en het water hier door, de Aarde Dyk achter daarſe op ruſten, als ook onder van de fundamenten van daan, weet in Zee te ſpoelen,

En dat door dit ſoo weghalen van de Aarde, het Steenwerk boven te meer achter over getrocken, en beneden te meer onder uyt geſet moet worden:

Maar dit ſoude, indien 't ſoo al mogte weſen, dat het Water deſe werkinge van boven over, en beneden uit te perſſen, aan of omtrent deſe Blok-ſteene als andere Muyren, quame te doen;

Echter ook nog geheel tot onſen propooſte komen te dienen, en ons ſeggen merkelyk beveſtigen.

Dat namelyk dit Steen-werk, hoe ſterk het ook hier en elders aan of voor de Aarde-Dycken gemaakt mag ſijn, of nog gemaakt ſoude konnen werden,

Niet ſuffiſant of beſtendig en is, of ooyt ſijn ſal,

Om, (behalven die ſwaar genoeg te houden hebbende hooge Vloeden uyt te ſtaan)

Ook dan nog de Aarde Dyk tegen het aanſlaan van de volle Zee te bewaren.

Alle het welk dan op de eygen maniere, ja ook nog veel krachtiger kan geſegt en beweſen werden, als mede vervolgens klaarder ſal komen te conſteren,

Aan-

Aangaande de Platingen en Bolwerkingen aan de andere Dyk tusschen Amsterdam en Muyden eertyts gemaakt,

Hoe slegt deselve, alsse door de hooge Vloeden waren uytgespannen, geweest sijn, en nog min bestand, om hare Aarde Dyk te beschermen:

Maar die werken, soo te samen gevoegt, in hunne pligt mede gemanqueert hebben, om hare Landen droog te houden, waar toe datse daar voor waren gelegt.

Want of wel eertyts van dit quaat en dien slegten toestand, klaar genoeg gebleken heeft, soo en is daar doen niet soo seer op geagt of in geyvert geweest, om het te redresseren en te verbeteren.

Te weten dat dese Platingen en Bebolwerkingen, tot nutte van de Dyk eertyts gemaakt en lang gedient hebbende, verder soo mogten blyven strecken

Ende niet als nu, eenige jaren herwaarts, tot hare schade en nadeel.

Gelyk ook al voor desen dit soo duyster nog geheym niet en was, om alsdoen niet te hebben konnen werden begrepen nog uytgevonden:

Nademaal al veele Jaren geleden, de Wateren seer hoog en swaar in de Zuyder Zee sijn geweest;

En daar door seer wel af te nemen was, dat dit Paalwerk, voor desen Dyk los en op sig selven staande, en die niet rakende, als alleen met dese houte Ankers,

Gansch onmagtig was om dese Zee-Dyk te stutten en sterker te maken gelyk noodsakelyk geschieden moeste.

Ten ware dat men wilde seggen, dit wel de meeste intentie en voornaamste beoginge van dese uytvinding en making te sijn geweest,

Dat men alleen voorhadde, om op die Platingen en Bolwerkingen het gewelt van de Slagen en de Baren der Zee te breeken, en soo te beletten, dat die de Aarde niet beschadigen en souden:

Want boven en beneden daar van los blyvende, en van binnen soo

 voor-

voorſien, dat het Water aan de Aarde nergens en konde komen, dit wel groote apparentie hadde.

Dan was evenwel niet regt in agt genomen, gelyk als hier nu jegenwoordig in deſe te conſidereren en te bedenken gegeven wert:

Of 't wel te begrypen is, dat ſulk regt doorgaand, los en bloot ſtaand Paalwerk van deſe Platingen en Bebolwerkingen,

Hoe konſtig verſtandig en ook wel bedagt uytgevonden, mitsgaders voor Eeuwen gebruykt en eertyts of voormaals wel geweeſt:

Nu in deſe tyden de bequaamhyd en 't vermoogen ſouden konnen hebben, om die onnoemelyke ſwaarte en kragt van de ontallyke Zee-Baren, uyt de Oceaan, door de groote gaten van Texel en het Vlie, met de Noord-weſte-ſtormen, lyn-regt daar op aan vallende, neerkolkende en geduyrig perſſende, te konnen afkeren en wederſtaan; met aan die ſlegte en ligte Aarde-Dyk, alleen hare houdinge te hebben, en die dan nog bequaam te ſijn en te blyven, om oock deſe aarde Dyk voor alles te beſchermen.

Even als het contrarie wel gebleken is uyt de Inbreuke eenige Jaren herwaarts geweeſt, ende de droevige onverwinlyke ſchaden hier door gevoelt.

En of ſchoon, aangaande de ſelve Dyk, alhier tegen deſe voorſtellinge ſoude konnen werden geſegt, dat die voornoemde regel Palen of Platingen en Bolwerkingen niet los en ſtaan,

Maar met de ſchuyne boven gekoppelde Eeke-Balk, aan die in de grond leggen, vaſt geankert ſijn:

Soo kan men daar op antwoorden en komt ook van ſelfs uyt de effecten te blyken;

Dat dit vaſt maken in de grond van de Dyk, al een geruyme tyd, tottet grootſte quaat van deſelve geſtrekt heeft, en nog geduyrig ſtrekken ſal.

Want op die wyſe, niet de Platingen en Bolwerkingen de Dyk geheel bevryden, of ontlaſten: maar deſe Aarde Dyk ſelfs alle dit Paalwerk houden,

Ja daar beneffens ook de ganſche kragt van de Zee, met haar ſoo geweldige en geduyrig daar tegen aanſlaande ſware Golven en Baren, alleen door die Ankers, uytſtaan en afkeren moet.

Conſequentelyk het ſoo verre hier van daan is, dat de Dyk, behalven de bevrydinge der Aarde, ook ontlaſt ſoude werden van de kragt en 't gewelt der Zee;

Dat die niet alleen en in 't geheel, beyde de los ſtaande Paalwerken van Platingen en Bolwerkingen:

Maar ook de ganſche laſt daar van, met al haar kragt en gewelt, verdragen en op haar nemen moet.

Het welk ſulk een ſlegte Dyk, die op de plaatſen daar 't ſwaare water ſoo onverhindert als plotſelyk tegen aankomt, en ſelf nog inhammende het ſwakſte is, onmogelyk uyt-of weder-ſtaan kan:

Maar door 't verhogen van de Vloeden en meer aanwas van 't gewelt der wateren, na deſen telkens al meer doorgaan en ſig begeeven ſal moeten.

Het welk ook ſeer wel te vatten is, en mede klaar heeft komen te blyken,

Dat, wanneer door het ſchudden van dit buyten ſoo los ſtaande Paalwerk, alleen aan die houte Ankers vaſt,

Deſelve Ankers in de Dyk, ten minſten mede moeten bewegen;

Ten tyde als het groot gewelt van 't water daar ſoo tegen aankomt.

En dan door dat bewegen, in die onvaſte Aarde, de Dyk noodſakelyk mede moet komen los te werden.

Want alſulke vaſthoudinge tegen die onwederſtaanbare kragt der Zee, aan deſe agt of thien voet van een ſtaande en maar in de Aardegrond vaſtgemaakte houte Ankers, wynig te beduyden kan hebben;

Gelyk in voortyden en ſpecialyk nu ook wel gebleken is, dat ſommige van deſe Ankers, met de ſchuyn-leggende Balken, daar ſe (als vooren geſegt) aan vaſt waren,

Ne-

Nevens hare twe groote Eeke Balken daar ſe tuſſchen leggen,

Door de Zee heel om hoog gehaalt, of uytgerukt ſijn,

En ſoo tſamen met de Aarde van de Dyk, by of omtrent de Ankers, daar heel los geworden.

Ook ſommige van die Houte Ankers weder met de ſchuyne en andere Eeke Balken daarſe aan waren, voor over, Zeewaarts in gehaalt ſijn, ende de Aarde van de Dyk die daar voor lag mede genomen en daar in geſleept.

Als mede andere Ankers met de Balken achter overgeworpen en weg geſtooten ſijn.

Sulx dat de Spetie vande Dyk, voor ſoo verre die omtrent voor of agter de ſelve houte Ankers was leggende, van de Zee heel inwaarts gedrukt en voorts op de Landeryen gedreeven is;

Ook ſelfs in ſtukken, die thien of twaalf voet in 't vierkand groot waren,

En vermits de ligt-en dryvent-hyd van die Dyk, ſoo Spontieus, Los en Voos bevonden en door 't Water nog meer geworden was,

Hadden twee Mannen gemackelyk met een touw, deſelve van boven af tot beneden toe, door ſnyden konnen als Booter, ſonder eenige verhinderinge,

En ſoo op meer andere manieren dit Paalwerk, met haare ſlechte Sooden-Dyk, wyders los geraakt en verbroken is.

By 't welk nog te noteeren ſtaat, dat alwaar nu de grooſte ingeloopen diepe open Waale is, daar neffens ook jongſt de Door-Braak geweeſt, en ſoo 't ſchynt tſedert nog meer los geworden, ſich hier nu te eer begeeven heeft.

Vervolgens uyt alle deſelve demonſtratien en aanwyſingen, beyde Wegen de twee Dycken in 't gemeen, als van yder in 't byſonder,

Namelyk, hoe 't geene daar aangemaakt is, ſig gehouden en desſelfs Dyk ſoo ſlegt beſchermt heeft, en nog ſoude konnen beſchermen.

Vaſt

Vaſt en ontwyffelyk ſchynt te volgen, dat geene van deſe twee Dycken, tegen de volle ſlag der Zee, op ſulke wyſen beſtandt is, of gemaakt kan werden.

(Ende in allen gevalle geenſins de Muyder-Dyk) op de Plaatſen daar geen Voorlandt en is, om de felle kragt en al het gewelt vande volle Zee te konnen blyven uytſtaan.

Of langer in Holland ende Weſt-Vriesland, nog het Stigt van Uytrecht, veylig te konnen blyven woonen:

By aldien geen middel en ſoude konnen werden uytgevonden, om de Zee, voor en al eer datſe ergens ſonder Voor-Land aan den Dycken quam, te brydelen en in te tomen.

Dat is de force van hare Golven, en derſelver geweldige tegen aanſlaande, en ontallycke woeſte Neer-Kolckende Baaren te breecken en hun kragt te beneemen.

Het welk hier in deſen, nu de heele intentie en het eenige oogmerck is, waar toe men deſe *Opweckinge* en *Aanleydinge* gemaakt en uytgegeven heeft,

Ten eynde yeder Patriot en Liefhebber van 't Vaderlandt, volgens desſelfs pligt, ſyne uyterſte beſte doe,

Om hier in dat ſelve goede Land nog te mogen ſijn verblyf houden, en niet van het Water daar uytgeſpoelt of verdreven te werden.

Synde wel ſoo, dat dit alle te ſamen maar menſchelycker-wyſe geſecht of geſchreven is,

Sonder eenige hulpe, practyk of uytvindinge, daar tegen te konnen baten, of in 't Werk geſtelt werden

Wanneer Godt de Heere, om de Booshyd en de ſonden der Menſchen, de Water-Vloeden over 't Aartryk ſendt.

Als mette eerſte generale Diluve, tot weg neeminge en verdrinckinge van het ganſche Menſchelyke geſlachte, op wynig na. Geneſ. 6.

Om dat alle Vleeſch ſyne Weg bedorven hadde,

Ende de booshyd der Menſchen ſoo vermeenigvuldigt was op de Aarde, datſe voor Godt op quam in den Hemel:

Ja, de ganſche Aarde, door de Menſchen, met Wrevel en Booshyd vervult en bedorven was.

Pſalm 107. vers 34. En die vervolgens daarom, noch dagelyks, met andere particuliere Suntvloeden uyt den Hemel beſogt werden,

Waar door Godt de Heere het vrugtbaar Landt tot ſouten gronde ſtelt, en dat om de Booshyd der geener die daar in woonen.

Of dat eenige Dycken of Dammen het Water ſouden konnen ſtutten of afkeeren, wanneer Godt de Heere het niet en ſtuytte ende tegen hieldt;

Prov. 8. vers 26. Jerem. 5. vers 22. Als die de Zee een Perk geſtelt, en daar tegen geſegt heeft: tot hier toe ſult gy komen en verder niet, maar aldaar nederleggen uwe ſtoute Baren.

Ende immers natuyrlyker wyſe, niets ter werelt by ons tegen het gewelt en de kragt der Wateren helpen, of die van onſe Landen afkeren ſoude konnen,

Wanneer Godt de Heere die niet miraculeuſelyk ten allen tyden en wederhielt.

In ſijn Hiſtoriſch verhaal van de Watervloeden, pag. 14. Ende dit klaarlyk hier uyt blyckt, dat ſoo wanneer Hy de Noortweſte Winden, die d'H^r. Hendrik van Dam, met regt noemt de Erfvyanden van de Needer Landſe-Oevers, maar eenige korte tydt langer liet wayen;

Als men nu ſiet, dat die gemeenlyk haar ſtillen of omkeeren, wanneer dat de Vloeden op 't hoogſte, en naauwlyks meer uytteſtaan ſijn.

Ende ook een ander bewys hier van is, dat Godt de Heere (ſoomen verhaalt) het Water van de Noort-Zee, voor de Gaaten, eenige voeten hoger opgehouden ſoude hebben, als 't noch in de Zuyder Zee ingevallen was:

Geduyrende de grootte Vloed, die der den 26 January des Jaars 1682. geweeſt is; doen de Zeegaten ook veel grooter quamen te werden.

Ende daarom, op ons Land, dat wy bewonen ſeer wel paſt, het geene van 't beloofde Land Canaän getuygt wert:

Dat

Dat Godt de Heere dit ſelf beſorgt, en ſijn oogen geduyrig daar over open ſijn, van 't begin des Jaars tottet eynde toe. Deutron. 11. v. 12.

Vervolgens wy alhier in dit goede Land door Mirakel en Wonder opgehouden, bewaard en geſpaart werden, dat wy niet mede om en komen ende vergaan, als de bewoonders van de eerſte Werelt:

Want die doenmaals niet booſer noch ſorgelooſer en ſijn geweeſt, nog meer ſondiger, met te eeten, te drincken, ten Huwelyk te nemen en te geven, en ſoo maar vleeſchelyk heen te leven, als wy hier doen. Matth. 24. vers 36. Luc. 17. vers 26.

Ende even als de menſchen, die op de Predicatie van Noë niet en achteden nog haar bekeerden;

Wy ook van gelyke niet, op alle de biddingen en ſmeekingen, waarſchouwingen en bedrygingen, van Godts getrouwe Dienaren, en letten,

Nog agt geven op alle ſijn oordelen, daar mede Hy ons nu ſoo veel Jaren heeft beſogt en nog beſoekt;

Veel min ons bekeren, van onſe booſe wegen, en van 't gewelt dat in onſe handen is: Jon. 3. v. 8, 9.

Of Godt ſig mogte wenden van de hittighyd ſijnes toorns, dat wy mede niet heel en vergingen.

En ſelfs nu in deſen ſwaren Oorloch, die ons ſoo ſmertelyk treft, ja in 't herte drukt, en daar Godt de Heere niet met ons Leger en ſchynt uyt te trecken als in vorige dagen &c.

Dan, om tottet boven aangevangen, dog afgebrooke-diſcours weder te komen, voor ſoo veel ons alhier aangaat,

Die nog de grond, nog de ſtoffen hebben, en wien al de nootſakelykheden ontbreeken, om ſoo goede en ſuffiſante Zee-Dycken te maken, alſſer ten hoogſten voor dit Land nodig ſijn:

Soo en moeten wy, buyten en behalven deſe onſe Chriſtelyke pligt, even wel niet ſtil ſitten, nog nalaten ons uytterſte vlydt aan te wenden, om onder Godts Segen het water buytten 't Landt te houden,

En dat nog ſoo lang te mogen blyven bewoonen, als het Godt de

Heere

Heere gehengen en toelaten, of liever ons nog hier, door ſyne Lankmoedighyd, verdragen ſal.

En waar toe nu deſe *Opweckinge* en *Aanlydinge* gedaan en gegeven wert.

Te weten, dat in plaatſe deſer ontbeerende en niet te konnen hebben ſuffiſante Zee-Dyken, alſmen elders heeft, en hier het aldermeeſte nu nodig ſouden weſen:

Elk ſijn uytterſte Vlydt mogte doen, om uyt te vinden, en aan de handt te geven, dat geene 't welk in plaatſe van dien, nog ſoo veel doenlyk, ſoude konnen ſtrecken.

Om de kragt en 't gewelt van de Baren en Golven der Zee, te breeken en te bedwingen.

Eer en bevoren deſelve hare force en kragt, op onſe daar voor veel te ſwacke, en niet na leggende Dycken, komen te doen.

Als ſonder 't welk wy hier die onmogelyk ſoo beſtendig en ſeker, als daar toe wel vereyſt, hebben en maken ſouden konnen,

En die wy nochtans wyniger als elders, ontberen of miſſen konnen, om hier nog te konnen blyven woonen.

Want alhoewel, gelyk vooren reets is getoont, de Dycken hier nog wel ſouden konnen bequaam gekregen werden,

Om 't Water, ſtil blyvende, op desſelfs hoogſte, binnen de Dycken bepaalt en beſlooten te houden, en 't Landt niet onder te loopen:

Doch ook niet anders, als dat deſelve Dycken eenpariglyk nog vry veel wierden gehoogt en ook op veel plaatſen verbreedt, even als in alle gevallen, eerſt en voor af ten uytterſten is vereyſcht:

Maar geenſins dat by de hoge Vloeden, deſe dus uytgeſpannen en ſoo veel alſſe uyt ſtaan konnen, opgelegde en beſwaarde Dycken;

Nog de onwederſtaanlyke kragt, en niet om uyt te drucken gewelt, van de Golven en Baren derſelver,

Mitsgaders de Neerkolkingen van de wilde Zee, daar nog by; ſouden konnen verdragen, ſonder te beſwycken: Maar

Maar dit woeden van dat toomelofe Element, eer nog aan of by de Dycken te komen, mag werden getemt en geftuyt.

Gelyk Godt de Heere felfs hier te Lande, alwaar niet dan Sant-Oevers en Duynen fijn, die ook fulk een gewelt niet en fouden konnen wederftaan:

Daar voor de onderfchydene Banken, al van verre af, in de Zee gefchapen heeft.

Waar op defelve fijn kragt gebrooken, en gewelt geftilt wert, eer daar tegen aan, of op al fulke weeke Oevers te naderen of te komen.

Ende het wel feker en waar is, dat onmogelyk, door ons menfchen, fulkx foo foude konnen gevolgt of nagedaan werden;

Dog dat dit niet en belet, veel min ongeoorlooft, maar te meer nootfakelyk en pryffelyk maakt, dat yet anders in de plaats bedogt, of uytgevonden en gebruykt foude konnen werden;

En waar toe de *Opweckinge* en *Aanleydinge*, hier in defen, alleen dient.

Maar eer en bevooren nader daar toe te komen, fal wel aan te merken ftaan, gelyk reets ook al is gedagt:

Dat de plaatfen en gedeeltens van de Dycken, alwaar Voor-Land is,

Sulk een fware laft van de wateren der Zee niet te verdragen nog uyt te ftaan en hebben; als daarfe immediatelyk tegen aanflaan en hare volle kragt op gebruyken konnen.

Gelyk voor eerft, om dat de Dycken alwaar Voor-Land is, niet meer Water wegens het uytperffen of indringen na binnen,

Te verdragen of af te keeren en hebben, als in foo verre het boven op dat Voor-Land ftaande, dan hoger als het felve, tegen de Dyk aan komt.

En voor dat gedeelte die Dyk aldaar, alleen maar belaft en befwaart werdt.

Dog meeften tyd dit de helft van de hoogte van 't water niet en is, dat 'er voor of tegen die Dycken aanftaat,

Alwaar geen Voor-Land of andere beſchuttinge en is;

Maar de open Barre-Zee, met ſijne ſwaare Golven en Stormen, vlack tegen haar aan hebbende, verdragen moeten.

Ende mede ten anderen, dat die ſelve Golven, door dit minder water op 't Voorland, ook ſoo hoog nog ſoo diep niet gaan en konnen,

Nog alſulke Kolkingen maken, om de Dycken te breecken;

Als daar de Zee onbetemt, in ſijn volle kragt en uytterſte diepte is,

De ſoo bloot en openleggende Dycken, onwederſtaanlyk aanvalt en eeuwig beſtrydt.

Vervolgens by proviſie, nog ſoo vele ſorgen, nog koſten aan deſe Voor-belande Dycken, daar ſe nog goet ſijn,

Als tuſſen Amſterdam en Sparendam meerendeel wel ſchynen te weſen,

Niet en behoeven beſteed of toe aan gewend te werden;

Dan dat die, ſoo voorgemelt, eenpariglyk werden genoegſaam verhoogt en verbreed daar 't vereyſcht:

Gelyk mede boven op, en van vooren tegen 't water aan, 't welk daar evenwel nog al vry ſterk is,

Met ſoo goede ſpetie als 'er toe te bekomen is, op 't beſte werden verſorgt.

Ende de Gaaten en Hoolen die daar in, neffens nog andere quaden meer, niet wynig bevonden werden;

Als ook de differenthyd in 't maken, door dus onderſchydene gehoefſlaagde - en geſtoelde; ſoo behoeftige als welhebbende - Perſoonen, aan en by den anderen leggende,

Ende de klyne en groote gedeeltens, waar by die Dyk ſoodanig door yder apart werd herſtelt en onderhouden:

Deſe Dyk wel een Plaaſter, (als men ſegt,) over ſijn ganſche lyf ſoude moeten hebben.

Be-

Behalven de gedeelten van dese Stad, die op haar selven daar geconsidereert, nog wel en goet souden schynen te wesen.

Dog wegen de overige het op die wyse nog geensins geholpen of bestendig gemaakt soude konnen werden.

Door soo menigvuldige en veelderlye onderscheyde gedeeltens,

Als dus van den andern verschillende Persoonen en belastingen soo ongelyk, als uyt sijn oorspronk is aangewesen, opgelegt en verdeelt.

Maar wanneer als 't heel goet-werk soude wesen.

Ende de Provintie van Holland en 't Stigt van Uytregt, mitsgaders der selver Ingesetenen, gerust op souden mogen zyn,

Dat dese Dyk van Amsterdam tot Muyden en hoger op tot Naarden toe,

Onder correctie, niet anders te helpen en is, dan dat se mede tot een gemeene Lands-Dyk aangenomen, daar van gemaakt en ook door besorgt quame te werden.

Gelyk dese Zee-Dyk nu alleen nog, de eenige en nergens geen meer is,

In dese geheele Provintie dewelke boven dien, nog aldus door particuliere en soo veelderly persoonen, affonderlyk en op haar selven, wert beheert, onderhouden en gemaakt.

Ende ten opsigte van de schade, en nu geworden slechte toestand, dese voorsieninge daar omtrent nooyt nodiger geweest en is, of ooyt en sal werden:

Als ook te minder apparentie, dat dit, door al die ongelyke gestoeldens en gehoefslaagdens, mitsgaders mette Dycken belaste menschen,

Van soo bysondere calibre, gehoudenisse en wynig overeenkomste;

Nu dus extraordinaris swaar, en met soo groote belastinge van kosten, niet na behoren soude konnen geschieden:

Veel min die gehouden sijn alle dat gene te betalen, of te konnen dragen.

Het

Het welk aan deſe, op ſoo veel plaatſen en manieren vervallen, gebreeckige, en geſchonde Dyk, te doen ſal weſen.

Sonder op die wyſe, dan nog ſoo goet, nog ſoo ſuffiſant niet te ſullen zyn,

Als voor tegenwoordig, en nog meer voor toekomende, nootſakelyk vereyſcht komt te werden.

Het gene, verſtandige perſoonen wel te gemoet ſien, en de behoeftige perſoonen, die tegen de koſten niet konnen, mede wel conſidereren ſouden.

Ende daarom de Spaa-ſteeckinge en Verlatinge der Landen, dan eerſt regt aangaan en in ſwang komen ſoude.

Mitsgaders de Waarſchappye daar mede ſoo veel meer nog belaſt, datſe hen dan qualyk redden ſoude konnen.

Dog dit alles dan geheelyk voorgekomen, en ook ſelfs de Landen van de ganſche Ring;

(Boven en behalven die ſoo meenigvuldige Spa-geſtookene en Verlatene Landen, nu maar tot beſwaringe ſtreckende)

Heel weder in ſtant gebragt en merkelyk verbeetert ſullen werden, door ſe alle voor de Zee te verſeekeren.

't Gunt dan recht geſchieden ſal, wanneer de Dyk van Amſterdam na Muyden en hooger op tot Naarden toe,

Alleen en in 't geheel, onder eene beheeringe, teffens en te gelyk mogte werden ganſch en al vermaakt;

Even als dit dan ſeekerlyk ſoo volgen en geſchieden ſoude, in cas men mede quam te reſolveren, deſelve ook tot een Gemeene Landts-Zee-Dyk te ſtellen en aan te neemen.

En niet tegenſtaande men, in voorige tyden, dit te vergeefs heeft getenteert, en niet konnen uitwerken:

Ter oorſaake van de meenigvuldige difficulteyten en ſwarigheden, die hen van alle kanten daar tegen quamen op te doen;

Beyde

Beyde van Particuliere Ingelanden, en van Gemeene-Plaatſen, Steeden en Dorpen in deſe Dyk geraakt,

Ende wel inſonderhyd wegen de Provintie van Uytrecht.

Soo ſoude het een en 't ander, nu wel te boven gekomen en Weg genomen konnen werden:

Want voor eerſt konde men te hulp neemen, paſſeeren ende vaſt ſtellen,

Alle 't geene eertyts al uytte Weg gedaan, en over verdragen was geweeſt;

En dan wyders, alles wat 'er nog overig was, moderaat, ſacht en na de meeſte æquiteyt en billykhyd, ſoo behandelt werden,

Dat niemandt ſig, met reeden, daar over beklaagen ſoude konnen.

Nog die ſoo ongelyke dragt, meer te laſte leggen, dewelcke reets al ſoo lange onder de Dyk ſijn gedrukt, ja verplettert geweeſt:

Maar obſerveeren en na ſien, hoedanig in den Jare 1596. in 't gemeen maacken gehandelt is,

Aangaande de Dyk tuſſchen Amſterdam en 't Huys ter Hart, of half wegen Haarlem:

Want by ſoo verre dit hier geſeyde, ooyt of ergens in achtinge mogte genomen en gevolgt ſijn,

Dan moeſt het nootſaackelyk, omtrent en in opſigte van deſe Dyk, aldaar geſchiet weſen;

Naademaal die lange en groote Dyk, daar ſoo veel aan te doen en te onderhouden was,

Te vooren alleen en in 't geheel is gelaaten en gehouden geweeſt, tot laſte van deſe dry kleyne Plaatsjens;

Als Slooten, Slooterdyk en Oſdorp, immers alle te ſamen van geen vermogen altoos ſijnde,

Ende nochtans die Sware Dyk, en waar mede men ſoo veel Landen en Steden droog gehouden hadde,

Sy tot ſoo lange toe, alleen op hunne ſchouderen hadden gehadt.

En weswegen nog Jonger exempel te vinden is, in 't gemeenmaacken van de Dycken in Water-Landt.

Die 't laaſt ook voor 't gemeene Land gekomen, dog te vooren mede ſeer ongelyk verdeelt en getorſt geweeſt ſijn,

Gelyck uyt een ſtaaltje dit geſien en klaar bevonden kan werden;

Dat, onder die Ring, Landen gelegen ſijn, daar af yder Deymt, weſende 400 Roeden, belaſt is geweeſt met 28 Voeten Dyks,

Dog de Deymt van andere diergelyke, en ook aldaar gelegen Landen, niet hooger als op vier of vyf Voeten Dyks geſtelt:

En niettemin die Heeren in 't Generaal-Belaſten van deſe Landen mette ſelve hare doen Gemeene-Dyk;

Deswegen geen of wynig onderſchyd hebben gemaakt:

Maar daar in geobſerveert en gehouden, ſoodanige regtmatighyd, die te pryſen en mede na te volgen is.

Namentlyk dat alſulcke Landeryen, dewelcke wynig of laag in de Verpondingen ſtonden, en hoog in de Dyks-Laſten,

Door haar E. E. in de Verpondinge meer beſwaart, en in de Dyk daar en tegen, weder verligt geworden ſijn.

Ende ſoo in tegendeel, weder Vice Verſâ, die in de Verpondinge hoog en in de Dyk wynig of laag ſtonden.

In 't welck, ook eerſt, geen uytkomen en ſcheen, maar, door die evenmatighyd en reedelykhyd, ſig alles daar ſoo wel geſchickt, dattet doen een gewenſchte ſaake wierd, en tot heden gebleeven is.

En waar by nog meer ſoude konnen werden gevoegt, om dit verder aan te dringen, als 't was vereyſcht, en de ſaak van ſelfs niet en ſprack:

En wel om deſe laaſt overgebleven, en nu ſoo ſlegte en onvermoogende-

gende-Dyk, van gelyken tot een gemeene Landts-Dyk, als alle de andere Zee-Dycken, dieder ſijn en daar Hollandt ook door behouden moet werden, eyndelyk mede te maacken.

Weswegen (ſoo berigt werd) de Eedele Mog. Heeren Staten van Uytrecht, wel ſoo veel niet tegen gehad, nog partyſchap in getoont hebben:

Als wel in of omtrent den Jare 1676. raackende het herſtellen van de Door-Braacken en 't betalen der Koſten aan deſe Dyk geſchiedt, en nu dit poinct hier niet en raakt.

Maar by 't toeſtaan van deſe ook een gemeene Zee-Dyk te werden, alleen het voornaamſte different verbleef,

Over de verdeeling en draaging der ſelver Dykx-Laſten.

Voor ſoo veel de Landen, die door deſe Zee-Dyk mede beſchermt wierden, en die ook ſubject, gelegen waren in de Provintie van Utrecht; na billykhyd, eeniger maten ſouden werden gechargeert.

Om die van outs, uyt hoofde van de eerſte Kadyken ſoo onnoſel beſwaard, en daar door ſoo veel als Bedorven Landen geworden waren:

Ja die bereyts alle het hare, voor d'andere, en daar onder ook die van 't Stigt, opgeſet en geſpilt hadden; eeniger-maten wat ſouden werden verligt.

Ende nogtans het Recht, als ook de reden leert en van ſelfs ſpreekt;

Dat by aldien men van eerſten af aan, (ſonder beginſel te ſijn genomen, uyt de belaſtinge van die bovengenoemde Somer-Kaden)

Aldaar een Zee-Dyk te maken, toegelegt en die ſoo volbragt hadde;

De ongelden van 't maken en onderhouden, onmogelyk anders hadden konnen werden omgeſlagen nog gevonden,

Dan tot laſte, en na 't beloop, van de Morgen-talen der Landeryen, waar voor de Dyk was gelegt, en quam te dienen, omſe van de Zee te bevryden en droog te houden,

L. 2. C. de imm un. nemini conced. Lib. 10.

Gelyk dit met uytgedrukte woorden, feggen de Keyferen Honorius en Theodofius *hifce verbis*:

Per Bithyniam cæterafque Provintias poffeffores in reparatione publici aggeris, & cæteris hujufmodi muneribus, pro jugerum numero vel capitum quæ poffidere nofcuntur, dare cogantur.

Dog dit, ten tyde van 't veranderen der Kaden in een Zee-Dyk, foo niet gedaan fijnde, nu nog, by 't maken van die gemeene Dyk, een temperament ingevonden fal moeten werden:

Als ook rypelyk geventileert en overwogen, of de welgemelte hare Eedele Mog. met fundament konnen fuftineren,

By 't foo mede op hun nemen en toeftaan van defe Zee-Dyk, een gemeene Lands-Dyk te maken en te onderhouden;

Holland ook verbonden foude wefen in de Lek-Dyk, dewelke defe Provintie ook wel yets, van Soet Water, bevrydt:

Dog door 't Stigt alleen gehouden en bekoftigt wert.

In welke Poincten queftieus, elk op fijn uytterfte regt blyvende ftaan, dan nu wel mede, hier van niet veel te verwagten en foude fchynen:

Maar egter, wanneer de partydighyd wat afgelegt wert, den Heer Dyk-Graaf, midtsgaders de vyf Stigtfe Waarts-Luyden,

En de vyf Hollandfe Waarts-Luyden, reets defe Dyk beheerende, met en neffens de Jongfte Heer Burgermeefter van Amfterdam;

Dit te famen welbehoorden te konnen vinden en beflichten: wanneer elke Partye, van fijne Heeren Principalen, daar op nader gemagtigt en over geinformeert wierde.

Sonder fijn Eed. Groot Achtb., als fydig hier in gewraakt te konnen werden:

Aangefien de Compaffie en difcretie van de Heeren van Amfterdam, omtrent defe Dyk, al van outs getoont en gebruykt,

Doorgaans wel doen blycken heeft, de onfydighyd en goede gene-

negenthyd, diese voor 't Gemeene Best deser Dyk, altyd hebben gehadt;

En eer yets, op haar souden nemen, als andere, onbillyk daar mede te belasten of te beswaren.

Dan soo wanneer dit mede niet aangenomen en wierde, als 't wel behoorde:

Of men als dan, gelyk Anno 1436. den Heer Hugo van Lanoy, Heere van Santes, Stadthouder, wegen Heer Philips van Burgondien, Grave van Hollandt, onderlinge tot Arbiter over de Verschillen, aangaande deselve Dyk, wierde Verkooren;

Vide Memorie door de Heeren Staten van Utrecht Anno 1688. opgestelt en aan haar Eed. Groot Mog. overgelevert.

Sig niet en behoorde mede gesamentlyk te addresseren, aan haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal, deser Vereenigde Nederlanden.

En, na 't loffelyk Exempel van haar Eed. Mog. de Heeren Staten van Groeningen en de Ommelanden,

Te versoecken de Decisie en uytspraacke te doen, over alle de verschillen reets ontstaan en nog te rysen, om die na te komen en te agtervolgen, sonder contraventie.

In hoedanig verblyf dan geen swarighyd by d'een of d'ander partye en schynt te konnen werden gemaakt:

Alsoo dese Hooge Heeren van wedersijden in dat Illustre Collegie haare Gedeputeerden hebben sitten.

En verder hunne saacken instrueeren, en die informeeren sullen konnen, als na behooren,

Ende dit, sood'er genegenthyd toe was, wel soude vereyschen, hoe eerder hoe liever te geschieden.

Om in alles vaste resolutien te nemen en die op te volgen, sonder vergeefs werk te maken, 't welk by nader resumtie of overeenkomste, verandert soude moeten werden.

En de Soomer ondertussen al verre verlopen is:

Als

Als ook by nog wyder verloop van 't Saiſoen, de Kiſt-Dam voor de open-grondt-Wale gemaakt, en naa 't Muyder-Slot toe ſig reets ontſet, of neer gaat;

Het by meer, als ordinairis water, dat ommogelyk houden ſoude konnen.

En mede ſeer lang werk ſal hebben, eer het ingebrooken en over de 70. voeten diep uytgewelde-gat, weer geſtopt;

Of een ſuffiſante Dyk, om 't winter water ende de hooge Vloeden, die der dan weder te verwagten ſijn, gemaakt ſal konnen weſen.

En dat aldaar ter plaatſe, waar een Inham is, na 't Landt toe, of binnenwaarts in-buygende,

't Gunt een Dyk het ſwakſte maakt, en 't meeſt genegen doet ſijn, om voor 't hooge en ſterke water mitsgaders de ſware Zeeſlagen ſig te begeven.

Waarom, onder verbeteringe, het bevooren wel te bedenken ſtaat;

Of het niet raatſamer en ſoude ſchynen, als ook veel ſekerder, en tot vry minder koſten ſoude weſen,

Dat men de nieuwe gebroken Open-Wale ſoo liet blyven, als 'er elders veel meer aan den Dyk ſijn:

En dat men, voor, buyten om en langs deſe Kiſt-Dam heen, een Dyk heyde en maakte, uytwaarts gebogen, als nu de Dam reets wel en wyſſelyk gemaakt is.

En die dan van achteren voorts ſuffiſantelyk, met Sant aanplemte.

Waar door die Kiſt-Dam, dan ook voor *goet blyvende*, alle dit werk te ſamen, in 't korte, tot een ſuffiſante Zee-Dyk konde komen te werden:

Ende de vreeſe voor 't weder onderloopen van 't Land haaſt weggenomen ſijn.

Te meer en te beter nog op die wyſe, om dat, ſoo de nieuwe Dyk al regel-regt door, en ſonder Inham weder in 't gebrooken gat gemaakt wierdt.

Als

Als dan ſoo geen gelegenthyd en ſoude ſijn, om, volgens deſe *Opweckinge* en *Aanleydinge*, voor dat nieuwe Hey-Werk van de Dyk,

(Schoon met nog ſoo ſwaare Balken, op 't ſterkſte doenlyk, te Beplaten en te Bebolwerken,)

Eenige ſuffiſante voorſieninge te konnen maaken, om deſelve ſoo nieuw te fundeeren Aarde Dyk;

Tegen de geweldige ſlagen en het neer-kolken van de Zee-Baren, beſtand te doen ſijn, of daar af bevrydt te blyven.

Het welk anderſins, door de konſt of practyk, naarvolgens deſe hier by gedane *Opweckinge* en *Aanleydinge*, ſeer wel uyt te vinden en in 't werk te ſtellen ſoude ſijn.

Maar, ſonder dat, al dit loſſe Sandt, of de Aarde, daar voor te plempen, metter haaſt, door de Zee hier voor van daan gehaalt, weggeſlaagen ende deſe Dyk, onder tot diep in de grondt toe, ontbloot ſal komen te worden.

Dog dit alles voor 't Gemeene-Beſt, ſoo maar geuyt en voorgeſtelt, zynde,

Blyft het vorder bevolen aan die geene, dewelke hen regt op 't Dycken verſtaan, en daar over beſt oordeelen ſullen konnen.

Niettemin ontwyfelyk toeſchynende, dat dit Werk op ſulk een als hier aangeweſen maniere, veel eerder gedaan ſal weſen,

En van ongelyk veel minder koſten, als anders veel meer en dat nog vrugteloos ſullen werden gedaan.

Hebbende de Door-Brake voor deſen, als A°. 1675. het laaſte aldaar ook geweeſt, mettet geene wyders nog moeſte werden gedaan,

Wel omtrent een halff millioen guldens gekoſt.

Maar alles nu mede herſtelt, mitsgaders deſe ſlegte Dyk doorgaans, ſoo ſterk en tot een gemeene Landts-Zee-Dyk, gemaakt werdende;

Inſonderheyd ook mettet gene wyders nog mede behoort daar voor te ſijn, omſe, alwaar voor de Zee bloot komt, vermogens deſe *Opweckinge* en *Aanleydinge* ſoo te weeſen verſterkt: Dat

Dat menschelyker wyse, namaals goet en voor sulke Door-Braaken meer bevryd soude blyven;

Nog ongelyk veel meer sal moeten kosten, en vry hooger somme daar aan besteed moeten werden, 't welk nog troostelyk sal sijn, om hier na in minder perykel te wesen.

En in soodanige ongelegenthyd, als nu, hare Eed. Groot Mog. A_o. 1625. de Waarschappye wel hebben geauthoriseert penningen te negotieren,

En daar mede de ongelden tot herstellinge deser Dyk voor de Dykpligtige te verschieten.

Om na verloop van ses Maanden, deselve metten Intereste van dien te repeteeren.

Jaa ook selfs A_o. 1594. haar Eed. Groot Mog. uyt gratie dese voorsz. Dyk met een Subsidie sijn te hulpe gekomen.

Welke beyde middelen, in dese soo geldt-schaarsse en swaare Oorlogs-tyden, wel mede ten hoogsten souden wesen vereyscht:

Maar de Waarts-luyden hier toe beswaarlyk sullen konnen komen, en by 't verschietten, het onmogelyk, van verscheyde der Dyk-pligtige, souden konnen wederom krygen;

Sonder der selver Landen daar voor te executeren en te verkoopen, soo der dan nog maar koopers toe te vinden souden wesen:

Ook nog veel wyniger wanneer dit na Dyk-regt, op dubbel-gewin, uytgelegt en weder ingevordert soude moeten werden.

En alhoewel die grootte sommen, dewelcke vereyscht souden mogen wesen, om alles na behooren, soo als boven, uyt te voeren,

Hier van wel souden doen afschricken, en schynen te veroorsaaken dat men dit wel soude moeten laten aanstaan:

Sonder evenwel de kosten nu nog regt geweeten te konnen werden, als dewelke sig, na ryper overleg eerst beter souden komen te openbaren, en veel ligt vry minder bedragen dan men nu wel soude denken.

Als

Als ook, het ten hoogſten noodige opgegeven-middel, om de Bloot-ſtaande-Dycken voor 't geweldt der Zee te bevryden,

Het meeſte nog 't ſwaarſte niet en ſal weſen, in cas en ſoo wanneer het, op 't beſte en bequaamſte, werdt aangelegt en gemaakt:

Soo en behoorde daarom, alſulk een goedt, nut en ten hoogſten noodig werk, niet agterweege gelaaten, maar evenwel tot effect gebracht en ten vollen uytgevoert te werden;

Al ſoude men, na de goede exemplen die Philips van Burgundien en vrouwe Jacoba, hier vooren gemelt,

Door de Vloet van Eliſabets nacht Anno 1421, en andere, bewogen ſijnde, in haar elx tydt hebben getoont,

By deſe hoogdringende noodt en eer dit te laten ſteecken, of nablyven daar 't Landt aan hangt, en niet dan extraordinaris te remedieeren is,

Liever hier toe, van haar Eed. Groot Mog. de Heeren Staaten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt,

Als ook, is 't vereyſcht, van haar Eed. Mog. de Heeren Staaten van Uytrecht, de beyde Souverainen dit aangaande;

Supliceeren en verſoeken, dat hier toe mogte werden geoctroyeert en toegeſtaan

Eene Loterye op te rechten, ten effecte en genot van Jaarlyks Lyfrentten, te reduceren of te begrooten, na de ſomme die in Capitaal getrocken ſouden werden:

Ende dat tot ſulk een tantum van 't hondert in 't Jaar, als de Perſoonen 't ſy Jonck of Oudt, ſouden weſen,

Op welckers Lyven, die by de Prys-treckende, ſouden mogen werden gekooſen na elx goet vinden:

Dog de Renten, na de Jaren, die hun ſelven dan ſouden wyſen, volgens het Reglement, eerſt en alvooren daar over te maacken.

Het ſy na de proportie van de Jaren, die men net verdeelt en uytgedruckt vint, in de Heylige Schriftuere, *Levit. 27. van v. 1. tot v. 8.*

l. Hereditatium alids computationi 68 princip. ff. ad leg. Falcid.

Of anders na dat onderſcheyd van de Ouderdom, dewelcke men in diergelycke gevallen, heeft bereekent in de Beſchreve Roomſche Wetten;

Of volgens andere Concepten, die men in ſoodanige gelegentheden voormaals al geformeert en gebruykt heeft gehadt,

Gelyk een, by de Agtb. Raadt deſer Stadt Amſterdam gereſolveert den 23 Aug. 1672.

Ende een andere Lyſt, waar op Anno 1688 de negotiatie vande Lyfrenten is gedaan geweeſt:

Of ſoodanig anders, als men na deſe gelegentheyd en tydt, dienſtiger en bequamer ſoude mogen Oordeelen te behooren,

Op hoedanige wyſe dit getrocken-Capitaal of Geldt, nog echter ſelfs tot de Zee-Dyk behouden, en daar aan beſteedt ſoude konnen werden,

Alleen jaarlyks maar op de Lyfrenten gepaſt werdende, omſe te voldoen, wegens die telckens nog ſouden komen te leven.

Dog al van tydt tot tydt verminderen, en ſulks de laſt te klynder, als ook de omſlag, yder Jaar daar na, leger komen te werden.

Het welk in diervoegen dan, ook ſoo veel te ligter gedragen, en te beeter te boven gekomen ſal konnen werden;

Dan datmen in een plock alles, tſeffens en te gelyk, op brengen ende voldoen ſoude moeten, of anders de Landen daar voor ſien Executeren.

Waar en boven ook, uyt alle dit ſelve, veele voordeelen ſullen komen te volgen en genooten te werden.

Voor eerſt, door de Particuliere Ingelanden, ten opſigte van hare Landeryen, voor ſoo veel nog niet ſijn, nog dan licht ſullen werden, Spa-geſtoocken;

Als ook ten anderen, door de Heemraden en Waarſchappye, wegen de geabandonneerde en verlaten Landen (daarſe ſoo ſwaar mede ſijn belaſt en nog meer ſullen werden, by deſe continuatie,)

Dat

Dat namelyk deſer elks Perceelen veel meer ſullen komen waardig te worden, en hooger verkogt konnen werden, ſonder dan van Spaa-ſteecken meer te werden gehoort, maar dit nu te moeten geſchieden, om dat 'er van dat Land geenig Geldt meer te maacken, of eenig Kooper toe te vinden is;

Ende ten derden, door haar Eed. Groot Mog. of den Staat, als ſullende die dan, van Spaa-geſtoocken en Verlatene Landen, ſelfs hare Verpondingen komen te genieten.

Gelyk mede door 't weder handelbaar-werden, by 't Verkoopen en Koopen derſelver, de veertigſte Penning daar van aan 't Landt ſal moeten werden betaalt,

Ende daar en boven ook nog, de Verpondingen, item de 200. en 100. als andere Penningen, van alle de geſamentlycke Landeryen dan eenpariglyk in te komen.

Met ende beneffens alle de Impoſten, die nog ſchuldig werden, en te betaalen hebben, die de Landen bewoonen en gebruycken;

Dog by ongebruyk, door inundatie of andersſins, niets ter werelt af en komt, nog genooten kan werden;

Als daar ſijn van 't Bier, van 't Gemaal, van de Turf, van 't Hoorngeldt, Sout-gelt, en alle de andere Laſten en Impoſitien meer, die de bewoonders en Ingeſeetenen ordinaris betalen moeten.

Ende waar en boven nog, de commiſeratie over deſe Armen, en by de Dyken, mitsgaders der ſelver doorbraken, heel geruïneerde Luyden, ook al ſeer veel komt te meriteeren, en behoort toe te contribueeren:

Om ſulk een ſalutair middel, van ſoodanige Loterye op te regten, toegeſtaan en by der hand genomen te werden.

Waar mede men niet en ſoude behoeven te ſukkelen, nog ſoo veel tyt te ſpillen, alſmen nu ſiet en bevind, dat, omtrent of aan andere Loteryen, gedaan moet werden:

Gemerkt deſe dan metter haaſt ſoude vol ſijn, indienſe maar geſteld wierd

wierd binnen dese Stad Amsterdam, soo kort als doenlyk te trecken, ende het gelt daar toe in Banco te brengen;

Mitsgaders hier ter Stede, ook aangenomen de Jaarlykse Lyfrenten te betaalen;

En specialyk mede, dat die vry souden wesen van alle Impositien en Lasten, soo in 't genieten, Besitten, Erven, Koopen, Verkoopen &c. geen uytgesondert.

Ende uyt hoedanige Looterye dan ook groot proffyt soude konnen getrocken:

Als mede dus veel Geldt, inder haast contant, bekomen worden, als 'er van noden mogte wesen.

Vervolgens alles soo gered ende in een goede staat weder gebracht; 't welk anders soo wel, noch soo ras niet te doen en sal wesen.

Nu soude op alle dit selve, en tot hier toe verhandelde, met regt wel mogen geseydt en ook billyk tegen ingebragt konnen werden:

Dat schoon daar by ontdekt en aangewesen is geworden, de Nootwendighyd, om soo hier als elders, sulke sware Zee-Dycken te moeten hebben;

Ook de onmogelykhyd omse door ons soodanig ende na behoren te konnen werden gemaakt;

Als mede de slegthyd en onbequaamhyd, van die wy hier tegenwoordig maar sijn hebbende, om bestand te wesen, tegens die grootte en dagelyks nog ophoopende en geweldiger wordende Wateren;

Ende ten laasten ook principalyk, dat eerst en voor al, onse Dycken, anders en beter alsse nu sijn, behoorden te werden versorgt:

Op die plaatsen, (insonderhyd aan de Muyder-Dyk) daar de onwederstaanlyke en genoegsaam volle-Noort-Zee, uytwysende de Kaarten, sonder eenige de minste tusschen komende-Breekinge, regt op aan komt te vallen.

Ende soodanig alhier de qualen, na de waarhyd, wel aangewesen, en ook waar die in gelegen sijn, getoont:

Doch

Doch de Remedien niet geopenbaart, nog daar neffens gestelt sijn, waar mede dese sieckten en gebreecken geholpen of geneesen konden werden.

Ende welke objectie en tegenwerpinge, bekend moet werden, in 't geheel gefundeert, en ten vollen de waarhyd te wesen;

Vervolgens ook toegestaan, dat dese Opstellinge en Verhandelinge, daar in gebreekig en onvolkomen is.

Maar dit sal niet te min, seer wel konnen werden gebillykt, en klaar bevonden, soo berispelyk niet te wesen, als het wel soude schynen:

Wanneer men daar tegen weder gelieft te considereeren en te overwegen,

Te weeten in de eerste plaatse, dat dit hier booven op gestelde, niet anders en is, nog verder voor gedebiteert of uygegeven en werd,

Dan tot een voorafgaande *Opweckinge* en *Aanleydinge*, aan alle ende een jegelyke die gene dewelke het soude mogen voorkomen;

Ende wel bysonderlyk voor die 't hun Ordinaris-Werk en dagelykx beroep is, van mette Dycken om te gaan, die te maken ende te besorgen:

Als aan dewelke het eygener is en ligter of gemackelycker voor valt, soodanige saaken uyt te vinden en aan den dag te brengen.

En by gevolge de eere daar van te hebben en weg te dragen, dewelke hen voor alle andere, gelyk hier nu geschiedt, eerst te gunnen, niet dan billyk en regtmatig te oordeelen is.

Gelyk ook ten anderen, dit tot verdere solutie en genoegdoeninge op de gemelte tegenwerpinge, in de tweede plaatse mede sal konnen dienen:

Dat wanneer het geïnventeerde-Middel, soo maar voorts opgegeven en aan den dag gebragt was geworden,

Wel ymant, uytte Meesters, (dog daar van gemeenlyk de slegtste en de botste) sig daar tegen uytterlyk wel soude aansetten en het werk veragten;

Ten minſten heel verkeerde Impreſſien daar of ſoeken te geven, om 'er een kleyn gevoelen van, en quaat voor-Oordeel over te doen hebben:

Doch immiddels en onder de hand, het na des ſelfs fantaſie ſoo wat gaan veranderen, verſchicken, of hier of daar wat af, of by doen;

Uti inventis aliquid addere facile eſt.

Ende het alſdan voor 't ſijne tragten uyt te geven;

Of ten minſten hem de Principale Inventeur daar van te beroemen.

't Welk, vermids dit eerſt, aan 't gemeen voor ſtellen, en deſe Nodiginge te doen;

Dan, reeds ſoo veel oogen daar op geſlagen, ende de gedagten over geſpitſt ſouden ſijn.

Dat ſulk een, dit ſoo niet en ſoude derven beſtaan, om deſe of diergelyke figuren daar over te komen maacken:

Want van ſtonden aan met reeden de Mondt geſtopt, en ſtom gemaakt konde werden:

Wanneer men hem alleen maar voor hield en afvraagde, dat ſoo hy ook yets voor 't Gemeene Beſt hadde weeten te doen,

Waarom dat dan, niet eerder daar mede voor den dag gekomen was? en ſoo geen repliecke meer overblyven ſoude.

Als mede eyndelyk, en voor de derde of laaſte ſolutie, ofte beantwoordinge op de bovengemelte Tegenwerpinge, mede ſal konnen dienen;

Dat by ſoo verre dit Præalabel, of eer-opgeven van het gebreck, en het aanwyſen waar en te welker plaatſe, dit te helpen was;

Niet voor af en gingen, of by deſe *Opweckinge* en *Aanleydinge* die noodiginge waare geſchiet:

Dan namaals, by 't ondecken van 't reeds uytgevondene Middel, om de ſimpelheyd en eenvoudigheyd daar van:

't Gunt

't Gunt de Auсteur nogtans de grootste konst vermeent te wesen, waar in de natuur het aldernaaste in geassimuleert en by gekomen werdt:

Door die groote Meesters apparent soude werden veragt.

Alschoon hy egter nog voor vast stelt, dat aan de diepe open-Waale of het groote gebrooken Gat in de Muyder-Dyk, op sijne voorgestelde wyse,

Tot volkomen sterkte en minder onkosten als anders, van stonden aan sal konnen werden geëmployeert en werkstellig gemaakt.

Doch dese dan Beeter-Weeters nogtans, dit sonder tegenspreeken, veel min andere raadt over te geven soo passerende:

Hem evenwel om sijne goede yver, en teedere sugt voor 't Gemeene Best; nog wel souden gaan blameeren ende veragten.

Insonderhyd, met daar by ook voor te geven; dat dit heel gemackelyk om te doen, en by yeder een alsoo wel uyt te vinden waare geweest.

Welke voor afgaande aankundiginge en toe-noodiginge, in een duysentmaal grooter saake als dese, niet hebbende konnen geschieden, den Uytvinder dit soo wedervoer.

Namentlyk Christoffel Columbus, of soo andere vermeenen te moeten sijn Christoffel Colonus,

Montanus in sijn Beschryvinge van America 1 Boek 3 Hooftstuk pag. 42 in fine & pag. 43 col. 1.

Aangaande het eerste uytvinden van de Nieuwe-Wereld in of omtrent het jaar 1492.

Alhoewel het grootste dat ooyt door eenig sterfelyk mensch konde werden uytgeregt,

En waarom hy, (tegen al de Vyanden en benyders die hy daar over hadde) door Alphonsus de Vyfde Koning van Portugaal was gemaakt Admiraal van de Oceaan:

Ende hem evenwel nogtans, door elk van alle die grootte Capitynen en ervarene Zee-Luyden, alsser te dier tyt aldaar meer dan ergens in andere Landen waren,

Al geduyrig toegedreven en verweten wierde, dat ſy 't even ſoo wel als hy, ſouden hebben konnen doen, indien 't hen ook ſoo voorgekomen was.

Dat hy dit, ſoo langen tyd, met groot verdriet en ſmaat verdragen hebbende,

Doen, na die gedane ſaake, een ander middel moeſte practiſeren, om ſijne tegenſtreevers de mont te mogen ſtoppen.

Gelyk hy doen uytvond, en te werk ſtelde, in deſer voegen.

Dat hy de voornaamſte van alle die groote ervaren Zee-Helden, bevaren-Schippers en Stierluyden, noodigde op een koſtelyke maaltyd:

Alwaar hy, na datſe eerſt wel gegeten en gedronken hadden, een *Ey* dede brengen, en dat, van die aan ſijn zyde zat, af beginnende, aan elk vervolgens in order liet omgeven:

Om te beproeven of yemand dat ſelve *Ey* op ſijn End wiſte te ſetten dat het ſtaan bleef, ſonder 't vaſt te houden,

't Welk by niemand konnende werden gedaan, dat ſelve weder tot hem quam;

Ende hy het doen een kleyn kneusje of deukje in de ſchil gaf, waar op dattet dus over Ende bleef ſtaan.

Op het welk, van hen alle te ſamen, geroepen werdende, dat ſy 't ook wel ſoo hadden konnen doen;

Hy maar ſimpelyk antwoorde : dat het op die eygen wyſe met America gelegen was, en ſy 't wel mede konden vinden, nu hy hen het middel en de weg, ook te vooren getoont en aangeweſen hadde.

Immers hoe het daar mede ook mag ſijn, en niettegenſtaande men konde ſeggen, dit hier op geenſins of wynig te paſſen, om dat het nog een ongedane zaake is:

Soo heeft den Aucteur in deſen, egter het volle vertrouwen, dat ſijn werk mede ſeker ſal gaan, en alle naſprake dan ophouden;

Wanneer

Wanneer der niet beter uyt te vinden weſende, de proeve daar af genoomen ſal konnen werden.

Aan de Nieuw te maken Muyder-Zee-Dyk, voor de diepe Grondwale daar in gebrooken, en nog te ſtoppen ſijnde:

By aldien en als wanneer de funderinge en toeleg ſoodanig gedaan werd, dat ſijn werk daar bequaamlyk aan komen kan.

Om ſoo alles beſtendig te ſijn, voor 't Aanſlaan en Neerkolken der Baren van de Noort Zee, waar toe hier de *Opweckinge* en *Aanleydinge* alleen komt te dienen:

Dog geenſins niet by Plempen, in die grootte diepte, door Sant-Aarde of andere ſulke loſſe ſpecie, waar in geen vaſtigheyd gekregen, nog ſoodanig werk op gemaakt ſoude konnen werden.

Om de onderuytkolckinge en krenckinge van de Dyk na benedenen te beletten,

Ende de woeſte en alder ſterkſte Zee, haar eerſt aanvallende kragt van boven te benemen,

En nog wyniger, dat deſe Zee-Dyk aldaar, dan ſoo kort voltooyt ſoude kunnen ſijn, en ten vollen ſuffiſant gemaakt werden, dat aldaar van weder-doorbraake, menſchelyker wyſe, ſoude weſen bevreydt.

Konnende tegenwoordig nog daar en boven ſeer wel werden geſien, hoe veele Gaaten, Breuken en Schaden deſe Dyk nu laaſt meer gekregen heeft, en ook al gemaakt of verbetert ſullen moeten werden.

En het welk wyders van tyd tot tyd, niet alleen ſoo ſal continueeren: maar ook door 't dagelycks vermeerderen, al hoger en hoger worden van de Wateren, geduyrig nog veel erger ſal komen te worden.

Ja by na gene over-ſware-Vloeden ooyt en ſijn geweeſt, of deſe Dyk is al meeſt ingebrooken of ſeer beſchadigt geworden.

Dog de eene tyd meerder en grooter, als op de andere tyden, na dat 'er de harde Noort-weſte-ſtormen by komen, ende die Zee-Wateren daar op ſoo vehement aanſetten konnen,

Vid. 't voor geal-leg. Ex-tract, uyt de Resolut. van haar Ed. Groot Mog. de dato 7 May 1678 en 't gem. tractaat van de Heer H. van Dam pag. 54.

Gelyk den 4 en 5 Nov. 1677., dese Dyk mede seer veel geleden en uyttermaten slegt gestelt geweest heeft:

Alsoo der doen vyftien groote diepe open-Walen ingeslagen waren; als ten getale van elf aan de West syde van Muyden, dat is, na Amsterdam toe;

En ten getale van vier aan de Oost sijde, dat is, na Neerden toe.

Boven en behalven de Keel-waden, Schel-gaten en andere grootte Schaden, nog meer aan dese voorsz. Zee-Dycken, ten selven tyde geschiet.

Ende sonder al de verdere onheylen meer op te halen, als onnodig en te veel en te smertelyk bekend sijnde.

Het selve tract. pag. 28.

Alleen hier nog maar bygevoegt werdende, dat in de soo bekende Alderhyligen Vloed 1570.

Dese selve Dyk, ook op dertien onderscheydene plaatsen doorgebrooken, en mede nog grootelyks beschadigt was.

Maar na dat het sekerlyk toe schynt, en het onmatig ophoopen en grooter worden der Wateren, vastelyk doet besluyten,

Soo sal het vervolgens, nog al erger en erger met dese Dyk komen te werden,

In cas die niet in 't kortte tot een gemeene Landts-Dyk,

En dan wyders, die in 't generaal op een extraornaire wyse versterkt en bestendiger tegen de kragt der Zee, gemaakt komt te worden, om deselve te konnen verduyren en de Dyk, daar tegen staande te doen blyven.

Op alle 't welk hier, aangaande dese Muyër-en Haarlemmer-Dycken is gesegt, ook wel, wegens de Dycken in West-Vrieslandt, en 't Noorder-quartier,

In soo verre, die met dese overeenkominge hebben, mede wel soude voort gegaan, en insgelyks aanwyfinge en toepassinge op gedaan konnen werden;

En wel byſonderlyk, ten opſigte van de Wier-Dycken, en dat daar omtrent deſe Inventie mede ten hoogſten dienſtig ſoude weſen,

Indien 't waar is, ('t gunt geſegt werd en nogtans ongeloofelyk ſchynt) dat vermids de onderuytkolkinge derſelver, die voor over in Zee ſouden vallen, als daar geen Water voor en was, of daar tegen aan ſtond, en dat de Dyk op hielt:

Maar hier al te verre buyten 't voorgenoomen beſtek, door 't lang, dog nodig ophouden mette Muyder Zee-Dyk, reets geraakt ſijnde;

Moet dit tot nader gelegenthyd geſtaakt, en ſoo lange agterwege blyven, tot dat ordentelyk hier, mede af gemaakt kan werden een

E Y N D E.

APPENDIX ofte AANHANGSEL
Tot naader Openinge van het Voorgestelde Wegens de Dycken.

Myn Heer

Doen ik, korteling, de eer genoot van uwe aanspraak, over myn Boekje, bleek het klaar, dat U Ed. het selve met goede opmerckinge ende aandagt geleesen hadde, en wel agtgeslaagen op 't geene daar in word beoogt, te weten: dat 'er kloecke en verstandige Luyden mogten worden bewoogen, om hun te bevlytigen, dat, gelyk hier alles ontbreekt om goede en vaste Dycken te mogen hebben, dit door kunst en practyke weder mogt werden gesuppleert en vervult: Ende U Ed. ook quaamt toe te staan, indien sulks na bleef, dat het Water ons eer uyt het Landt soude verjagen als de Vyandt. 't Gunt my nog te liever was; dat U Ed. de goedheyd hadde, van by my, hier over te komen, en soo t'samen dit mondeling te mogen behandelen.

Ik wil geerne bekennen, dat ik te dier tydt niet en was, en nu nog niet en ben, in staat, om te konnen beandtwoorden uwe Vrage: Waarom dat 't sedert den 5 April deses Jaars 1702, (de dag van de inundatie, nu al by vier maanden geleeden, na die tydt en geduyrende het beste van de Somer) nog soo heel veel aan de Muyder-Dyk niet en is gedaan, tottet Stoppen van de Doorbraacken en diepe Grondt-Walen, midsgaders het vorder bequaam maaken van dien: om de eerlang weder te verwachten-Water-vloeden te konnen uytstaan, en de Landen van Hollandt en 't Stigt voor andermaal onder-loopen te beschermen ende te bevryden? * Ten ware dat dit wesen mochte de swarigheyd die men soude willen inbrengen, wegens het verleggen van de Dyk buyten de Kistdam om; namentlyk, dat dit, indient soo waar was, dan wel verandering in 't beheeren van deselve Dyk mochte veroorsaacken; waar door, over dat particulier Intrest, het gemeen niet en behoorde te lyden.

* Volgens het Privilegie van Hertoge Philips van Bourgondien A°. 1440. in de Hantvesten van Amsterdam, boek 1 cap. 9. coll. 1. En de Memorie of de Deductie van de Heeren van Utrecht van dato 18 Septemb. 1683. pag. 6. 5.

Maar dat U Ed. my geliefde te culpeeren, van niet vroegh genoeg voor den dag gekomen te sijn, mettet aangeven van myn Inventie, deswegen kan ik my alleen wel verschoonen: datter nu al een Maand gepasseert is, dat myn voornoemde Boekje van *Opwekking*

en *Aanleydinge*, daar toe het ligt ſag; en doen, en lang te vooren, als op den 10 Juny, publyk in de Haarlemer Courant ſtond, raackende myn Uytvindinge en deſe preſentatie: Nogtans niemandt, dat ik weet, tot nu toe, daar na nog eens getaalt of eenige de minſte aanbiedinge over gedaan heeft.

Als ook, tot myn verder ontſchuldiginge deſen aangaande kan dienen, dat al in 't begin van May, nu haaſt dry Maanden gepaſſeert, hier ter Stede, reets daar af al mentie gemaakt en Advertentie van gedaan geweeſt is: Ende buyten dat mede tot verſchooninge van 't gemeen kan ſtrecken, en alles in de beſte vouw geſlagen worden, dat de ſware ſaacken van 't Landt in deſe bekommerlyke tyden, ſoo veel occupatien geven, dat, aan d'eene ſyde, dit ſoo niet en heeft konnen worden gepondereert; ende aan d'ander ſyde, dat van my, wiens doen dit eygentlyk niet en is, niet goets of nuts hier in en ſcheen te konnen worden verwagt: 't Ware ſaacke dat eenig bedencken daar in hadde mogen geven, dat ik, ten opſigte van het kragtigſte Verbandt-werk, hier ook wel het meeſte van de Uytvindinge ſijnde, niet albereyts veel klare teeckenen en genoegſame preuven van myn Inventien getoont en aangeweſen hadde.

Dan hoe het ſy U Ed. my, nu mede, ſult moeten toeſtaan, dat ik hier nergens in en hebbe verſuymt, en waar van ik des vereyſcht, ook wel meer bewys by brengen kan: Vervolgens nu ook noodig hebbe klaar beſcheyd van dit myn tegenwoordige uytgevonden-werk. Ende daarom is het mede dat ik vaſtelyk vertrouwe, dat U Ed. my ook geen ongelyk en ſal geven, dat ik, na de Kladden en Schetſen van deſe myn Inventie, niet alleenlyk een Nette Teeckeninge door Hendrick van Houten den Architect, (ſeer bequaam in de Bouwkunſt ſijnde, en die my veele Jaren in andere concepten heeft bedient) doen maacken: Maar ook door Roelof Germeling, Timmerman, (een neerſtig Jongeling en van goede hoope) mede Eeckenhoute Modellen ſoo van de oude Dyk als van deſe nieuwe Geinventeerde Dyk, doen toeſtellen hebbe; beyde insgelyks tot mynen koſten. Om ſoo uyttet een als het ander ten allen tyden onwederſpreeckelyk de deught en ſuffiſantheyd van myn Werk te konnen werden gedemonſtreert: En dattet onverantwoordelyk ſoude ſijn die ook niet te werden geſien nog gevolgt. Ende wel byſonderlyk wanneerder niemandt anders met een beeter voor den dag en komt, of een ſeeckerder middel open-baaren kan, om de hooge en ſware Wateren

van de volle Zee, hun kragt te konnen beneemen, verre van de Aarde Dyk af, en ſonder, die hier tegen komende, daar dan eenige ſchade aan te doen; even als nu geduyriglyk tot deurbreeken toe geſchiedt, en nooyt verhindert en heeft konnen worden.

Dierhalven ik dan aan alle dat geene ten uytterſten voldaan heb, waar toe onſe *Opweckinge* en *Aanleydinge* (wegens andere ſonder vrugt) gedaan was, dat is: door konſt en Practyk, rakende de Dyken alhier, uytgewerkt en volbragt, wat ons allerwegen; en aan de Grond; en aan de Spetie of Stoffe; en aan de forme van een goede vaſte Dyk t'eenemaal ontbreekt: ende wy die daarom onmogelyk, ſonder dat, ſuffiſant en heel bequaam tegen onſe Zeën ſouden konnen hebben, noch deze Landen hier door beſchermt te blyven.

Hier op ſoude U Ed. met recht wel mogen ſeggen, dat ſulks maar voor eygen roem te achten ſchynt, en dit ſoo veel crediet niet en ſoude meriteeren, ſoo lange de Kunſt en Proef van de Uytvindinge ſelfs niet en was getoont: dan dit inbrengen werd ook daar mede wederlegt, dat de voornoemde Architect ende deſe Timmerman, (aan wien ik het eerſt hebbe moeten toevertrouwen) alle dit ſelve by hare atteſtatie; (waar van de copye hier neffens) krachtelyk komen te getuygen, en het Werk ſoo als 't door my uytgevonden is, daar by ontwyffelbaar ende onverbeeterlyk ſtellen, tot dat eynde waar toe het is geſchikt, en ſoo veel als menſchelyker wyſe yets tegen de kragt van 't Water ſoude konnen werden gedaan. Gelyk dit breeder uytte verklaringe ſelfs, ende de reeden van wetenſchap die ſy daar by geven, kan werden geſien ende beweeſen.

Dog ik dit evenwel niet anders op en geve nog voor en ſtelle, als onder verbeeteringe van die gene dewelke nutter, deugtſamer en onkoſtelycker Praktyk of bequamer Uytvindinge ſouden konnen voor brengen, 't welk dienſtiger ſoude ſijn om ('t geene hier de heele ſaake is) de Aarde Dycken daarſe voor de ſlag en 't geweldt der volle Zee bloot ſtaan, heel ende al te beſchutten of te bevryden. Ende dat ik dit ben doende tot beſte van 't Gemeen, waar toe ik niet en kan verneemen, dat ſich noch Iemandt meer geopenbaart heeft. &c. Ondertuſſchen verblyvende

Myn Heer

U Ed. Dienſtw. Dienaar en Vriendt

N. Liſtingh.

Amſterdam den 31 July 1702.

Volgt

Volgt de Atteſtatie hier vooren gemelt.

Op huyden dato ondergeſz. hebben Hendrick van Houten Architect, en Roelof Germeling Timmerman, ten verſoecke van Mr. Nicolaas Liſtingh Advocaat (alle woonende hier ter Stede) geatteſteert ende verklaart de oprechte waarheydt te ſijn: dat den Requirant, eenige weecken geleeden, henlieden heeft vertoont ende laten examineeren de Scheiſen ofte Ontwerpen die hy hadde geteeckent ende geformeert na ſijn Pracktyk ende Inventie; om hier in Hollandt alſulke vaſte Dycken te konnen hebben als elders: ende wel Specialyk dat die van de Swaare Slagen en Golven der Zee-Baaren, ſoo niet en ſouden konnen werden weggeſpoelt nog door gebroocken. Ende dat ſy Atteſtanten deſelve ſijne Praktyk en Inventie niet alleen daar toe ten vollen ſuffiſant en heel goet hebben bevonden: Maar ook van die kunſt ende ſterkte, datſe de grootſte ende ſwaarſte kragt der volle Zee, dus verre vande Aarde Dyk aff, ſoodanig ſoude konnen temmen ende breecken, dat die dan daar aan komende, deſelve geenſins ruïneeren nog beſchadigen ſoude konnen, als nu geſchiedt. Ende dat ook, volgens der Atteſtanten uytreeckeninge, alſulk nieuw uytgevonden vaſt en hegt werk, van den Requirant, nog minder ſoude komen te koſten, dan het Paalwerk ende de Platingen, die voor den Dyk tuſſchen Amſterdam ende Muyden, van outs ſijn, ofte nog ſouden konnen werden, gemaakt: Onder anderen ook daarom, datter dan geen Riedt, nu of namaals toe van nooden ſoude ſijn. Gelyk ſy Atteſtanten wyders getuygden dat dit Geinventeerde vande Requirant, voorts ſoude konnen werden in 't werk geſtelt en bequamelyk gemaakt, eenige voeten verre, buytenom de Kiſt-dam, voor de wel tſeventig voeten diepe Grondt-Waal en veel Roeden lang doorgebroocken-Gat in de Dyk by Muyden, ende dat ſeer kort ende volkomen ſeecker: 't Welk anders by Plemping van een Dyk daar in, 't ſy met Sant of Aarde of met beyde, onmogelyk ſoude konnen geſchieden, veel min dat die op ſulk een wyſe toegeſtelde Varſſche-Dyk, beſtendig of vaſt ſoude konnen ſijn, om het onwederſtandelyk gewelt van de haaſt te vreeſen Water-vloeden, uyt te houden, maar daar voor, en inſonderheyd voor het diep neer-kolcken vande geduyrig daar tegen aanvallende Zee-Baaren te moeten beſwycken; en ſonder met Paallen of Balcken, die ook ſoo lang niet en ſijn, in de mulle en loſſe Grondt, daar tegen te konnen werden voorſien. Gevende voor ree-

reedenen van weetenschappe, dat sy getuygen uyt de Teeckeningen en Demonstratien van den Requirant, het gene voorsz. ten vollen seecker en onfeylbaar bevinden: en dat, by sijn verder Openbaaren aan andere, dit mede soodanig, in rechtmatigheyt, geoordeelt sal moeten werden. Ende de tweede getuyge dat hy in 't maacken vande houte Modellen, die hy voor den Requirant hier af onder handen heeft, nog al geduyrig meer ende meer daarin werd gesterckt en verseeckert. Vervolgens sy beyde Attestanten niet en twyffelen, of den Requirant sal sijn oogmerk hier in geheelyk beryken: om daar mede elcken Zee-Dyk, voor de hoogste Vloeden en hardtste Slagen, selfs met de swaarste stormen en het diepst neerkolken der Woeste Zee, menschelyker wyse, voor deurbreeken te konnen sijn ende blyven bevrydt. Alle 't welk sy Attestanten des noots ende versogt wesende presenteerden nader te stercken. Aldus gedaan in Amsterdam en dese geteeckent den xxviij. July 1702. Was onderteeckent

HENDRIK van HOUTEN.

ROELOFF GERMELING.

Onderstondt.

In presentie van my tot Amsterdam residerende Openbaar Notaris getekent, na dat ik 't selve aan de Attestanten voornoemt, Voorgelezen, en sy sulx naader geconfirmeert hadden.

M. Servaas Not^{s}. Pub.

Tot Amsterdam, by d'Erfg. van PAULUS MATTHYSZ.

MDCCII.

Tweede APPENDIX ofte BYVOEGSEL om goede Dycken te maaken, en de Openbaaringe van een der Heylſame Middelen hier toe uytgevonden en aangebooden.

Myn Heer,

Niettegenſtaande ick by myn ſelven wel bewuſt en ook geruſt was, wegens de onwrikbaare ſterkte ende de volkomen bequaamheid van myn aangepreſenteerde Werk, om nu mede ſoo goede en vaſte Dycken in Holland te konnen fundeeren en hebben als elders; ſchoon ons de *Forme*, de *Stoffe* ende de *Grond*, om na, van en op te maaken, ſoo geheelyk ontbreekt, datter niet na te aſpireeren en ſcheen, of eenig middel toe te vinden was; en waarom ook niemand door myne algemeene *Opweckinge* en *Aanleydinge*, of hier, of elders van daan, met yets goets daar toe, voor den dag gekomen is; nochte ook die in 't werk waren bewoogen hebben konnen werden, op het reets gevonden en aangeboden eens acht te geven, veel min hen van te willen bedienen, maar met ſulk werk zyn voortgegaan daar geen rechte kenniſſe toe gebruikt, ofte het tot de vereyſchte nuttigheid gemaakt wierde; ende ick daar op wel veilig mochte ſtil ſitten en onſchuldig ſyn, *quùm in invitum non conferatur beneſitium*, gelyk ick in myne voorgaande Miſſive, van den 31 July laaſt vermeene klaar genoeg aangeweſen en my van alle opſpraake t'eenemaal ontlaſt te hebben, en daarom die geene in *culpa* te weeſen de welke van goede raad (anders nooit te verſmaaden van hoedanig gering perſoon het ook mag zyn) hebben doen affien; daar nogtans Salomon in ſijn tyd al hadde ondervonden, dat een man die eerſt niet geagt en was, door ſyn kenniſſe een kleine Stad met weinig Volk tegen een groot Koning hadde weten te beſchermen; Ende het ondertuſſchen niet wel langer aan te ſien en was, dat met verlies van die koſtelyke tyd, &c. dus voortgevaren wierd:

(l. 69. & l. 156. §. 4. ff. de R. J.) (Eccleſiaſt. cap. 9. v. 14. en 15.)

Soo hebbe ik, volgens U Ed. goede raad, de Teekeninge dewelke ik in 't net hadde laten brengen na myn ontworpe ſchetſen, op den 18 deſer maand Auguſti geopenbaart en overgelevert, als een van myn ſalutaire uitgevonden middelen by de voornoemde *Opweckinge*

 aan-

aangeboden; hier in 't byſonder en alleen ſijnde wegens de groote Grond-Waal of het diep doorgebrooken Gat, als namelyk dattet door Plempen niet konde werden geſtopt; maar buyten de Kiſt-Dam-om, op een byſondere wyſe, *Hey-werk* moeſte worden gemaakt, breeder op pag. 38 en 39 te ſien, en daar uyt te blycken, dat dit, en het verdere nog principalyk reſterende, ſoo niet te verwerpen en was. Gelyk als elk nu beter uyt de Prent in kooper, van die Teekeninge gedrukt hier neffens gaande, ſal konnen afneemen, ende ook gedemonſtreert werden, dat door Praktyk en Konſt (volgens d'*Opweckinge*) nu uytgevonden en vervult is, alle 't gunt ons ontbrak en onmogelyk daar toe te bekomen was, om al hier te Lande en ſpecialyk daar, een goede Vaſte Dyk te konnen krygen.

Te weten, als boven gemelt, de *Forme*, de *Spetie* en de *Grond*, ende niemand op die *ernſtige Noodiginge* ſig aangegeven heeft, in al die lange tydt dewelke nu tſedert verloopen is. Even als ick ook, U Ed. en een iegelyk, niet nalaten ſal, dat geheym verder te ontdecken tot dienſt van 't Gemeene Beſt.

Want wat de *forme* aangaat om 't Water van de Zee, in deſſelfs felle Slagen en diep neerkolkende Baaren, te betemmen, en te breecken, eer het omtrent de Dyk komt, daar Godt de Heere elders de Bancken aan veele Oevers voor geſchapen heeft, en alwaar die niet en ſijn, flaauwe, langſaam opgaande Gloojingen voor de Dycken werden geinventeert; dog geen van beyden hier niet ſijnde noch konnende weſen, gelyk breeder by de Opweckinge werd getoont: Dierhalven is het Hey-werk buyten-om de Kiſt-Dam in ſulker voegen gereguleert en geſchikt, dat de Zee daar geen vat op en heeft, maar door de ſchuynte daar voor langs heen glyd, tot ſeeckere geproportioneerde lengte toe, daar 't Hey-werk telkens inwaarts gaat en het Water ſoo al wyders voor by ſchuyft tot in de hoecken, alwaar de Zee, voor ſoo veel nog ſoude willen bruyſſchen, voorts getemt, en ondertuſſchen de Baaren noch continueel geſepareert of van malkanderen geſcheyden worden, door de dry-ſydige ſtucken uyt een Balk van twee voet vierkant, met een Kruys-ſneed, tot vier uyt een geſaagt, en waar van deſe ſcharpe hoecken onder en boven, als ook voor-uyt, het Water geduyrig verdeelen en deſſelfs kragt beneemen. Ende midsdien allen hier nu geëffectueert ende uytgewerkt is, door dit Practykig en kunſtig Hey-Werk, alles wat by de Bancken of Gloojingen op andere plaatſen verkregen werd, om de Dycken voor de Zee te bevryden.

Ge-

Gelyk ook ten anderen niet en kan werden ontkent, maar van ſelfs mede klaar komt te blycken, dat door deſe konſt en Practyke van 't Heyen (na buyten toe, nu getoont tottet breecken van de Zee, volkomen goet te ſijn) van binnen wyders mede van die deugt en uytwerckinge ſal weſen, dat wanneer men daar twee a dry duyms Plancken, aan d'enden geſcherpt, tegen de Balcken aan, neerwaarts komt in te ſlaan, tot op 't leegſte Water, en dan voorts met gelyke Plancken in de Langte geſtrekt, van daar tot ſoo hoog het vereyſcht daar verder aan geſpykert, om ſoo veel doenlyk van onderen en van bovenen digt te zijn: Alsdan de overtollige en in de weeg op Pampus, daar ſoo na by leggende Kley, hier toe de alderbeſte Spetie van de werelt komt te werden, tſy ſoo nat of eerſt gedroogt, om dit beheyde totte Kiſt-Dam toe, aan te vullen, en geduyrig daar mede dan op te hoogen; ſonder eenige koſten, als alleen het Arbeyts-Loon van daar te brengen en in te werpen, 't welk deſe Stadt ook reets al betaalt, om die Kley maar quyt te mogen weſen, ende de Schepen het overvaaren niet te beletten als nu geſchiedt. Ende welcke anders ſoo onnutte Kley, en in 't vullen en in 't aanhoogen ſig dan alderbeſt tſamen voegen, en altyt een vaſt Lichaam maacken ſal; als ook van vooren en van achteren digt geſlooten gehouden wordende, ſoo bekloncken hardt en vaſt ſal komen te weſen, dat geen beter Spetie tot ſulk Dycken ooit en ſal te wenſchen ofte ergens te bekomen ſijn.

Hoedanig ook ten derden en ten laaſten door deſe Practyk en Inventie, de *Grondt* die ons anders mede ontbrak, ten vollen en in 't geheel komt goet te werden, ende de onbeſtendigheyd door 't ſacken van dien daar in geen het alderminſte quaat te ſullen doen, als men wel bevind in 't fundeeren van Dyken op een drooge Grond van Aarde, Mey-veld of Kley: Overmids geen van allen, nog in 't eerſte aanleggen, nog in 't daar na hoogen, als van tyd tot tyd geſchieden moet, ſoo vaſt in malkanderen kleeven, vermengen ende een geſlooten Maſſa werden kan, gelyk dusdanigen Dyk in het digte Hey-werk, door deſe daar op Pampus ſchadelyke, dog hier ſoo nutten Kley, weſen ſoude. Sonder die dan mede onderworpen te ſijn het ſcheuren in de midden van malkanderen, of het neerſinken van een gedeelte, en blyven ſtaan van het overige, daar men exempelen in verſcheyde plaatſen van heeft gehad, door het hier of daar eer en meer begeven van de grond, dan elders; als dewelke nu nog na vooren nog na achteren weg en kan, nog ook ergens onder uyt puylen of verſchuyven, ſoo mede wel geſchied

 door

door de ſwaarte van de Dyk en van de groote hooging , die al continueel en meer en meer daar op gebragt, en daarenboven geduyrig noch mede verſien moet werden ; alleen door 't op ſoo veelderlye maniere beſwycken van de Grond en de ſlechte Spetie eertyts gebruykt, doch ſodanig een Dyk op die wyſe nu volkomen goet ſoude werden.

Vervolgens ook hier deſe drie *neceſſaire requiſieten* door kunſt en practyk te verkrygen zyn, dewelke om een goede Dyk te hebben tot nu toe waren vereyſcht en hier ontbeert geweeſt.

Buyten en behalven nog dat by alſulk beheyen, vullen en aanhogen met die Pampus-kley, tſy verſch, of eerſt elders opgeworpen geweeſt, ook ſonder Rietvoet, nooyt geen Afſpoelinge, noch Leckinge in de Dycken en konde zyn ofte komen te werden, als wel daar, waar de verſche en drooge Spetie op de oude neer komt, ſoo wanneer deſelve oude niet eerſt wel en is geprepareert. Gelyk onder anderen tot een voorbeeld daar van gegeven kan werden, met het fundeeren van een Dyk op 't Mey- of Gras-veld. Gemerkt die nooyt digt en is, of gemaakt en kan werden: nademaal het gras, ſchoon met Aarde of Kley overdekt, altyd onder de grond nog waſſchen en groeyen blyft, midsgaders met de wortelen daar door ſoo heen wroet en leeft, dat de nieuwe met de oude Spetie nooyt ter deegen coaleſceeren, vermengen of vereenigen en kan. Maar te dier plaatſe altyd leckagie of ſyperinge verblyft, en het welk de Bylemer Meers-Dyk onderworpen is geweeſt, ſchoon deſe Gras-Grond nu al, ſoo tot veel voeten diep, neergeſakt en een opgebaggerde hooge buyten Barmte ſtaag daar buyten om gehouden was. Doch dit in 't begin voor te komen ware geweeſt, wanneer men maar de eerſte Spit Aarde van het Gras-veld boven af geſtoocken en weggedaan hadde, en ſoo op de oude rouwe Spetie de nieuwe gebragt ware geweeſt.

Ende midsdien allen, nu met deſe door de kunſt geinventeerde en aangeweſen dry vereyſchte en nochtans hier abſolut gebreekende middelen, by ons even ſoo goede en vaſte Dycken, tot voorſtaan en beſcherminge van 't Land, tegen het geweld van de Zee, konnen gemaakt werden als ergens in eenige andere plaatſen van de Wereld, daarſe ook ſijn vereyſcht, doch meerendeels die dry noodige ſaacken, door de natuur, hier toe aldus gegeven en daar by bevonden werden. Ende hoedanige hier die nu aangeweſen middelen, ook wel generalyk aan deſe ganſche Dyk te gebruyken zyn, dog inſonderheyd en voor eerſt daar geen Voor-Land is; maar nochtans op een andere maniere geſchikt en tot minder koſten als het tegenwoordig Beplaatten en Bebolwercken.

Even

Even als by 't nader openbaren van alles, noch op andere wyse, het soo praktykig en sterk maaken van geheele Dycken, door de expresse Eeken-houte Modellen ook noch krachtiger en klaarder kan worden getoont.

Maar dat U Ed. meede geerne wat breeder ofte meerder openinge versoekt, wegens het Plempen in de grondt-wale of diepe gat van de Doorbraak, en het Heyen van 't Paalwerk als op pag. 38 en 39 by de Opweckinge werd gemelt: Soo verwondert my seer, dat U Ed. uyt die passagie, schoon kort, doch evenwel klaar, aangaande die beyde puncten noch niet voldaan en zyt; daar ick ook by myn eerste Missive van den 31 July al hebbe aangeroert, en met bygebrachte bewysen versterkt, dattet apparent moet sijn om de Schouw door 't verleggen van de Dyk niet te verliesen, datmen soo een saacke soude aanvangen: Alsoo anders niet te begrypen is, datmen na het sien van de *Opweckinge*, en soo verre in 't Saisoen, sulk een Plempwerk soude hebben ondernoomen, om noch klaar en bestandt te zyn, tegen de soo kort te verwachten Zee-Wateren: als onmogelyk wesende in soo een versche geplemte Dyk, daarmen niet voor Heyen of andere verseeckeringe voor doen konde, dan alleen in die neergeworpen losse grond, dewelcke immers sulke slagen of laag kolckende Baaren van de Zee niet soude konnen uytstaan, maar voorts weer weg spoelen moeten, tot soo diep op het Sandt, als eerst in de doorbraak was geweest; en dierhalven sulk werk de Zee niet wederhouden soude konnen, maar alles nootsaackelyk weder onder loopen soude moeten.

Ja het soo verre van daar is, dat door soodanig onseker en in 't hondert heen werpen of Plempen van Aarde, Sant en andere Spetien, die nu niet perpendiculaar noch dicht by den anderen sinken, maar hen veel uytspreyden, herwaarts en derwaarts verdryven, en diverse figuren in 't water maken eerse neerkomen, van sulk een hoogte als het frontispies van de Gevel aan 't hooge Huys van d'H[r]. Burgermeester Trip is; En soo onmogelyk kan geweeten werden hoe de voet hem van onderen hout of waar het sich set of beklyft: Dat het al heel swaar soude vallen, sonder vaste weersyts besluytingen een Dyk, hoog over de tseventig voeten, in 't drooge, op een boven 't water leggende Grond te fundeeren en bestendig te maken, tegen een haast aankomende Water-vloet; te min dan in 't Water hier, hoe seer ook, van daar men by konde, met Sooden beset en van onderen wyder uytgebreyd. Gelyk dan wel wesen moeste een voet van meer als tsestig breed soo se op de kruyn dertig voeten blyven soude. Sulks wanneer men al tot vyftig voeten mette

 ordi-

ordinaris Water boven hield, niemand op geen vyf of ses voeten na aan yder kant, soude derven beginnen vast te Dycken, hoe schuyn ook oprysende en wel besorgt: om dat sonder voorgaande verbindingen ten wedersyden, die losse Grond, door 't veel van binnen in de hoollen nog blyvende, en 't rontsom sweevende Water, alles van malkander soude sygen en de boven opgesette Dyk van selfs komen te beswyken.

Men voege daar noch by, dat de onderleggende soo geplemte Spetie, de neerkolckingen van de Zee geensins en soude konnen tegenstaan, sonder weder te werden weggespoelt en verbroocken. Weesende wel soo dat eertyts meer groote en diepe Dyk-Breuken met plempen gestopt en goed gemaakt zyn: maar veel tydiger en op andere wysen daar men seeckerder en vaster op konde gaan, sonder ook soo tegen het groot gewelt, als op dese plaatsen, te sijn, daarse het alderswaarste 't gunt de Dyk ergens te lyden heeft, moet uytstaan. Immers hoe het sy, en of het schoon noch al goet te krygen was metter tyd; evenwel niet en sal konnen werden ontkent, of dit boven aangewesen en by de Prent verbeelde middel, selfs al genoegsame tydt om 't na te sien, voor het besteeden van 't Plempen aangebooden, is ongelyk veel beter en vaster: al wast maar uyt de voor-schuynte, de buyginge en kunstige toestellinge van 't Heywerck met Balcken, om aanstondts de kracht van de Zee bevoren te breecken, 't welck door het plempen nooyt te vinden veelmin uyttewercken en soude zyn.

Ende wat ook ten anderen betreft de verder onderrichtinge die U Ed. mede versocht aangaande het tot heden toe Nieuw-Beheyen of Beslaan van de Muyder-Dyk, soo moet ik mede voor af seggen, dat my niet en blykt, dat daar omtrent op 't alderverstandigste of kundigste in de Dyks-saaken gehandelt werd: Want na alle waarschynlykheyd is klaar af te neemen, dat de oude wyse Dyckers, dese Bebolwerckingen en Beplaattingen met de regels paalen, los van de Dyk en onder wat van malkanderen af te setten, hebben soo gemaakt, op dat het Water hier door heen spoelende en dryvende, de kracht van de Zee, daar op soude breecken, en die Beplaattingen selfs ook soo veel last niet hebben te lyden, alsse souden doen, en uytstaan moeten, wanneerse dicht aan malkanderen geslagen wierden, om dat de Aarde-Dyk daar niet tegen aan en mogte komen; vermids het uythaalen der selver als door 't water geschied:

Soo was hier voor, en ook ten eynde de Aarde door de Palen in 't Water

't Water niet en souden uytvallen, gestelt een Riet-Voet: Dog alst niet om het breecken, mettet laten doorslaan van 't Water te doen was geweest, en op dat de Bebolwerckingen hier door te minder last souden lyden; hadde men de Paalen dichter aan een konnen Heyen, en waar die noch ergens niet en slooten, met Plancken toe maaken, of anders van binnen digt beslaan. Dan dit niet gesogt en is, maar in tegendeel om 't water te rustiger ende te vryer door de plaattingen heen te slaan, de Riet-Voet geordonneert, ten eynde de Dyks-Aarde mettet inslurpen van 't water, en het door de selve Gaaten, weder regt uyt, weg loopen, niet te werden af gehaalt. Alhoewel dit eeniger maten beter hadde konnen wesen verhoed, ende echter de Zee op de van een staande Paalen sijn kracht gebrooken, wanneer se schuyn van een waren geset ofte soo afgehakt dat het Water over syde daar door raackende mette selve loop, op die rechte linie, daar soo niet weder uyt en ging, en gemakkelyk alles mede sleepte als tot nog toe geschied.

Maar in plaatse van dien soo worden de Balken nu heel digt aan een geheyt, ende om het soo op 't digste te krygen, de enden na de buytenkant alleen gescharpt, of ten halven schuyn af afgehakt, om in 't heyen dan tegen die daar naast aan te dringen; vervolgens soo digt dat dese Bebolwerkingen ende Beplatingen, al de volle kracht van de Zee, met haar Golven ende Baaren, sonder eenige de minste breekingen sullen moeten uytstaan. En daarom van selfs volgt, ten alderhoogsten noodig te zyn, datter nu veel beter en meerder voorsieninge aan alle die Vacken, van soo veele hondert Roeden lang, enckel op sig selven staande Paal-Werk, soude moeten geschieden; als van te vooren, doen sulk een kragt en geweld daar niet tegen aan en quam, noch ook de Zee-Wateren soo hoog nog soo magtig niet en waren, als beryts nu zyn en noch dagelyx komen te vermeerderen. Gelyk dit al voor soo lange by de *Opweckinge passim*, en wel bysonderlyk pag. 15. 16. 22. 23. 24. en 49. is aangewesen: dat doender de doorslag tusschen de Paalen nog was, en de Zee haar force daar soo brak, dit Werk in 't minste niet bestand en konde zyn.

Dan in plaatse van het anders, beter of stercker te maacken, en insonderheyd, op dat alsulke van de Dyk af, soo digt geheyde-Platingen, door 't te meerder overlast van de grooter Wateren, niet achter over gleyen of tegen de Dyk aan geworpen souden worden: soo bevind men nochtans datter heel contrarie mede omgegaan en dit daar voornamelyk in beooght werd, dat dese Bebolwerkingen niet voor-over

in

in de Zee en ſouden komen te ſtortten ; doch niet ſoo ſeer voor het tegendeel geſorgt, dat is om niet tegen de Dyk aan te vallen, waar toe de Zee het meeſte geweld nu komt te doen. Want daar de houte-Anckers ('t welk het eenige is waar door al dat lange en ſware Paal-Werk naar uytwyſen van de mede bygaande andere Prent alleen maar ſtaande gehouden werd) eertyts met een Bout van kop en ſpie, door deſelve Anckers en door beyde de twee boven uytſteekende Balcken heen (als waar tuſſchen elcken Ancker legt) waren vaſt gemaakt, gehegt ende geſlooten, overſulx alles aan malkanderen gekoppelt, dat daar door deſe Beplaattingen, even ſoo veel, voor 't achter overwycken, als het voor overvallen, waren beſorgt: daar wordt nu die Bout of liever maar een afgekapte Staaf Yſer, door het endt van elcken Ancker, daar 't meer, als de beyde nevenſtaande hooger Balcken, uyt ſteekt, langs, dat is voor heen, gelegt, en niet mede daar door en aan deſelve gekoppelt. In voegen dat die Bebolwerking of Beplatingen aldaar, aan die Anckers geen houdinge altoos, om niet na achteren over te wycken, en hebben; daar toe de Zee nu al ſijn gewelt ſal komen te doen, en op die wyſe ſoo niet geſtuyt nog weder ſtaan en ſal konnen worden.

Sonder hier tegen tot verſchooninge te dienen. Voor eerſt niet, dat deſe Bouten of Staven uyt die Balcken gelaten en maar daar voor heen gelecht ſijn, om het roeſten van 't Yſer, of het verrotten van 't Hout, ſoo niet onderworpen te ſijn, als 't met gaaten daar in legt: Want als men door ſulk veranderen, ſoude beletten en heel wegnemen het vaſt houden van al dat lange Paalwerk, waar toe deſe Anckers daar alleen ſyn gemaakt, en noch meer noodig na binnen als na buyten te houden; om het Zee-water nu byſonderlyk als de Balcken dicht aan een ſijn, en albereyts heel ſchuyn, dat is van onder ver af, en boven dicht na de Dyk toe overleggende geheyt ſtaan: Soo mogt men dit los laten en ontbinden van 't Paalwerk ook wel na binnen, om 't rotten van 't Hout of roeſten van 't Yſer, en over ſulks, het een en 't ander, dan even ſoo wel ende om de eygen reeden, daar heel af laten blyven. Terwyle het op een uytkomt, en 't ſelve is; het daar heel niet toe te employeeren, of dat onnut ende ſonder beſcheydt daar aan te maacken.

Gelyk ook ten anderen hier tegen mede niet en kan doen een tweede inbrengen; als dat deſe Houte Anckers noch evenwel het werk ſouſen blyven houden, om niet na binnen te konnen over wyken, door de Borſtingen die der aan ſijn, dat is het ſmalder maaken van de Ankers,

kers, voor ſoo veel die, als te breedt, tuſſchen de Balken niet en konnen in leggen, en watter buyten is, dat tegen de ſelve Balcken nog aan te laten komen. 't Welk, ſoo 't wat importeerde, voor 't eerſt wel eenige ſtut ſoude ſijn: maar behalven dattet meerendeels geen duym of anderhalf, ja ſomtyts niet met allen en maar blootelyk hout op hout is, ſoo en heeft dit niet te beduyden, of en kan niet maaken tegen ſulk een gewelt van de Zee, 't gunt voor 't Paal-werk onwederſtandelyk is, ende de grootſte kracht oft ſterkte dieder kan ſijn van noden heeft. Ende ſoo der noch al eenige Borſtingen van belang des wegen mogten zyn, by ſchudden, beweegen en ook ſpecialyk by vergaan of rotten, het haaſt met die kleyne houte hoekjens gedaan ſoude weſen, ende wel veel meerder of eerder rotten, dan het ander datmen nu ſoude willen ſchouwen, vermyden of voor komen, tot loſmakinge van het ganſche werk.

Men laat nog ſtaan, dat deſe voorſchreve Houte Anckers, ook voor haar ſelven, geen te noemen vaſtigheyd ofte eenige houdinge en hebben, veel weyniger datſe tot ſulke ſwaare ſaaken beſtand ſouden zyn, wanneer al met de Gekopte en Geſpiede-Bouten, aan die elx weederſijts hooger ſtaande Balken, gekoppelt en boven door heen vaſt gemaakt waren. En nog tegenwoordig te minder in deſe nieuwe Wercken, daar de kruys-of dwars-houten, die op de enden van de Anckers ingelaten, paralel met de Dyk gelegt werden, nu genoegſaam maar boven op deſelve Dyk neerkomen, en dit ook nootſaackelyk ſoo moet weſen, om de nieuwe hooginge hier op te brengen, waar onder datſe anders veel te leeg ſouden raacken. Maar hoe deſe Anckers en opgeſpykerde kruyſſen in die varſſe nog daar op te werpen grondt of loſſe Spetie, alle hare ſoo ſeer vereyſchte houdinge en ſterkte, tegen de volle Zee, en al die ſelvige daar aan vaſt te weſen digte Bebolwerckingen en Beplaattingen, van ſulke lange regels ſware Balcken, ſouden knnnen hebben, is licht te begrypen. Inſonderheyt daar al van outs bevonden is, dat het voorige vaſter en minder te lyden hebbende Paal-werk, meer tot ſchade en nadeel, als tot nutte of voordeel, van de Dyk gedient ende geſtrekt heeft, even gelyk bevoorens al in de *Opweckinge* van pag. 21. tot 25. klaar getoont en beweeſen is, waar aan ick my om te bekortten gedraage.

Vertrouwende hier mede uwe curieusheyt over die twee poincten niet alleen voldaan te hebben: maar ook dat U E. nu ſal moeten toeſtaan en bekennen, dat ick by dit eene geopenbaarde Heylſame Middel, aangaande het maaken van de ſwacke Kiſt-Dam tot een vaſte Zee-

Dyk,

Dyk, en voorts de heele andere Dyck, door kunſt en practyke hebbe uytgevonden het effect ofte æquivalent van de dry ons gebreeckende Hooftſaaken, tottet bekomen van vaſte Zee-Dycken ten uytterſten vereyſcht, ende om 't welk te konnen geſchieden, pleyn en alleen de *Opweckinge* en *Aanleydinge* gemaakt, en aan de wereld voorgeſtelt is. Alſmede gy eyndelyk nu beter ſult konnen gelooven, dat myn ander werk, wegens de Dycken in 't gemeen, door insgelyks ander kunſtig Heyen, uytwyſende de meergedachte Modellen, met geen groote koſten ook goet en beſtendig te maken ſal ſijn. Waar mede af breekende, verblyf na vriendelyk gegroet,

Myn Heer

U Ed. Dienſtbereyde Dienaar en Vriend.

Amſterdam, den 31 Aug. 1702.

N. Liſtingh.

P. S.

Soo als ick deſe ſluyte, komt een goedt Vriendt my ſeggen, datter onder de Pers ſoude weſen een Boekje, door ſeecker Heer van aanſien, ook raackende myn beooginge geſchreeven, en, voor ſoo veel hy wiſt, was diens Concept, om de Muyder-Zee-Dyk, op deſe wyſe goet te maacken: Dat men ſeven of acht voeten daar van af, in Zee nog een regel Paalen ter halver hoogte moeſte Heyen, en die Verbinden aan de Beplaatingen, dewelcke nu voor deſe Dyk ſtaan en van de Houte Anckers, daar op leggende, haar eenige vaſtigheyt hebben, mitsgaders die plaats tuſſchen beyden met Aarde vol te werpen. Op hoedanig Voorwerk ſijn Ed. vermeende dat de Slagen van de Zee genoegſaam gebrooken ſouden konnen worden, ende de Dyk ten vollen beſchermt. Ick ben aan d'eene ſyde wel verblydt te ſien datter noch trouwe en kloecke Menſchen op komen, die hen aan 't Vaderlandt ook laten gelegen ſijn: maar aan d'ander ſyde bedugt, dat ſulk werk nooyt geen vaſtigheyt noch nuttigheyt na vereyſch, en veel min by deſe noot van de Kiſt-Dam, en ſal konnen hebben. Dog uyt ſoodanige mondelinge rapporten, voorts hier van te oordeelen, is onmogelyk; daarom ſal men der mede moeten wachten tot dat het uyt komt. Wanneer ick het U Ed. voorts ſal ſenden, en dan occaſie ſoeken om niet alleen hier over nader te handelen, maar ook myn ander Werk wyders te Openbaren. V A L E.

Derde Appendix ofte Vermeerderi

aan of by het
onder anderen
het Generaal N
om ook de M
landt, volkor

Hoog Eedele Gestr

	Book. 2	L.B	J.B
Page	13	1	4
	20.21	2.3	5
	27	4	6
	28	5	7
	31	6	9
	32	7	8
	Book. 1		
	38.39		1
	64		2
	71		3

Gelyk ik, aan d'een
my den 12 October laa
dele Gestrenge heeft g
en genoegen, te kome
gevonden en toegestelc
der Zee-Dyk, maar oc
de even nodig behoev
de Landen voor 't Wa
braacken, soo veel mc

So ben ik, aan d'and
genomen, dat U Hoo
ne en Vremde Toestel
wynig geschreven vind
sulk een Applicatie en
en van buyten, en ror
wist aan te wysen, waar
ingeleegen was; Als o
malen te vooren getoor
weest.

Maar, boven dien all
der meeste verschuldigt g
veel achtinge voor desel
in alles goet te Keuren

meene

Dyk, en voorts [illegible] kunst en practyke hebbe
uytgevonden h[illegible] ons gebreeckende
Hooftsaaken, [illegible] rsten ver-
eyscht, ende [illegible] On-
weckinge en [illegible]
mede gy eyn[illegible]
wegens de D[illegible]
uytwysend[illegible]
goet en b[illegible]
na vriend[illegible]

M[illegible]

Amste[illegible]

P. S[illegible]

S[illegible], dat-
ter [illegible] an aan-
si[illegible] veel hy
[illegible] wyse goet
[illegible] ee nog een
[illegible] den aan de
[illegible] Houte Anc-
[illegible] itsgaders die
[illegible] edanig Voor-
[illegible] gsaam gebroo-
[illegible] schermt. Ick
[illegible] uwe en kloecke
[illegible] en gelegen sijn:
[illegible] n vastigheyt noch
[illegible] Kist-Dam, en sal
[illegible] porten, voorts hier
van te [illegible] mede moeten wach-
ten tot dat het uy[illegible] voorts sal senden, en
dan occasie soeken om met an[illegible] handelen, maar ook
myn ander Werk wyders te Openb[illegible]

Derde Appendix ofte Vermeerderinge aan of by het Tractaatje vande Dycken, waar in, onder anderen, nu ook ontdekt en opengelegt wert het Generaal Middel, ſo lange aangeboden geweeſt, om ook de Muyder Zee-Dyk, en andere in Hollandt, volkomen goet en ſterk te maaken.

Hoog Eedele Geſtrenge Heer,

Gelyk ik, aan d'eene ſyde, ſeer verpligt ben, over de groote eere my den 12 October laaſt, in den Hage aangedaan, van dat U Hoog Eedele Geſtrenge heeft gelieven, in myn Logement, met ſo veel affectie en genoegen, te komen inſpecteeren ende examineeren het by my uytgevonden en toegeſtelde Eeckenhoute Model, niet alleen om de Muyder Zee-Dyk, maar ook alle d'andere Dykagien in Hollandt, des mede even nodig behoevende, ſo ſuffiſant en vaſt te maacken, datſe en de Landen voor 't Water droog houden, en ſelfs voor de wydere Inbraacken, ſoo veel mogelyk bevryd ſouden blyven:

So ben ik, aan d'andere ſyde, nog veel meer in Verwonderinge opgenomen, dat U Hoog Eedele Geſtrenge ſo een ongewoone Machiene en Vremde Toeſtel van Bedyckinge ſiende, en waar van men ſeer wynig geſchreven vindt, nog yders Verſtandt het licht begrypt; met ſulk een Applicatie en grondige Kenniſſe beſchoudet, en van binnen, en van buyten, en rontſom, het ſo naauw uytvorſchte dat my ſelfs wiſt aan te wyſen, waar dat de Konſt en de Kragt van 't geheele werk ingeleegen was; Als of U Hoog Eedele Geſtrenge, dat ſo al meermalen te vooren getoont en eerſt van alles volkomen berigt ware geweeſt.

Maar, boven dien allen, ten derden, ik nog byſonderlyk en het alder meeſte verſchuldigt gebleeven, dat U Hoog Eedele Geſtrenge, ſo veel achtinge voor deſelve myne Inventie geliefdet te hebben, van het in alles goet te Keuren ende ook myn Arbeyt en Yver, voor 't gemeene

meene Best, te prysen; als mede my nog dat faveur te doen, van voor het vertoonen te bedancken: Daar ik niet anders en hadde verwagt, dan dat U Hoog Eedele Gestrenge, uyt dat so kundig, naauw en scherp ondersoecken en grondig begryppen van 't Fyn datter in steekt, my hier of daar nog in gecorrigeert, beter geleert of ander Berigt overgegeven soude hebben gehadt; dog ik in tegendeel U Hoog Eedele Gestrenge volle Approbatie daar op quame te erlangen.

Alleen dat U Hoog Eedele Gestrenge uyttet groots-opdoen van 't selve Model en de ongemeene sterkte daar in gebragt en getoont, geliefdet die swarigheyt te moveeren; of de kosten ook te groot souden vallen? Dog aanstonts my daar in weder gelyk te geven, dat om yets goet te maacken wel meer mogte en ook moeste toe werden gespendeert, dan het quade hadde gekost: Ende wanneerder in gebreeckelyke, nootwendige en niet te ontbeeren saacken, verbeeteringen en verhelpingen konden werden uyt gevonden, als dan so seer op de kosten niet en moeste werden gesien, en nog te minder by aldien het vereyschte redres niet te ontbeeren nog anders te bekomen en was.

Maar, doen ik U Hoog Eedele Gestrenge verder eerbiedelyk berigtede, en met eenen ook verseeckerde, dat myn ten vollen deugt-saam en geheel nut uytgevonden werk voor de Dyken, hoe massyf en swaar, vervolgens ook werckelycker en kostbaerder sig quam te vertoonen, het nogtans voor die eygen prys, en eer wyniger als hooger dan het nu ondienstige en onmagtige, te maacken ende so te behouden soude syn: Ende evenwel buyten sodanige machteloose versorginge als nu geschiedt, tot nog toe geen ander of menagieuser middel (behalven myn Nieuw Concept) uyt gevonden is of gebruykt soude konnen werden, om dese Muyder Dyk (hier het principaalste voorwerp) daar de Zee geduyrich onverhindert op aan valt, en van haar selven door veele gebreecken niet bestandt tegen en is, nog te veerseeckeren en te beschermen:

Bevond ik dat sulks aan U Hoog Eedele Gestrenge soodanig een genoegen gaf en begeerte verwekte, om hier van recht verseekert te mogen wesen, dat, op myn aanbieden, dit wel wildet naader gedemonstreert sien; ende dat selve niet onfeylbaarder nog vaster, dan uytte beyde tegen malkander-gestelde onderscheydene-kosten en soude konnen werden getoont: So hebbe ick, op die grond en aldus weder vergunde toegang, my andermaal verstout U Hoog Eedele Gestrenge mettet diepste respect te komen hernaaderen, ook in die

vaste

vaste verseeckeringe, dat ik hier in tseffens en te gelyk den Eedele Mogenden Heer, den Heer en Mr. Antoni van der Heim Reeckenmeester vande Graaflykheyts Domeinen in Hollandt (mede by syn naauw examineren en volkomen approbeeren, yets over 't geldt schynende te reppen) insgelyks volkomen satisfactie ende genoegen sal komen te geven:

Daar evenwel nogtans, onder en uyt dus veele andere Groote en niet min door-wyse Heeren; als met namen de Hoog Eedele Gestrenge Heeren de beyde Heeren Presidenten en verscheyde uytte Eedele Mogende Heeren Rade respective, van den Hoogen Rade ende Hove van Hollandt, midsgaders Eedele Groot Achtbare Heeren Burgermeesteren ende andere voorname Heeren vande voorsittende Steeden, doen mede Gedeputeerden ter Dagvaart, en eenige ook zynde, so Dykgraven als Heemraden, van de swaarste Dyckagien deser Provintie, selfs met hunne Meesters of Baasen verselt; men geswyge de nog verdere Heeren die ook van geen geringe Characters of kennisse en waren, ende my mede so geluckig maakten van het Model in myn Logement te komen besien, en wel naauw en scherp in alles te doorsoeken of 'er nog yets in te veranderen ofte aen te verbeeteren was:

Nog niemand, of een eenige van alle dieselvige mede Illustre en verdere hen des wel verstaande Persoonen en is geweest, dewelcke insgelyks het Werk niet ten vollen en heeft gelaudeert en voor geheel goet gekent, sonder selfs over de hooger impensen, yets in 't geringste te melden: Consequentelyk het so verre van daar is, datter eenige disapprobatie van myn Inventie soude sijn; dat ik vertrouwe U Hoog Eedele Gestrenge discretie het my voor geen verwaantheyt nog ydele inbeeldinge en sal duyden, of qualyk afneemen, dat ik soude mogen dencken, hier selfs, door my, alles wat in dese Provintie tottet maaken en houden van goede en Vaste Zee-Dycken vereyscht, ende daar de *Opweckinge* en *Noodiginge* by myn Tractaatje universeelyk aan alle ende eenen iegelycken over gedaan was, uytgevonden ende voorgestelt te wesen: Maar geen mensch ter werelt, nog hier - nog elders-van daan, in al die lange tydt, sig daar toe geopenbaart, nog yets met effect, of dat Opmerckinge, veel min de Navolginge verdiende, aan de handt gegeven heeft.

Dan omme, na sulk een grootten en wyden digressie, met toelaaten van U Hoog Eedele Gestrenge, nu te komen tot het wegnemen van dat voornoemde eenigsins gedifficulteerde poinct, raackende de

meerder koſten , om de Muyder Zee-Dyk naar uytwyſen van myn Model volkomen goet te maacken , en die ſoo beeter dan voorheen voor het continueel doorbreecken te bevryden : Sal U Hoog Edele Geſtrenge gelieven my ook te permitteeren tot een Regel vooraf vaſt te mogen ſtellen, als ook gewis en ſeecker is; dat deſe Dyk uyt hare ſituatie, Bloot-ſyn tegen de volle Zee, na hare Grondt, noch Forme, nog Spetie, onmogelyk kan ſtaande gehouden werden, om die dienſt te doen, dat namelyk de Landen onder hare beſcherminge gelegen, niet en werden geinundeert: ten ſy dat, boven de andere noodige voorſieningen, inſonderheyt op alle de Vacken ofte plaatſen daar geen Voor-Landt en is , maar het Holle-Water uytte Oceaan immediatelyk tegen aanſlaat, ende die ſlechte Aarde-Dyk , dat daar onmogelyk kan uytſtaan ofte afkeeren: niet en werdt met Balcken voorgeheyt en ſo beſchermt , datter geen Zee tegen aan komen , ofte die daar van over hoop geworpen werden kan.

Vervolgens dan , by aldien men aan *d'eene ſyde* op die *Oude Wyſe*, gelyk men heeden nog gebruykt , en onmogelyk kan werden ontbeert, of anders gedaan (ten ſy , als geſecht, na myn Concept) een Vak, by exempel, van 200. Voet quam te beſlaan, daar toe na buyten of tegen de Zee, dan niet alleen 200. van ſulke Balcken, als men daar ordinaris heeft, elk van een Voet breet , noodig ſouden zyn : Maar ook daar en boven , na binnen toe, nog ſo veel andere Werken vereyſcht weſen ende gemaakt moeten werden, dat men der ſchier in komt te verdwaalen; als voor eerſt, dat dit Balk-Hey-Werck onder van de Dyk afgeſlagen werdende, men daar tuſſchen beyden een Angſt graaft van 6 ende een half Voeten breet, dat die met Riet werd vol gelegt, 6 Voet Dick, ter hoogte van 13 Voet; als namelyk, twee Voet Blat-Riet, 't welk in 't Water komt, met nog 11 Voet Hal-Riet daar boven op, en dan nog doorgaans daar agter de Weegt van 2 of 3 Sooden of Spitten dik, uyttet buyten Dyks-Landt, tegen aan werd gelecht voor 't ſchuyven; als wanneer men dan, na dit alles, nog eerſt aan of by de Aarde-Dyk komt.

Ende alle hoedanige meenigvuldige na binnen gebragte Werken, ſonder het ander eerſt gemelte Balk-werk, elcken Roede wel komt te koſten 120. gulden: te weten , het Riet daar van alleen 80. gulden, en het verdere 40. gulden de Roede; ende alle 't welk, om 't ſo haaſt vergaan van 't Riet , en dattet heel ende al aan malkanderen hangt, telckens of in korte Jaren na moet werden geſien , en daar 't nodig is

ver

vernieuwt: Welk een en ander ook al veel komt te beloopen, en dat nog behalven het geduyrig repareeren, opbrengen, verhoogen, verbreeden vande Aarde-Dyk, waar toe de Spetie ook duyr gekogt moet werden: En uyt alle dat ſelve ſeer ligt af te nemen is, wat dit achter 't ganſche Balk-Werk van de heele Dyk, daar 't eertyts al gelegt is, en nu noch, als hier vooren bereyts is getoont, gelegt en vervolgens ſo mede nieuw gemaakt werd, al te ſamen omttent 1500. Roeden beloopende, wel monteeren ende bedragen moet. Buyten dan noch de meenigvuldige doorbraacken, en onnoemelyke ſchaden die van alle tyden af, door de ſlechtheyt van deſe Dyk veroorſaakt ſyn, pag. 49. en 50. gemelt en men nu hoopt voorgekomen te ſullen worden.

Waar tegen, in cas ende ſoo wanneer U Hoog Eedele Geſtrenge, *aan d'andere ſyde*, mede ſoude gelieven te conſidereeren en op te neemen, wat dan weder ſoude beloopen, dat gene 't welk aan dit ſelve werk, na myn Inventie, op de *nieuwe maniere* ſoude moeten werden beſteedt: Vertrouwe ik dat dan klaarlyk en ontwyffelbaar ſal komen te blycken, dat nog het maacken van dit nieuw gepractiſeerde voor deſe Dyk, nog het wyder onderhouden van 't ſelve, op verre na ſoo ſwaar niet en ſal ſijn, nog ſo veel komen te bedragen, als de groote koſten dewelcke onvermydelyk, tot al die toeſtel, beyde van het dus gebreckelyk verſorgen en bewaaren, als het ſwaar repareeren, van noden ſouden zyn.

Want of wel waar is, dat na myn Ontwerp, voor den Aarden-Dyk, om die te beeter te beſchermen, meer langte als anders, met Balcken ſoude moeten werden beſlaagen: door dien ik 't werk, met Puntten, als van Veſting-Bolwercken, aan weer ſyden ſchuyn, verder in Zee kome uyt te ſetten; en wyders nog het van vooren ſo te verſorgen, met alſulke ſubtiel-geſaagde ſtucken Hout, dat de kragt van 't Water de regels Balcken niet en kan krencken, maar nootſaackelyk en ganſch en al daar op breeken moet; en ik vorder Schoor-Balcken voor in Zee, als mede nog Anckers achter in de Kley hebbe aangeweſen, ook van Balcken geheyt en met Gordingen en Remmigen onder en boven aan 't voor-werk gekoppelt; alles naar uytwyſen vande hier nu mede bygevoegde nieuwe Konſt-Prent, dewelke ik (boven en behalven d'eerſte, alleen geweeſt tot openbaaringe van de Praktyk, om de te rank-en ſwak-gemaakte Kiſt-Dam tot een formeele blyvende Zee-Dyk te verſtercken) nu ook hier by kome mede te deelen ende bloot te leggen over deſe Uytvinding ſo lange al mede te vergeefs aangeboden; om ook deſe

ganſche meeſt onbequame Muyder-Zee-Dyk, ende wel in den eerſten daar geen Voor-Landt gevonden en werd, volkomen ſuffiſant en ſterk te maaken; ende alhoewel dat op die maniere yder 100. Voet Dyks regtdoor, Punts-wyſe ſoude komen te werden 105. Voet, vervolgens deſe voor een exempel genomen 200. Voet, langte, ſoude weſen 210. Voeten:

So ſouden evenwel nogtans veel minder Balcken van noden ſyn, om die 210. Voeten, na myn Inventien gelyk een Krygs-Bolwerk, met gemelte Puntten te beheyen; als de maar 200. Voeten regt langs den Dyk heen: En ook daar door dan, nog die Angſt, nog het Riet, nog de Weegt, nog de Sooden, nog al die oude ſoo veel koſtende Toeſtel alleen maar voor 't doorſlaan van 't Water, niet meer van noden zyn, maar die alle ontbeert ſouden konnen werden. Ende dan ook het buyten Dyks-Voorlandt 't welk nu geduyrig vergraaven werd, ſoude konnen beter blyven en aangroeyen; ook het Riet, ſo voor de Huys-Luyden als de Heerſchappen, ſo duyr, noch ſo ſchaars niet meer zyn, gelyk voor deſe en tegenwoordig dat de Dyk by na al watter jaarlyks gewonnen werd van noden heeft, op vreet en verſlindt.

Belangende nu het eerſte *Paradox* van met minder Balken een langer ſpatie goet en beter te beheyen, als met meerder getal een kleynder langte, en dat om nog ondeugende en niet goet te weſen: Dien aangaande ſal U Hoog Eedele Geſtrenge mede gelieven berigt te zyn, dat na myn Uytvindinge, alle deſe Balcken yder een halve Voet van malkanderen af ſouden werden geſet en ingeſlaagen. Waar door dan ſchoon ſo veel meer langte van die 210. Voeten, men echter hier toe maer van nooden ſoude hebben omtrent 130. Balcken: Daar in tegendeel totte 200 Voeten Dyks, regt door, ſouden moeten ſyn volle 200. Balcken, als dewelcke, van 1 Voet breet, nu geperſt digt aan malkanderen geheyt werdende, alle de 200 vereyſcht, ende geene reſterende over ſouden weſen: Maar na myne *Nieuwe Uytvindinge* wel 70 Balcken, die men nog vande ſwaarſte en langſte konde uythouden, komen over te ſchieten, en verder nog tot dit Werk, als hier na particulier te toonen waar aan gebruykt ſouden konnen werden.

Nu ſoude U Hoog Eedele Geſtrenge hier tegen met waarheyt wel konnen inbrengen, dat deſe Balcken een half voet van den anderen af geheyt, niet in ſtaat of bequaam en ſouden weſen hare functie te doen, om deſe aarde-Dyk na buyten te bewaaren ende de Pampus-kley daar binnen beſlooten te houden, als hier toe vereyſcht ſoude weeſen: Dog daar op dient reverentelyk, dat naar blyk van deſe gemel-

te

te Prenten, dit Balk-Werk binnen met Plancken van om en by de 3 duym dik aangeweesen ſtaat, om ſo digt als een pot beſlaagen te werden; ende dat in deſer voegen, dat op 't leegſte Water na beneden in de gront, tot ſo diep toe als daar de ſcherpinge deſer Balcken begint, men uyt die omtrent 3 duyms onder ſchuyn af te hacken Plancken, de breetſte neemen en daar af Enden in Heyen ſoude, van 14 Voeten lang, of wat meer daar 't nodig is, digt by een, vlak aan, en regt by de Balcken neer, en om op yder even veel, dat is op elken Balk omtrent nog 3 duym te komen; terwylſe meer als een Voet breed konnen ſyn, ende dit ſo van onderen ſoude weſen tot volle ſluytinge van deſe openheyt toe, en welcke Plancken daar nog geduyrig, door die ſtaag neerſygende en beklinckende Kley al digter en digter ſouden werden; alſmede die ſelvige dat Balk-werk beneeden in de grondt, ook nog uyttermaaten komen te ſtyven.

Boven op welcke neerſtaande 14. Voets Plancken tot 140. in 't getal, of wel anders 70 heele vereyſcht, dan tot verder digt maakinge van 't Balk-werck, 't gunt boven 't laagſte Water komt tot pal onder de Remmingen toe, nog van noden ſouden ſyn 16. geſtrekte Regels, elk van 7 Plancken lang, die yder van omtrent 32. Voet weſende, t'ſamen meer dan deſe 210. Voet, ſouden komen uyt te maaken. Ende alſo in 't geheel tot dit volkomen, van onderen en van bovenen, op deſe wyſe digt te krygen, vereyſcht werden een getal van 175. Plancken, en overmids noch 70. Balken van de ſwaarſte, gelyk boven, over gebleven waren, als minder na deſe *Nieuwe Maniere* tot het Voor-Hey-Werk van noden, en 3 Planken van elk (dog uyt eenige meer) te ſaagen ſyn, waar toe dan 55. Balcken genoeg ſouden weſen, ende men ſulke Houtten van 10. a 11. Duym dik, uytte overige 15. Balcken, tot 55. ſtuks toe ook ſoude konnen ſaagen, alom ſcherp, ende dat tot de Voorſtucken, om de Zee op te breecken, ende de Balcken te ſterken, even als in de beyde Konſt-Prenten al mede is aangeweeſen.

En aldus verhoope ik dat U Hoog Eedele Geſtrenge ook ſal gelieven, tot ſo verre, toe te ſtaan, dat het tweederlye Balk-werk voor de Dycken, malkanderen niet veel in de koſten ſal komen te ontlopen. Immers niet dat het Nieuwe goet en ſterk te leeveren-werk hier door ſoude moeten na blyven, en datmen daarom het oude, ſo quaat en onmagtig, te maaken continueeren ſoude moeten: Voornamentlyk ook, dat nog wegen de Remmingen daar weerſyts aan, ſchoon hier 10. Voet langer; noch wegen de Bouten, Spyen of ander Yſerwerk daar in, eenig verſchil van belang ſoude weſen; nochte ook van meerder koſten konnen geſecht werden te

zyn

zyn de Schoor-balken hier vooren met goedt bescheydt in Zee geordonneert; als de magteloose Eekenhoute Anckers, voor in of tusschen de oude Balken, door Boutten geslooten ende met Kruyssen op of in de Aarde-Dyk gelegt: Oversulks nu maar tegen malkanderen te contraponeeren of te bilanceeren resteert, dat gene 't welk op yder soort van bedycking, noch komt over te blyven ende wat het eene minder ofte meerder als het ander soude bedragen.

Dan nademaal van myne syde tot dese *Nieuwe en Goede Inventie*, nu niet anders of meerder, boven en behalven het tegen den anderen gestelde en van prys reets vergeleeken Voor-Balk-Werk, overig en is, dan de Houte Anckers en Gordingen, die daar aan vast, van de schuynte af kort en lang tot de Aarde-Dyk sig komen te strecken, en volgens dese Prent, so heel veel niet sullende bedragen; als ook met een-Heyen van de lichtste Balcken en afvallen in 't sagen totte Gordingen, mackelyk soude doorgaan. Ende wyders daarenboven dan niet en komt als het Arbeyts-Loon van 't voor-niet haallen en 't inwerpen der hier by leggende Pampus-Kley: Maar als hier tegen dan, weder werd in acht genomen, wat, behalven het paralel digt voor-Heyen, na de *Oude* nu *Ondeugendeugende wyse* nog moet geschieden en betaalt werden; als van het Riet en Zoden, mitsgaders geobserveert van de Angst, van de Weegt en al het verdere, daar yder Roede alleen, 120. gulden moet kosten: En over sulks dit voor een exempel genomen Vak meer als 2000. guldens. Men swyge nog wat al verder daar toe is vereyscht, en insonderheyt het geduyrig swaar onderhout, als boven; daar hier niet anders te doen en valt als 't ophogen daar 't sakt, met deselve maar so te halen Kley: So wyst dit onderscheyt sig selven dan klaar genoeg aan; te weten, dattet het Nieuwe goede Werk, nog verre van het oude quade, beyde so wel in 't minder kosten als wegen de deugt, sal komen te winnen.

U Hoog Edele Gestrenge en sal my niet qualyk gelieven af te nemen, dat ik om te meer te bekorten, hier als en passant mag byvoegen en weg-nemen de objectien die my alleen over 't inwerpen van de Kley, door die nu contrarie blyven aan-werken, werden gemaakt, dog niets ter werelt van 't verdere derven melden; als namelyk, dat dese Kley van Pampus hier niet aan dat Balk-werk te brengen, nog te houden, en veel min daar over heen te arbeyden soude zyn: Want of schoon waar is, dat de ordinaris Stads Modderschouwen, te leeg van boort souden wesen, om aldaar in Zee te konnen vaaren, en niet selden in de grond souden raaken: So synder scheepen, die gemeenlyk Bocken genaamt werden, van

om-

omtrent 5 Voeten boorts, daar de Puyn en andere ſpetie meeſt mede van hier aan deſe Dyk gebracht werd, ende de Zee aldaar bequamelyk bouwen konnen.

Als ook ten tweeden, dat niettegenſtaande het Hey-Werk ſoo hoog ſoude mogen ſyn, dat de Kley uyt die Vaartuygen onmogelyk daar over heen geworpen kan worden; daarom en ontbreekt 'er nochtans geen middel toe, omſe daar in te krygen: Door dien datter ſtygers en Backen tuſſchen beyden werden gemaakt, daar in ſyſe malkanderen komen toe te werpen; gelyk dit nu ſelfs reets aan de Dyk, wegen de Sooden ſo geſchiedt. En eyndelyk, dat deſe Scheepen om de omſtuymigheyt van de Zee, ook ſo niet aan de Balken ſtil leggen, ofte het houden ſouden konnen, om bequamelyk te loſſen, is even ſlecht als 't ander: Daar men het tegendeel ſiet, en klaar blykt, wat datter in dit Jaar, al aan, in en over deſe Kiſtdam heen gebracht is; en men in 't gemeen de Somer-tyd van 't ſtilſte-weer daar toe waarneemt: Buyten dat ook altyt door de Sluys, Binnens-Dyks, nog wat men wil daar aan geſonden en gevaren kan werden. Sulks hier uyt al mede notoir komt te volgen, dat dit alles door die qualyk-werkende, tegen eygen beter weeten, ſo maar voorgegeven en uytgeſtrooyt wordt.

Weshalven dan myne Inventie nu in alles gebillykt en vaſt beweeſen ſchynt; te weten, datmen alhier te Lande, met eer minder als meer koſten, nu goede Dycken ſoude konnen hebben, ende deſe Middelen veel bequamer ſyn, om, tegen het dagelyks verhoogen der Wateren, de Zee-Dycken voor de Doorbraacken te bevryden. Ook te meer, om dat men het op ſulk een maniere nu heel aan ſich ſelven heeft, van ook de Dycken 2 of 3 Voeten, boven de alderhoogſte Vloeden en Pylen, die 'er ooyt geweeſt of geſtelt ſyn, of nog al hooger, ſo men wilde; ſoude konnen maacken of beheyen, en dat voor een en deſelve koſten. Waar by dan nog komt, dat deſe Pampus-Kley op malkanderen geworpen, continueel ſo digt is, als eenige ſpetie in de werelt, en ſo wel onder, of tegen het Water kan, dat, als 'er lang in legt, ſo hardt en vaſt werd als of 't Blaauwe Steen was: Ende men ten allen tyden, op het ſelve Kley-Werk, daar mede nog aanhoogen kan, en die t'ſamen ſo in een beſterft, dat 'er geen onderſcheyt in en is, of eenige de minſte doorſyperinge ooyt aan vernomen wert. Alſmede ſulke Dycken, na myn Inventie, ook geen noot van afſpoelen of overſtroomen ſouden konnen onderworpen weſen, en daarom noch met Sylen, noch met Plancken, noch met Sant of Aarde, of anders, behoeven gehouden te werden: Om dat het

voorſtaande ſo hoog en vaſt Balk-werk, de Aarde t'eenemaal bevryden, en de Zee met eenen beletten kan, daar door heen te breeken; als ook datmen by nood, hier alleen maar tegen aan te hoogen heeft: Ende is 't meer vereyſcht, altyd datelyk noch een Boyſel aan 't Hout op ſetten ſoude konnen; Dog dit nooyt te vreeſen, wanneer 't ſo veel hoger gemaakt is dan de Pyl.

Ende met welcke Demonſtratie dan, ik my verbeelde, ſo U Hoog Eedele Geſtrenge, als den welgemelten Eed: Mogende Heer Reeckenmeeſter vander Heim, volle ſatisfactie gedaan, ende die ſwarigheyt ſodanig weg genomen te hebben; dat myn Model uyt vreeſe van meerder Penningen daar toe noodig te ſyn, niet ſoude konnen worden gevolgt: Nu het tegendeel klaar te conſteeren, dat, eer, voor noch minder geldt, myn goed ende deugtſaam nieuw gevonden Werk, ſal konnen werden bekomen; als men ſoude moeten uytgeven voor dat Oude. Het welk nu ſo manifeſt aangeweſen is, dat niet langer bequaam, noch deugdelyk, of, na vereyſch, ſterk genoeg kan ſyn, om de alreede Hooge- en nog meer te verſwaaren Water-Vloeden, of de kracht van derſelver Baaren, verder uyt te ſtaan, nog de meer aangeroerde en reets al te veel, ſo ſmertelyk gevoelde, doorbraaken te verhoeden.

Even als ik ook vertrouwe U Hoog Eedele Geſtrenge mede volkome te blycken, dattet groot *Jammer* is, in *Twee Saaken* en gelegentheden, ſo *Verſuymt* te weſen myn geinventeerde te volgen. Gelyk als het *Eerſte Verſuym*, dat ſo lange na myne mondelinge gedaane aangevinge, ende wyders by gekomen ſchriftelyke *Opweckinge* en *Aanlydinge*, men omtrent 300. Roeden Muyder Zee-Dyk, van nieuws, nog op de *Oude Maniere*, heeft gaan Beplaatten, met Balken lynrecht door, en dicht aan een: Ende daar binnen wyders, tot 120. gulden toe yder Roede, mette Angſten, mettet Riet, mette Weechten, mette Sooden &c. ſo veel koſten gaan maacken, ſonder echter nog goet, noch beſtandt te ſyn tegen de hoogſte Watervloeden, noch te paſſe te konnen komen, om eenige beeter Nieuwerk, na myn Inventie, daar aan ende by te voegen; ſo dattet t'ſamen tot een vaſt verknogt-Lichaam konde werden, ende in malkanderen onwrikbaar komen te ſluyten. Gelyk by de Prent, wegens het om-heyen van de Kiſt-Dam, onder aan de Enden van de halve Circul, hier vooren op pag. 64. duydelyk is getoont; ende het oude werk anders geen gemeenſchap ter werelt, om ſig daar op ook te verlaaten, mettet nieuwe hebben kan: Of men ſoude daar voor nog evenwel weder met Veſting-Puntten Heyen moeten; dog geenſins niet met de Anckers

kers op, of effen in de Dyk; daar de Nieuwe ſchoon met Aarde belegt al bereyts, veel duymen uyt en in ſchuyven, mettet Balk-werk t'ſeffens: Maar de Anckers van ingeheyde Balken, met onder en boven Remmingen en Gordingen, als ook voorſieninge van Kley en anders daar binnen rontſom brengen, ſo als het Voorwerk van deſe Prent mede uytwyſt.

Daar anderſins, in cas deſe, om ende by de 300. Roeden, nu na myn Inventie, geheyt waren, men al vervolgens maar op die goede en vaſte wyſe ſoude hebben komen voort te gaan, ter nodigſter en tegen de Zee meeſt geëxponeerde plaatſen, ende men het telkens op die nieuwe wyſe al meer en meer continuerende, ſo metter tyd, na deſe beter maniere, een geheele vaſte, ſterke ende goeden Zee-Dyk ſoude hebben komen te krygen; ende ſodanig gehouden konnen werden, datſe geene Zee-Dyk elders en ſoude behoeven te wycken. Dan overmids dit Nieuwe Werk, na d'oude wyſe, reets in ſulk een langte, van de beſte Balcken dieder te vinden ſyn, is gemaakt: Soude men met reden mogen in bedencken nemen, of het niet wel de moeyte waard en was, alle debvoir te doen, om ſulke middelen uyt te vinden, als wel mogelyk is, dat dit Werk, van onderen ende van bovenen, van vooren ende van achteren, als mede van buyten ende van binnen, ſo konde werden beſorgt, vaſt en ſterk midsgaders in diervoegen digt gemaakt, dat men van het overkoſtelyke Riet, met al dat verder aankleven van dien, ſoude ſyn ende blyven bevreydt.

Ende het *Tweede Verſuym*, dat, op quade informatien, tegen al de Waarſchouwingen, en tegen de geſonde Reeden aan; als dat het geen goed Werk en konde weſen: Men nogtans heeft willen dat groote doorgebrooken Gat ende Grondt-Wale van omtrent 75. Voet diep, gaan Plempen, daar dan in Heyen, en den Dyk recht hier door heen maaken. Eensdeels uyt oorſaacke datter ſulke lange Balcken niet toe te vinden en ſouden ſyn, die genoeg onder in de vaſte Grondt konden raacken, en nog hooger boven 't Water blyven als de Dyk: Ende andersdeels, dat deſe Balcken ſonder in de oude Grondt behoorlyke vaſtigheyt te hebben, onmogelyk konden blyven ſtaan, ſelfs niet wanneerſe op 't vlacke Velt, of ergens elders buyten 't Water, waren geheyt: En veel min dan nog bequaam te ſyn, om in de Zee, by ſware Vloeden en Stormen, de hooge Wateren van de Dyk af te keeren, of die ſelfs beſtandt te weſen, om de haar aanbevolen Landen droog te houden.

Maar het alderdienſtigſte en nodigſte te ſyn als getoont was, en reets te meermaalen herhaalt, dat buyten om, of voor deſe Kiſt-Dam heen, in Zee was geheyt geworden, als waar rontſom de ordinaris diepte van Grondt

nog ſynde, met de gemeene Balken vaſt konde beſlaagen werden, uytgenomen yetswesten Noordt Ooſten, daar het Water, na de Grondt-Wale uytter Zee ſyn meeſte trek gehadt, ook de grootſte diepte daar onder gemaakt heeft. Vervolgens hier uyt mede komt te blycken, dattet Water, onder en boven, t'ſeſſens of te gelyk gaat, en niet van boven over heen glydt, of alleen maar afſchuyft, weswegen groot diſpuyt onder de Water-Philoſophen is. In en omtrent welke diepte aan de Kiſt-Dam, ook by 't Heyen verſuymt is, aldaar wat langer Balcken te neemen, om dat die van eerſten af aan, ſig daar ter plaatſe al wat begeven heeft en ook nog het onſterkſte is.

Dog dat evenwel, na alſulk langduyrig en Koſtelyk Plempen, en doen men albereyts omtrent de Kiſt-Dam hadde bevonden, dat, alwaar de Balcken de vaſte Grondt niet genoeg en raakten, het werk hierom niet goet en konde ſyn: Echter de Meeſters en Baaſen de Heeren van dat goede en beſtendig Concept, wegen 't omheyen der Kiſt-Dam, hebben weeten af te brengen en te raaden; in 't midden van dat groote Gat 75. Voeten diep, in en door die geplempte Aarde, een andere weerſyts ſo geſchoorde Kiſtdam, van tuſſchen de 300. a 400. Hamburger Balcken (koſtende yder 30. gulden, en van 't inſlaan, door malkanderen, elk 15. gulden) te doen Heyen, naaulyks 8 Voet breet, wel met ſware Keſpen beſpannen en tuſſchen de Balcken boven met Aarde gevult; dog egter ſeer ſmal is: Ook hoewel die Hamburger Balcken 50. a 60. Voet lang ſyn, daar af nogtans op 't wynigſte 14. a 16. Voeten boven 't Water moetende blyven; als dan in 't diepſte, (daar ook de langſte Balken wel genomen ſyn, dog hier af ook 5 Voet weder gepunt) nog op geen 20. a 25. of meer Voeten na, de vaſte Grondt om daar in beſtendig te ſyn en konden bereycken.

Ende daarom het hier ſo verre van daan was, dat ſulke Balcken (ook by die langte noch van 8. Voet vierkant dat is yder ſyde 2. Voet breet) eenige reſiſtentie tegen de Zee konden doen: Dat die Meeſters en Baaſen, alſſe niet partydig waren en het neutraal wel verſtonden, volkomen ſouden moeten bekennen, of ten minſten overtuygt werden, dat deſe ſware Balken, op hun ſo lange ſcherpe Puntten, in die weeke, Mulle vers geplemte Aarde of ſpetie ſtaande, en geen andere vaſter Grondt hebbende, ſig ſelven qualyk ſouden konnen ophouden, van niet meer, ſonder Heyen, door hun eygen overgroot gewicht, nog al van ſelfs neer te gaan: Hoe vaſt en uyttermaten ſterk, men die ook met Remmingen, van 12. en 14. duym vierkant beſaagt, en ſeer ſware Yſere Boutten, daar, door en door

die

die Balcken heen , midtsgaders uyttermaten dicke Kefpen daar boven op, ook met Yfere Boutten van ongemeene fwaarte hier in neergefla-gen, mogte komen te maacken, en alles op 't krachtigfte te verfeeke-ren: Confequentelyk het evenwel nochtans te vergeefs moefte fyn, na de aanleg van 't Werk, ende uyt d'ondervindinge die men daar van te voo-ren al hadde bekomen, en doen 't nog onder handen was, al meer en-de meer bequam.

Want het onderentuffchen gebeurt is, dat van dit fware Hey-Werk fo als 't des Avondts op fyn behoorlycke Hoogte was gelaatten, men des anderen daags Morgens weder daar by komende, bevonden heeft, dattet nog eenige Voeten meer van felfs neergegaan of lager ingefakt was; fulks het voor fo veel weer,uytte Grondt moeft uytgehaalt en hooger opgewonden werden: En daarom het onmogelyk was, dat al die Balcken door defe Remmingen of Gordingen, ook hoe dik en fwaar, als fynde ongegrondt-werk, nog regt, of in poftuer gehouden hebben konnen wer-den. Even als ook wel haaft nog verder en meerder quam te blyken; dat namelyk, defe groote Kift-Dam, van de beyde Enden, ten wederfyden van dit grootte Gat af, (alwaar het van vry minder diepte was, en nog beeter ftant konde houden) na de midden toe, eenige Voeten fchuyn neer te gaan, de Remmingen te breecken of te fcheuren, de groote Yfere Bouten aan ftucken te fpringen of krom te buygen, de fware fo deur-genagelde Kefpen los te raacken; en in fumma dat meefte Werk on-ftelt te worden: Als ook met eenen na de Zee over te fetten; tot fo verre toe, dat, daar 't op yder Voet 3 duym dofferende was geheyt, het nu alreets, dog mede principaal in de midden, al veel na buyten overhangt.

En dit nog al te meer veroorfaakt werd door 't aanplempen met Aarde van agteren; als het welk voor fulk fwaar ongegrondt werk, nog on-mogelyk was uyt te ftaan: Nochte het, daar in, ophouden konden de meenigvuldige, aan wederfyden (als felfs om de Vierde Een) even fwa-re Hamburger Schoor-Balcken, die hoe meer fchuyn daar tegen aan geheyt fyn, fo veel minder ook in die gront komen: En fo veel Vlacker met d'andere dofferende, door de fware fpetie geduyrig daar op en te-gen geworpen werdende, het Voor-werk nu te meer moeten helpen weg perffen; even als daar door ook albereyts die binnenfte Regel Hamburger Balken, van die Nieuwe Kift-Dam, feer veel leeger is als de Buytenfte. Gelyk men dit dagelyks hier ter Stede op de Burgwal-len aan de Dek-Steenen ook fiet, en klaar bevindt dit een onfeylbaar tee-ken te fyn, dat de Muyren daarfe op leggen van beneeden, na buyten uyt-

wycken, van onderen weg gaan, en ſig komen te begeeven. 't Gunt men mede alſo duydelyk bevindt aan de Dek-Steenen leggende op de Muyren van de Haarlemmer Zee-Dyk; als welker Dek-Steenen insgelyks ſo leeg na binnen en ſo hoog na buyten komen te ſyn, om dat de Muyren beneeden dus veele, na de Zee toe, heen ſygen en van onderen af, derwaarts beſwycken, of liever daar van uytgedrongen werden.

In alle welke oneygene ende overſware koſten van die Nieuwe-Kiſt-Dam (behalven ſulk Plempen, als reets gemelt) t'ſamen meer dan dry maal ſo veel, als het buyten-omheyen van de Oude Kiſt-Dam, ſullende bedragen, de Stigtſe Heeren, ook, als men ſegt, gewygert hebben mede te participeeren: En niet waarſchynlyk en is, dat dit Werk ſo nog blyven ſal, te minder, om dat deſe Hamburger-Balken, boven op 2 voet van malkanderen geheyt ſynde, en beneden dan veel wyder komende, onmogelyk ſo leeg als 't wel vereyſchte, van binnen, daar tegen aan, hebben konnen werden beſchoeyt, om die nieuwe Aarde van vooren door de Zee niet weg geſlagen, en van binnen niet door 't neerſacken onder uyt gedrongen te werden. Want of ſchoon al Taaffels van binnen daar tegen aan, onder 't water mogen ſyn gebragt, ſo en heeft dat ten hoogſten niet boven de 10 Voeten neerwaarts, veel min ook digt geſchieden konnen; Vervolgens nog wel 40 a 50 Voet mulle Aarde, van buyten, en van binnen deſe Balcken, gebleeven moet weſen: En daarom al waarender al veel laſten Sant daar by of onder geworpen, het niet ſoude helpen: Terwyle de Zee dat alles weet onder uyt te Kolcken, en voor van daan weg te haalen. Dog by de Nieuwe Inventie, ook ſelfs in de Print van de Kleyne Kiſt-Dam, al van den beginne af aangeweſen is, datter in 't geheel tegen moeſte werden voorſien, mitsgaders de maniere hoe, ſo daar als hier, klaar getoont en aan de handt gegeven, ſonder te konnen werden tegengeſproocken.

Synde wel waar, dat ſo wanneer deſe ſelve kleyne Kiſt-Dam daar voor konde werden gehouden, als niet apparent ſonder veel koſten, hier door dan de Kragt der Zee, als of het een voorleggende Bank was, wel vry wat ſoude werden benoomen en gebrooken: Maar niet ſodanig, of dit al ſulk ſlegt geſundeert Nieu-werk, van de groote Kiſt-Dam, ſoude echter veel laſt lyden: Inſonderheyt wanneer, by Vloeden, 't Water 4 a 5 Voet en meer, boven deſe kleyne Kiſt-Dam ſoude komen te ſtaan. Ende ook dit, dan noch, ſo in 't geheel ten laſte, moeten behouden, van de kleyne Kiſt-Dam; wynig ſoude quadreeren, met dat geene, 't welke men wil, dat ook de oorſaak ſoude ſyn geweeſt, van datmen de Dyk niet om, of mette Kiſt-Dam daar in, hadde willen maacken, maar het grootte Gat, ſo men voor

gaf,

gaf, nootſakelyk moeſte werden beheyt: Dat namelyk de gemelte Dyk, hier dan een halve Circul ſoude komen te werden, en ſo veel meer Roeden langer ſyn, als de Diameter of de Regt doorgaande oude Dyk was geweeſt, ende dit verſchil ſoude weſen van 11. tot 7. (gelyk de Circumferentie, tot 22. alhier, ſo wel genomen mag werden, om dat de onderſte lienien van de halve Circul, wat rechter of langer neer komen als anders) bygevolge dan ſo 4 deelen ſouden overſchieten, die nog geſtoelt ſouden moeten werden. Maar U Hoog Eedele Geſtrenge ſal ſeer gemackelyk konnen oordeelen, of, om dat wynige over de heele Dyk te dragen, men niet in een ongelyk grooter, ende veel erger quaat is komen te vervallen?

En alhoewel hier tegen kan werden geſecht (gelyk 'er ook al af is gerept) dat het heele doorgebrooken Gat, van 't lynrecht deſer Dyk, of wel van de groote Kiſt-Dam af, aller-wegen, tot de kleyne Kiſt-Dam toe, ook in 't geheel ſoude werden met Pampus-Kley vol geworpen: So was dit meer geraden geweeſt te doen aan myn Nieuwe Inventie, daar 't beter ſyn nut ſoude hebben konnen geven; Doch hier nu niet, maar al verder vergeeftſe moeyten en koſten ſouden ſyn: Om dat, ſo wanneer de kleyne Kiſt-Dam, wel voor-om-geheyt, en wyders na binnen beſorgt was, (na myne klaare en onfylbare demonſtratien,) die als dan de beſte en ſterkſte Zee-Dyk hadde konnen weſen, dewelke gemaakt mogte werden. Gelyk mede de andere Dyk, door 't grootſte Gat heen, ſo der behoorlycke Grondt toe te vinden, na myn Inventie ook volkomen goet en ſuffiſant te krygen was geweeſt, om ſeeker, op ſig ſelven, te beſtaan, ſonder eenige vordere middelen toe geſogt of behoeven te hulp genomen te werden. Maar die Meeſters of Baaſen hen nu niet ontſien en ſouden, om hunne eerſte, en ſo ſlegt uytgevallen Aan-geven, waſt doenlyk, als neen, hier weder goet te maacken, met hondert duyſent of meer Schaft Kley uytter Zee te haalen, en daar mede deſe grootte ſpatie, dieder tuſſchen beyde de Kiſt-Dammen is, tot ſo hoog als de Dyk te vullen; alleen maar om daar mede de grootte Kiſt-Dam, tegen het meerder voor over gaan of beſwycken, in dient mogelyk ware, te ſtutten en te behouden. Als het welk waarlyk nu een ganſch onverandtwoordelycke ſaacke ſoude ſyn; Van na dit onwederſpreeckelyk anders of beeter aan wyſen, en doleeren daar over, te vooren, ſo iterativelyk gedaan, heel te verſmaaden: Men nu om dit verſuym weder goet te maken, ten laſte van 't gemeen, tot ſo veel meer koſten ſoude komen te vervallen.

Sullende elcken een wel oordeelen dat deſe Meeſters ofte Baaſen, hier

hier toe geraden hebbende, nog wel ſo erg ſouden ſchynen te weſen, datſe, om haar ongelyk te bedecken, dit dus langen Vak Hey-werk van ſo veele en van ſo ſware Hamburger Balken, ('t welk boven de Dyk moeſte uytſteecken en reets in de midden al veel leger dog ook met Hout opgeboeyt is,) wyders met Aarde, gelykſe begonnen hadden, ſouden hebben laten overkruyen; Of ten minſten van boven heel bedecken. Om niet na de tegenwoordige toeſtandt, en hoe 't ſig nog verder houden mag, meer geſien te werden; Ook ſelfs onder voorgeven dattet nog tot grooter vaſtigheyt en ſterkte geſchiede: Maar werd noch heden bevonden, datſe het daar by ('t welck doen het ongeſienſte was) nog hebben gelaten. Dog heeft ſich van dit ſware Werk t'ſedert, en inſonderheyt na Muyden toe, nog al iets meer begeven en als vierkant neergeſet; ſonder, gelyk apparent is, dat het daar by blyven ſal. Sulks U Hoog Eedele Geſtrenge ſeer ligt ſal konnen bevroeden, hoe deſe Balken, die nu voor groot gedeelte van ſelfs heel los, en meeſt alle uyt haar kragt geraakt, of onbequaam geworden ſyn; en men die nochtans alleen daarom geheyt heeft, dat de Zee hier op ſyn ſlag ſoude breecken, ende datſe de nieuwe Aarde-Dyk, achter het ſelve ſo verſch geplemt, daar van ſouden mogen beſchermen ende bevryden: Dit ſelve ſeg ik alsdan ſullen konnen doen, wanneer de woeſte en vreeſſelyke Baaren ende ſtormen hare kragt hier op komen te proeven ende ſo onbeſuyſt daar tegen aan te ſetten.

Sonder dat die Meeſters ofte Baaſen magtig ſullen weſen te toonen ofte bewyſen, dat dit ſware Balk-werk ſyne nutte ofte vaſtigheyt, gelyk na ſodanige koſten en noodt wel behoorde, voor ofte in deſe Aarde-Dyk kan komen te geven: Maar wel ter contrarie, die 't hen verſtaan, ſouden weeten te beweeren; dat deſe nieuwe Dyk, waar in, en waar onder, dit dicke Hout-werk, veel verder komt ende heen ſpringt als het boven breet is; hier door nu nog eer loſſer en ſwacker is, als ſtercker: Ende dattet evenwel niet nalaten ſal, of licht ophouden, ſig verder te beweegen, nu het aan de gang is: En inſonderheyt niet, van nog wyder na buyten over te gaan en ook neer te ſincken, door gebrek van grondt daar 't op ſteunen moeſte; gelyk nu, terwyle het niet geheel over-aard en is, t'ſedert nog al meer openbaar is komen te worden. Ende het welk de Modderſchouwen daar voor geſoncken niet en ſullen konnen beletten, veel min ten vollen, het nog al verder begeven voorkomen.

Alſo, door de bereyts opgeworpen en nog al geduyrig meer by te komen ſwaarte, beyde, en op, en tegen al de nu ſo qualyk leggende

Balc-

Balcken, 't Werk geen ruſt ſal konnen krygen; noch de Aarde ten wederſyden, ſig niet t'ſamen voegen of vaſt in een vermengen ſal konnen: Maar los ende van malkanderen aldaar geſepareert ſal moeten blyven, even als hier vooren pag. 60. is geſegt: Dat door het tuſſchen gebleven Gras belet kan werden, een Dyk digt te krygen. Ende daarom ook geen Balcken of Paalen ooyt in een Dyck werden geſlagen, die kragt en gewelt moeten uytſtaan of veel ſwaarte vaſt houden. Weshalven ook de Anckers van deſe Dyk, hier niet dan met Kruyſſen daar boven op, of een wynig ingelegt ſyn: Dog anderſins, aan daar ingeſlagen Balcken of Paalen, ongelyk ſtercker te verbinden ſouden weſen.

Mids alle 't welk ik dan vaſtelyk vertrouwe wel duydelyk aan U Hoog Eedele Geſtrenge te ſyn gebleecken, dat de gene wiens werk het is, en ook billyk het meeſte crediet en geloof daar in te geven was, om deſe Zee-Dyk na vereyſch wel en deugdelyk te maacken, de goede *Opweckinge* en *Aanleydinge*, ja de beſte voorſlagen, daar op doen nog gevolgt, verworpen en na haar eygen begrip, heel anders en ganſch qualyk gearbeydt hebben: U Hoog Eedele Geſtrenge, met my nu ook daar in eens ſal weſen, dat ik, hebbende tydelyk myn pligt gedaan, en verrigt wat een goet Patriot eenigſins te vergen was, of gehouden mogt ſyn: Niet en konde gebeteren, nog het aan my dependeerde, dat, tegen 't gunt pag. 38. en 39. van *d'Opweckinge*, en wyders daar na mede in de eerſte Prent, weder ſo kragtig gerepeteert, ja doorgaans gedemonſtreert ende aangedrongen was; men evenwel ſo qualyk en onraadſaam, naderhand nog te werk gegaan heeft. Sonder dit echter aan my, hier het eerſte te ſyn gebeurt: Dat Nieuwe goede Inventien en trouwe Voor-ſlaagen, die iemandt uyt goeder deugt komt aan te bieden, in den beginne ſchoon verworpen, daar na nog evenwel aangenomen geworden ſyn.

Gelyk dit ſelfs den Grooten en Vermaarden Heer Conſtantyn Huygens, op die wyſe wedervaaren is, in dat nutte en ganſch dienſtig uytvinden van de Scheveningſe-Weg te Beſtraatten: Want, na dat Hy al bereyts in den Jare 1653., met een wydtlopige en klare Deductie daar by, dit ontdekt en voorgeſtelt hadde, als ook alle objectien en ſwarigheden die der tegen in te brengen ſcheenen, wederlegt, in 't ſevende Boek van ſyn Kooren-Bloemen, ſo in veerſen als in proſa: Nogtans, in heele Thien volgende Jaaren, daar niet eens na omgeſien of dit in agt genomen is: Dog doen gemaakt ſynde, ſo wel en ſo heylſaam gevonden was. Ende dit eygenſte ook al meer andere Heeren, insgelyks van die Eerſte Rang, overgekomen is, ſo my in 't opnemen van 't Model verhaalden, van name-

lyk ook goede saacken aangegeven te hebben, die mede verworpen waren, te overweegen, alhoewel datter merckelyke voordeelen in konden werden getoont. Dan het quaatste en sorglykste datter kan wesen, is, dat 'er hier de Swarigheden en de Peryckelen by komen, om in 't manqueren van dese hoognodige Beschermingge te doen, tegen de Zee; die selvige nu seer ligt en onverwagt, het gansche Landt weder treffen, en sulk een quaat andermaal daar over brengen soude konnen, des Godt verhoede: Of hoe het Werk van iemandt mogt syn veragt, datter maar patientie nodig soude wesen, om dat, als de deugt ende de waarheyt daar by is, het op 't eynde altydt nog doordraagt.

Maar meer dan tydt wesende, dat ik eens ophoude of uytscheyde, van U Hoog Eedele Gestrenge in dese trieste materie langer lastig te vallen; Sal ik het, by alle 't gene hier boven tot nutte en beste van de Dycken is gesegt, so blyven laaten: Sonder van yets verders meer te melden, als hier by nog maar alleen te solveeren de Objectie, die men my soude schynen te konnen maaken; van dat, in 't vergelycken der Tweederlye kosten, van de onderscheydene Dycken, pag. 70. en 71. ik onder die van myn Concept, niet mede tot verswaaringe en soude hebben gebragt, de *Verdere Kleyne* nog uytsteeckende *Voor-werckjen*. Dan die hier, even so wel als daar, ook al blyckende geen meerder last te syn, als de langte vande Oude Dyk regt door; en dat uyt al syn swaar en meenigvuldig aankleven, gelyk ter selver plaatse wel op 't eenvoudigste is getoont, dog mede, des noots, nog nader Mathematicè kan werden gedemonstreert: Derhalven en valt daar over ook niets ter werelt meer te seggen. Bysonderlyk en nog te minder, so wanneer maar aangemerkt werd de bovenmate grootte Nuttigheyt van dese, tusschen beyden komende korter dog scherper voor uytsteekende Puntten; Als dewelcke, om hare Nootwendigheyt, ook niet en souden konnen werden ontbeert, schoon dry maal so veel, als die spatie van de Dyk, recht door, (dat is vyftig Voeten) van ordinaris beslaan souden komen te kosten: Gemerkt de volle Zee tegen de groote Bolwerken aanvallende, en haar gansche kragt op betoonende, langs derselver wedersyts schuynte en op het Scherp-Voorbeslag, al geduyrig stucken breeckende en schuyvende, so na de Hoecken werdt afgeleydt, datse tegen dese Machines, als Dukdalven, so men seyt, het sterkste Hey-werk datter ooyt bedagt is, aangedrongen, en voorts daar heel op gestuyt, ja gansch stil getemt werd, dat de Aarde-Dyk t'eenemaal ongekrenkt en onbeschadigt daar van komt te blyven.

Ook

Ook nademaal, tot het Wel-wefen van onfe Dycken, 't fy na de *Oude of Nieuwe wyse* gemaakt, feer veel kan doen het trouw en alom wel *Teeren* en *Pecken* van 't Hout-Werk, het voornaamste Materiaal fynde, datter toe van nooden is, of aan gebruykt moet werden; en eertyts wel ftrikt ende precys, dog in 't laaste, aan defe Muyder Zee-Dyk, niet al te wel waargenomen is: Sal U Hoog Eedele Geftrenge mede feer wel konnen fien, hoe noodig het foude fyn, wanneer defe, ook een Gemeene-Landts Dyk mogte komen te werden; dat men voor al ook mochte naauwe forge dragen, ende doen naarkomen, datter, in 't nieu maacken van dien, geen Hout aan en mogte werden gebracht, boven 't Water komende, of 't moefte eerft fo wel *Geteert* fyn: Ende daar na, met en beneffens ook wyders al het geheele beflag, out en nieu, daar 't doenlyk of by te komen was, fo wel ende fo veel mogelyk, met *Teeren*, door expreffe Luyden daar toe te ftellen, geduyrig voorfien, bewaart en onderhouden mogte worden.

Gelyk mede, overmids het ganfche vertrouwen, van fo veel Arme Geintereffeerde, reets by defe Dyk Geruïneerde, ende de noch meerdere, verder in de Grondt Bedorven ftaande te worden Menfchen; voornamelyk is, en beruft, op Uwe Hoog Eedele Wyfe, Sagtmoedige en elk Inwinnende moderate Behandelingen (elders ook daar 't vereyfcht, feer Cordaat en Rigoureus) dat Defelve de differenten en nog openftaande verfchillen, met de Welgemelte haar Ed: Mog: de Heeren Staten van Uytrecht, fullen weeten te befligten, (als op pag. 36. en 37. met andere Exemplen meer, die uytte Hiftorien nog daar by konnen werden gevoegt) om dit ten aanfien van 't Stigt mede te mogen paffeeren, en allerweegen de geheele Dyk gemeen, en vervolgens ook allefins vafter, en beter gemaakt en fterker beforgt te werden: En daar toe dan, om eens voor lang Wel te mogen fyn, al een groote fomme Geldts nodig wefende; Een *Loterye* als *pag.* 41, 42, 43. en 44. gedagt, mochte werden vereyfcht: Ook dat fchoon, op die daar aangeweefen maniere, na alle apparentie, hoe flechten tydt van geldt het tegenwoordig mag fyn, wel haaft vol foude raacken; als elk fullende hopen een vafte Inkomft voor fyn leven Jaarlyks te mogen krygen: Ik echter ten overvloet U Hoog Eedele Geftrenge, met alle diep en fchuldig refpect, nog moet in bedencken geven; Of dit dan ook tot meerder accelleratie en aanmoediginge konde dienen, datter geen *Nullen* maar al te maal *Watten* in fouden fyn. Gelyk 't dan, des nodig, ook breeder foude konnen werden aangeweefen.

Ende eyndelyk of voor 't laaſt, nog alleen maar U Hoog Eedele Geſtrenge, ook met alle eerbiedigheyt te præadverteeren, dat de Allegatie op pag. 47. niet anders dan over de tweederlye naam van Columbus, en geenſins aangaande ſyne Hiſtorie bygebragt is: Wyl men die alomme genoeg weet. Hoewelſe anderſins ook, vande eygen inhout en binnen deſelve Eeuw gedrukt, in de Voor-reeden, door den Hoog Geleerden Heer Jacobus Colerus S. T. D. op de Hebreeuwſe Radix-Bybel van Elias Hutterus gemaakt, te leeſen is: Ende welk exempel nu blykt van den beginne aan door my wel uytgevonden, en in de *Opweckinge* en *Aanleydinge* pag. 47. hier vooren, heel ten propooſte en nodige præcuatie bygebragt te ſyn. Vervolgens ook nu niemand ſig te beklagen en heeft, van geen kenniſſe hier af, nog tydt genoeg toe gehadt te hebben, om het ſo nodig-vereyſchte, tot goede Dycken, mede te konnen naſpeuren en uytvinden. Niettemin elk de weg nog open latende, om het ook anders, als het reets geopenbaart is, nog te ſoeken, ofte dat ſelve te verbeeteren. Waar in ik my altydt leerſaam ſal inſtellen, en nevens verdere toewenſchinge van alle Heyl en Segen na Ziele en Licham, met de meeſte Submiſſie verſoecken dat ik Syn, en Schryven mag

Hoog Eedele Geſtrenge Heer

Uwer Hoog Eedele Geſtrengheyts

28 Nov. 1702. Amſterdam.

Het Addres

Hoog Eedele Geſtrenge Heer
den Heer en Mr. Antoni Heynſius
Raadt Penſionaris van Hollandt
&c. &c. &c. In

s'Gravenhage.

Alderoidmoedigſten ende
Onderdanigſte Dienaar

N. Listingh.

